

Ljubljanski ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelj:

Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

LETO III.

V LJUBLJANI, 1. APRILA 1883.

ŠTEV. 4.

Cyclamen.

Roman.

Spisal Janko Kersnik.

Peto poglavje.

Zakaj nas pač mučijo časih spomini s tako elementarno silo? Kadar jih najmenj potrebujemo, najmenj pričakujemo, stopijo nam pred oko, in na uho nam zvené nekdanji znani, in kakor smo sami mislili, pozabljeni glasovi. Ne treba, da bi človek štel petdeset let in da bi imel za seboj burne ali vsaj nemirne dni; tudi mladega, čigar pot je vodila do zdaj vedno po varnem ravnem svetu, tudi njega posilijo take bridke ure: saj je ni žive duše na svetu, katera bi mogla mirno reči o sebi, da se jej ni ničesa kesati, ničesa sramovati.

Taka se je godila zadnje dni doktorju.

Odkar je prinesel oni dve vijolici domov ter ji hranil na oknu postavljeni v kozarec vode, in kadarkoli mu je bil v spominu lahki, mehki stisk Elzine roke, vselej so mu vstajale v spominu podobe iz minulih let in kakor kragulj Prometeja, tako so doktorja ujedali ti spomini že par večerov; vračal se je zgodaj iz gostilne domov, in potem je sedel blizu do polnoči zamišljen pri mizi in sem ter tja brskal in iskal in prebiral po starih pismih

Bilo je morda pet ali šest let prej. Hrast je bil tedaj koncipient pri znanem advokatu na Dunaji in kakor je ta čislal Hrasta dobrega, umnega delavca, tako priljubljen je bil mladi doktor v družini svojega šefa. Zato je bilo tudi redno, da je spremljal vsako

leto, odkar je bil v tej prisarni, — in bil je tam do zdaj vsa leta po dovršenih študijah, — odvetnikovo družino v poletnih mesecih ven na deželo ter ostajal kake tri do štiri tedne tam na počitnicah. Bila je tu navadno póstarna soproga odvetnikova, sin njegov, takrat še vseučiliški studiosus, in dve že omoženi hčeri, kateri sta se se ve da bolj brigali za svoje otroke nego za drugo družbo. Hrast je torej občeval največ z mladim študentom, s katerim sta obhodila in oblazila vso okolico in vse gore in doline v obližji. Onih prostih pár tednov je naglo minulo, in potem se je pričel zanj zopet stari vsakdanji posel.

Pred petimi ali šestimi leti torej, — natančnega časa ne vemo več, — stanovala je vsa ta družina zopet za par poletnih mesecev v prijazni vili blizu Badna pri Dunaji. Bila je letos mnogobrojnejša nego sičér, kajti pridružil se jim je bil nekov sorodnik z Moravskega s svojo hčerko.

Mlada je bila ona, menda komaj osemnajstletna, lepa, izobrazena in — recimo — duhovita.

Pa čemu bi tu po okoliših pripovedovali? Zaljubila sta se drug v drugega, Hrast in mlada Katinka, in nekega krasnega večera, — mesec je sijal jasno na nebu, in mlačna sapa je nosila rožno vonjavo čez sečo; — hodila sta po samotnem potu v zadnjem konci vrta, in tu sta se v prvič poljubila.

Pa — je li bila to prava, vroča ljubezen, katero je nosil on v srci?

Sam si ni bil tega v svesti in se tudi vprašal ni o tem. V Hrastu je tičalo preveč onega, kar imenujemo površno vulgarno: materijalizem, kar pa v istini ni nič drugega, nego — sebičnost, samoljubje. Samoljubni, sebični ljudje pa požrtvovalne globoke ljubezni niso zmožni, premaga jih in stori jih sužnje jedina pohotnost.

Hrast je bil tedaj še jako mlad, in ko je znal, da ga dekle ljubi, in ko jima je bilo moči parkrat srečati se na skrivnem in objeti in poljubiti, bil je srečen in vesel tudi on. Čeravno poln lehkih nazorov, katerih največ mu je vcepila, kakor smo že omenili, lehka družba, rekel si je, da ljubi deklico — saj je bilo to v prvič, da je bil v taki razmeri z žensko. O resnici, o vztrajnosti te svoje ljubezni premišljevali pa ni imel povoda.

Čisto drugačna je bila Katinka. Oklenila se je mladega moža z vso iskrenostjo in zaupljivostjo prve nedolžne ljubezni. Dvojiti o resnici njegovih besed jej ni prišlo na um, in kakor ga je ljubila sama, tako je sodila o njegovi ljubezni.

Njijina razmera je ostala po dogovoru obeh tajna; o prihodnosti pa nista govorila.

Tako so minuli oni štirje tedni, kateri so bili odmerjeni Hrastu za odpust; potem je moral zopet v mesto. Odslej sta si vedno dopisovala, zlasti ko se je bila Katinka vrnila z očetom na Moravsko. Videla sta se zadnjikrat v odvetnikovi hiši, kjer se je deklica jeden dan mudila, pa govoriti nista mogla na samem.

Med dopisovanjem je potekalo leto, in bližali so se zopet gorki poletni dnevi. Odvetnikovi so se odpravljali na odhod, — letos so hoteli na Solnograško in tudi Katinko so pričakovali, da jih spremi tja, — doktor Hrast pa letos ni hotel z njimi. Izprosil si je bil odpusta, da gre za nekoliko tednov v domovino, na Kranjsko, katere že več let ni videl.

Katinki dolgo časa ni pisal, akoravno je redno prejemal liste od nje.

Mislil je preveč o svoji advokatorski preskušnji, o mestu, kjer bi se naselil, in — da govorimo odkrito, — hladan in mrzel je bil postal v svoji ljubezni. Deklica je bila predaleč, in pisma njena, akoravno tako ljubezniva in gorka, vendar niso mogla netiti ognja v njegovih prsih. To je naravno pri tacih ljudeh, kakor on.

Ko je bil povedal deklici v prvič, da jo ljubi, in pozneje še, — nikdar si ni bil prav tega čuta v svesti, morda je ne vedel sebi in njej lagal; zdaj pa, ko se je jel ogibati nje, tudi ni premišljeval o nagibih.

Šel je torej domov na Kranjsko.

Lesem ni bilo nobenega pisma; saj ubogo dekle, ki si je ubijalo glavo, zakaj in kako je vse to, ni vedelo, kam bi pisalo. Hrast pa si je podaljšal odpust, rekši — da je bolan. Ko je slutil, da mu ne bo več prilike, sniti se s Katinko, vrnil se je na Dunaj, a tam je takoj svojo službo odpovedal. Pridobil si je bil mesto v domovini. Predno pa je odšel, prejel je od ljubice še jedno pismo, in to je bilo zadnje. Žal besede ni bilo v njem niti očitanja; vprašala je le, zakaj je ne ljubi več?

In on?

Odgovoril jej je ter napisal šest dolgih stranij; trdil je in se rotill, da jo ljubi, — pa da je vse njijino počenjanje, vsa razmera — brez nade, brez upanja; da nimata premoženja, da on niti ne ve, kdaj bode samostalen, in kdaj si bode pridobil toliko, da bode dovolj dvema. Govoril je, kakor bi bil on žrtev, jedina žrtev svojega — poštenja. In koncem je dejal, da je nikdar ne bode pozabil! —

Odgovora na vse to ni bilo, in ko je poldrugo leto pozneje iz pisma starega odvetnika z Dunaja pozvedel, da se je Katinka omožila, — dozdevalo se mu je, kakor bi ga bil kdo opomnil starih, z davna pozabljenih sanj.

Katinka pa je bila vzela bogatega posestnika, toda — starega, bolnega moža.

„Brez premoženja je bila ona,“ pisal je odvetnik.

„Brez premoženja!“ ponavljal je tudi Hrast, prebravši to pismo ter vrigel je v predal.

Potem pa ni čul več njenega imena, in tudi sam se je le redkokrat spomnil; da je pa kaj zakrivil, da je grešil proti njej s svojo nezvestobo, tega si tudi nikdar očital ni, kajti sodil je njo po sebi, in možitvev njena mu je še bolj potrdila to sodbo.

Srce se mu pa do zdaj tudi ni bilo zopet vnelo.

In zdaj? . . .

Dva večera že se je bil zgodaj vrnil iz gostilne domov ter dal tako znancem povod ugibati in govorčiti o njegovi zamišljenosti in melanholiji, kakor je rekel Megla afektirano.

„Jaz pa vem, kaj je doktorju!“ reče drugega večera sodnik Majaron skrivnostno ter iztrka svojo pipo na tla. „Zaljubljen je, prav v istini zaljubljen! Včeraj mi je cel akt iz pisarne odnesel, in ko sem danes slugo k njemu poslal ter ga za akt terjal, poslal mi je drug akt, katerega je bil baje predvčeranjim pri adjunktu pobasal.“

Družba se je smijala.

„Pa kam, v koga se je zaljubil?“ vpraša davkarski nadzornik.

„Tega ne vem! Jaz sem le preverjen, da je zaljubljen; drugo je vse brez pomena. Pa čakajte — kaj pa, ko bi ta Boletova guvernantka . . . ?“

„Ni mogoče!“ oporeka lekar, „to guvernantka bo vzel Meden! Ves trg je poln tega.“

„Zato se pa doktor Hrast vendar tudi lahko zaljubi v njó,“ — ponavlja Majaron.

„Jaz ne verjamem niti tega, niti onega,“ pristavi s pomenljivim glasom Megla ter vleče na vso moč dim iz pipe.

„Se ve da! Ha ha!“ oglasi se davkarski nadzornik; „o Vas, gospod adjunkt, se pa trdi, da ste že dvakrat pali pod Boletovim gradom raz Kurentovega konja, odkar je ona guvernantka tamo.“

„To je grda laž!“ hučuje se Megla.

„Jaz ne vem; priča nisem bil, toda sigurno je, da ste vsacega popoldne v sedlu, in na poti proti Drenovemu! Haha!“ smeje se nadzornik.

V tem, ko je ona družba reševala to za trg jako važno stvar, sedel je Hrast doma ter bral pisma — nekdanje svoje ljubice Katinke.

Do zdaj tega ni bil še nikoli storil, v vseh minulih letih ne.

Ona mehka, gorka ženska roka, katero je držal pred nekoliko dnevi v svoji, spomin na Elzin smehljaj, na nje pogled, in pa ta močni omamljivi duh vijolic na oknu, — vse to je zakrivilo, da so mu vstajali tako živi spomini na oni minuli kratki čas, ko je tudi on objemal in pritiskal k sebi vitko deklico. Nje ni imel, pa pisma njena so ležala v spodnjem predalu njegove mize, v zadnjem kotu, zaprašena in pozabljena; poiskal jih je in bral.

Smeh mu je legel časih okrog usten, a proti polunoči je odrinil te prašne liste od sebe, naslonil glavo v roko ter tako dolgo, dolgo srpo gledal pred se.

Pa to ni bila vest, to ni bil več spomin na nekdanjo ljubo: na oknu sta duhteli v kozarci vode oni vijolici, in na uho mu je zvenel vedno glas: „To bodele od Nemke vender vzeli!“

Šesto poglavje.

Veliki teden je bil tu. Južen veter je odpravil že prej s polja, brdov in goric vso belo odejo, le tam više v podnožji planin in po njih se je bliščal še sneg v jasnem pomladanskem solnci.

Tu doli pa je bilo krasno. Vse ceste in steze so bile suhe in gladke, za vsako mejo so moleli šopi rumenih trobentic iz mahovja, tam pod skalo se je širil beli teloh in z leskovja in vrbovja se je vsipal cvetni prah.

V borjanski farni cerkvi so se vršile velikotedenske duhovne molitve, in tam se je med pevci odlikoval zlasti Megla. Veliki Pa-lestrinijev „Miserere“ je bil njegov ponos; vsako leto se je pripravljaj na to. Kar je bilo študentov gimnazijalcev doma na počitnicah v Borji in v okolici, ali bogoslovcev in celo nekaj vseučiliških dijakov: vsi so peli tam poleg dekana in kaplanov v dveh stranskih klo-
peh pri velikem oltarji velikotedenske lamentacije. Po cerkvenem opraviilu okoli štirih popoldne pa so šli sleherni dan pevci na de-
kanovo povabilo v farovž; in tam je bilo za par ur vina dovelj in

poleg tega sira, kruha in presnega masla; drugega ne, — kajti od srede do nedelje je bil v farovži strog post.

Pobožnih se je zbiralo vsak dan več k popoldanskemu opraviilu; petje, ki ni bilo slabo, zanimalo je posebno ženski spol. Med drugimi je prihajala tudi guvernantka z Drenovega s svojima gojenkama.

Megla jo je ugledal že v sredo v cerkvi in dan na dan je bolj povzdigoval svoj glas. Po opraviilu je postajal med cerkvijo in farovžem, kakor Herkul na razpotji: ali Elza, — ali dekanovo vino, — na desno ali na levo; tako je ugibal. Pa levica, rekše: farovško vino je zmagovalo. Zarad tega pa Elza tudi ni bila brez spremljevalca.

Bodi si naključje, bodi si namen, a sigurno je bilo vender, da je doktor Hrast redno ob istem času vsak dan zapustil svojo pisarno ter se šetal po ulici proti cerkvi. Srečaval je več znanih gospij in gospodičin, pozdravlja je jih, a ogovoril ni nobene. Pred guvernantko pa, ki je prihajala z Boletovima dekletoma malo pozneje, postal je in, govoreč par vsakdanjih fraz, obrnil se ter krenil z malo družbo po lepi, suhi cesti proti Drenovemu. Dekletci sta skakali po trati, nabirali cvetice, pobrali tu in tam ob mejah kakega zalizanega polža ter stopali zopet križem čez ozki jarek poleg ceste.

Doktor in guvernantka sta bila pa vtopljena v svoje pogovore.

„Zakaj ne prihajate v cerkev k molitvam? Petje je res dobro, in glasovi — kakor bi bili izbrani!“ reče Elza, ko sta bila prišla na veliki petek popoldne iz trga ven na solnčno plan.

„Glavni uzrok je, da nimam časa; tudi jaz ljubim petje, a vender — ko bi imel tudi časa dovelj, teh lamentacij bi ne poslušal rad.“

„Kako je to?“

„Nekaj čudnega je v teh napevih; rekel bi, da počasi, polagoma omamljajo človeka, tako rekoč v prsi, v dušo sezajo, — a ničesa ni v njih, kar bi budilo in užigalo fantazijo!“

„A, Vi me spominate Hauffovega Satana?“; reče živo ona, „pa odkrito povedano, do mene te pesni nimajo takega vpliva, kakor ga opisujete! V meni ravno fantazijo najbolj budé. Pomislite le oni krasni himnus, s katerim končuje sleherni dan to petje: Vam li ne vstajajo pred dušo morje in gore, narodje vseh stoletij, živali in drevesa in skale in vse, vse poje . . .“

Pogledala je Hrasta.

„Ah, Vi se mi posmehujete, ker mislite, da izvirajo te moje besede iz prenapete pobožnosti! Zagotavljam Vas . . .“

„Ni treba, gospodična!“ reče on še vedno v smehu, „osupnilo me je le to Vaše navdušenje.“

„Glejte, oni psalm ima takov vpliv! In če stopim po opravilu ven iz temne cerkve, — tu zunaj pa je nebo tako čisto, tako jasno, in pomladansko solnce kliče na dan vso spečo prirodo: potem dvojno čutim in morda tudi malo umem poetično silo teh pesnij.“

Čudno; guvernantka je govorila vse to naravno, mirno, pa vendar gorko; in tudi brez vse umetne koketnosti. Doktor jo je pogledoval od strani, pa zdaj sam ni znal več, zakaj je osupnen. Bil je to morda, ker jednacega navdušenja ni bil zmožen. —

„Ali Boletovi pričakujejo gostov v praznike? vpraša, da bi presuknil govor.

„Menda ne; pa gotovega ne vem; Vi boste prišli jedenkrat popoldne?“

„Bom; ne pogrešate me itak ne gori na Drenovem.“

„Saj še vsak teden ne prihajate.“

„In še to je dovolj jezikom,“ omeni Hrast na videz nejevoljno.

„Katerim jezikom?“ vpraša Elza ter postane.

„Hudobnim!“ reče doktor in gleda v tla, korakajoč počasi dalje.

Elza se je nasmehnila za njim, a potem pospešivši svoj korak, vprašala naivno: „Jaz Vas ne umem; kako mislite to?“

Njemu je bilo že žal, da je izprožil ta pogovor; tu sredi ceste vpricho malih Boletovih dekletic jej vender ni mogel povedati, da ljudje stikajo njeno in njegovo ime. Kaj, ko bi ga potem ona vprašala: kako on sodi o tem, ali sploh kaj jednacega; povedati bi jej moral prikrito ali odkrito, da jo — ljubi! Ljubi? Je li res?

Mignil je z ramama tem svojim mislim, in vender je čutil, da mu bije srce kar gori pod vratom.

„Ali mi nečete odgovoriti?“ de je ona ko prej, toda bolj laskavo. Hrast si je pomagal.

„Vi še ne poznate hudobnega sveta,“ dejal je skoro patetično, „izkusili ga bode, toda zdaj ga pustiva v miru!“

Pri teh besedah se niti ni ozrl v njo, in zato tudi porogljivega smehljaja na njenih ustnih ni videl.

A ona je bila hudobna.

„Vi niste prijazni, gospod doktor,“ dejala je z očitajočim naglasom; „tu govorite o zlobnih ljudeh, in sicer tako, kakor bi meni pretila nevarnost, a potem mi zopet vse prikrivate!“

„Tu ni govora o nevarnosti,“ oporeka on naglo; „nikari se ne vznemirujte zaradi tega; o priliki Vam bom pač vse razložil.“

Bližala sta se že razpotju, od koder vodi stranski kolovoz na Drenovo. Na jedenkrat postane zopet guvernant.

„Ali verujete Vi v predestinacijo?“

„Kaj Vam je denes, gospodična? Ali prebirate knjige svetega Avgušтина, ali Vas je veliki petek tako razburil — jaz Vas ne umem.“

„Ne, ne, doktor, brez šale! Pa vprašala nisem tako, kakor sem mislila. Čakajte, takoj popravim. Ali verujete Vi, da so nam glavne premembe, poglavitni, ali recimo, merodavni dogodki v našem življenji — namenjeni?“

„Nikari si ne ubijajva glave o tem! To so mislili in govorili in pisali že . . .“

„Drugi bolj duhoviti in učeni — možje — se ve da, hočete reči,“ oporeka Elza; „a iz tega ne sledi, da bi se vsak moral tem avtoritetam, tem filozofom toliko klanjati, da bi mu ne pristovala svoja sodba. Vsak človek ima svoje misli! Odgovorite mi torej!“

„Kaj Vam pomaga moja objektivna sodba?“

„Pomaga? Tega ne! Pa radovedna sem, kako Vi sodite. Jaz imam tu, v tej stvari gotove, stalne nazore.“

Hrastu to modrovanje ni bilo po volji. On sam se z enakimi premišljevanji ni baval nikdar, in zdaj se ga je ostro polastil čut, da mu guvernant rase čez glavo, ne s svojim izobraženjem, nego s samostalno sodbo.

Pa otrese se je naglo te misli ter dejal po kratkem molku:

„Jaz nisem gotov o tem v svoji veri.“

Dalje ni mogel, akoravno bi bil ravno tu rad kaj duhovitega zinil. Jezilo ga je to, in nekako hudobno je vprašal:

„Ali tudi z gospodom Medenom rešete take stvari?“

Ona je čutila posmeh ter mu ravno tako porogljivo odgovorila:

„Ne! ž njim govorim o cveticah, o žitu in poljedelstvu in če hočete tudi o vremenu. Pa on ume vse to!“

„Ne dvomim!“

Šla sta nekoliko časa molče dalje.

„Pa — zakaj Vas zanima ono vprašanje?“ povzame zopet Hrast besedo. Ni mogel najti družega predmeta.

„Čakajte, gospod doktor!“ méni zopet ona; „odgovorite mi na drugo. Pa ne smejte se! Ali imate Vi kaj verskega prepričanja?“

Hrast bi se bil v istini skoro na glas zasmijal: tako šegavo se mu je zdelo to nepričakovano vprašanje; samo resni guvernantin obraz ga je zadrževal.

Odgovoriti pa tudi ni mogel takoj. Nameraval je obrniti vse na smešno stran in rešiti se z dovtipom, a njeno lice se mu je kazalo tako odločno in resno, da si ni upal. Storil je par korakov in potem dejal mirno: „Vi hočete resen odgovor? Nekoliko vere imam, kar mi je še ostalo iz mladih let, in vender, če prav premislim, — malo je te vere, ali pa nič!“

„In s čim ste jo nadomestili? Nekoliko filozofije ima vsak človek!“

„Nadomestil? Jaz nikdar nisem čutil te potrebe!“ reče on lakonično.

„Torej ste popoln indiferentist.“

„Da, da!“ hiti Hrast, kajti pogovor mu je postajal neprijeten.

„Oh, le čakajte, gospod doktor,“ zavrne Elza v novič; „tu imava še par sto korakov do razpotja in med tem se lahko po polnem dogovoriva o tej stvari.“

On je pogledal po cesti.

„Vi ste prav velikotedensko razpoloženi, gospodična!“ reče potem naglo. Začutil je instinktivno, da se guvernant namerava vzpeti čez njega in da ga je prijala ob njegovi najslabejši strani.

Bil je res verski indiferentist — ta doktor Hrast, in kakor je bil več v svoji stroki in doma v lepi književnosti, — vera in sploh vsa filozofija mu je bila deveta skrb.

Samoljubje pa mu ni dopuščalo, da bi se dal premagati. Vedel ni, kaj hoče guvernant, a čutil je, da ga namerava nadzirati.

Pa tudi ona je zdaj ponehala. Ugledala je bila nekakov neprijeten izraz na doktorjevem lici in zato je dejala zdaj s smehom: „Prav imate! Veliki petek me je prevzel.“

„Jaz Vas bom kaznoval za vse to, — v prihodnjici, ko se snideva gori na Drenovem,“ reče Hrast dobrovoljno ter pokaže s prstom gradič, ki se je svetil pred njima na griči v zahajajočem solnci.

„Ni treba prorokovati! Že vem — kako! S slovnico, — ka-li?“

„Še ozrli se niste v njo!“

„Bodemo videli!“

Tu sta bila na razpotji. Dekletci sta tekli že daleč pred njima proti domu.

„Lahko noč, gospod doktor!“ dejala je guvernanta gladko slovenski ter se nasmijala. Bilo je prvič, da je slovenski govorila. Podala sta si roki, kakor navadno vselej, kadar sta se ločila.

Hrast njene ni mogel izpustiti.

„Gospodična!“ izustil je po tihem, naglo in skoro hripavo.

Stala sta na prostem polji, niti drevesa ni bilo blizu; gori v oknih belega gradiča se je žarilo solnce, tam v ozadji je šumela voda ob tovarni, in nad njima po nebu je podil gorki jug par lahkih oblakov.

Elza je povesnila oči, a potem se naglo ozrla gori proti gradu ter skušala odtegniti roko doktorju. Slutila je, kaj on namerava, a to jej zdaj ni bilo ugodno, ali pa se je zbala, da ne bi bil kdo neprilичna priča temu prizoru.

„Z Bogom!“ dejala je naglo nemški; z lica jej je odsevala lahka rudečica; „v gradu me bodo že pogrešali. Milica! Anica! Čakajta! kam sta hiteli?“

Odšla je urno proti gradu.

Sedmo poglavje.

Velikonočni ponedeljek zvečer je bila zopet beseda v borjanski čitalnici; po besedi pa ples. Ta veselica je bila zadnja v zimski dobi in do adventa je potem počivalo društveno življenje. Torej se ni čuditi, da je bila ravno velikonočna beseda vsako leto jako mnogobrojno obiskovana.

Vnanje lice te besede je bilo tako, kakor one, katera se je vršila pustno nedeljo zvečer. Tudi nocoj si je bil tajnik Koren izposodil črne hlače od Megle, in tudi nocoj je bil le-ta izpil nekoliko surovih jajc. Toda zdaj se je zgodilo zadnje samo iz preservativnih ozirov, kajti Megla ni bil hripav.

Neizogibni prolog je govorila nocoj gospodična Filipina Vrtačnikova, katera se izjemno ni bila skregala z odborom. Sodnikova Marica je imela posla dovelj v gledališki igri. Tu je nastopilo tudi nekaj novih močij: gimnazijalci in vseučilišniki, — študentje, ki so zdaj bivali doma, in katere je adjunkt Megla vedno grdo gledal; kajti kadar so se ti prikazali, izginila je njegova veljava, kakor breznov sneg. Toda odstraniti jih ni mogel. Hrast ni dovolil tega, nego še vabil jih je.

Sodnika Majarona je v domišljiji zopet glava bolela, kakor na pustno nedeljo, in tudi nocoj je meril zadnjo gostilniško sobo borjanske čitalnice pušče iz svoje dolge pipe. Prišel je bil malo prej z lova, in zato je umljivo, da je še vedno tičal v visokih škornjih in kratki lovski suknji. Čeravno je koledar oznanil že z davna lovcem: palmarum-tralarum, — vender je Majaron ves dan iskal po gozdih in travnikih kljunjačev; toda brezvspešno. Zato je bil tudi slabe volje.

In še nekaj družega ga je jezilo. V prvih dveh sobah so sedeli navadni gostje: učitelji, finančni nadzornik, zemljiški knjigovodja in drugi; a v zadnjo sobo ni bilo nikogar onih, kateri so bili poklicani na to mesto; vsi so bili v dvorani. Zato je ostal sodnik sam s svojim pivom, se ve da le, dokler je trajala beseda.

Pa tudi pozneje se sobica ni napolnila; kajti dame so nocoj plesale.

Boletova gospa in guvernant sta bili tako rekoč središče, okoli katerega se je vse sukalo. Gospa je imela nocoj najlepšo in najukusnejšo toaleta, Elza je bila pa navzlic jako priprosti opravi najlepša plesalka.

Bolè je gledal ples do prve kadrilje, potem je šel poslušat sodnika in povesti o njegovih denašnjih lovskih dogodkih. Doktor je pa plesal z vsemi plesalkami se ve da, katere so štele v družine dostojanstvenikov, največ pa z ženo svojega prijatelja Boleta in z Elzo. Pa pri zadnji je imel dva huda konkurenta.

Meden, kateri je nocoj izjemno že pol ure pred začetkom besede stražil pri vseh vhodih, — porabljal je vsak prost trenutek, katerega je imela Elza, da je ali govoril, ali plesal ali promeniral z njo po dvorani. Velik, krasen šop redkih cvetlic, katerega jej je bil prinesel, vzbujal je občno pozornost in pri ženskem občinstvu — nevoščljivost. Takoj za Medenom je bil Megla jako pazljiv, da guvernant ni ostala par trenutkov sama, in potem — doktor. Le ta je bil vsaj toliko previden, da si je že med besedo zagotovil nekaj plesov pri njej, za to je bil njegov tudi kotiljon, katerega je vodil Megla.

Ples je zaljubljenim ljudem jako nevaren; kajti gotovo je, da človek med plesom, bodi si že zaljubljen ali ne, govori največ neumnostij. Oh, koliko jih je, ki se trudijo biti duhovitim, dovtipnim, a zaman; tako je, kakor bi jim bila pamet zlezla v pete.

In tudi nepreviden, prenagel je človek tedaj, kadar v šumeči godbi suče svojo vitko plesalko ter v rokah in ob vsem životu čuti, kako naglo vrè njej kri po žilah.

Gori v kotu dvorane blizu godbe sta sedela Elza in doktor; ne daleč od njiju Boletova gospa in njen plesalec, Meden. Pozornost vsega občinstva je bila obrnena v Meglo, ki je sredi dvorane stoječ aranžiral novo kotiljonovo podobo.

„Bom li nocoj tudi prejel jedno vijolico iz Vašega šopa?“ vprašal je Hrast polglasno.

„Vam je li mari do nje?“ deje ona ter stisne svoj vroči obrazek med cvetice.

„Vi dvomite?“

„Kam ste deli oni, kateri sem Vam zadnjič ponudila?“

„Hranim ji doma.“

Pogledala sta se: ona njega resno, mirno; on njo nekako zmoten, ali v zadregi.

Tu pa je zaklical Megla: „Kotiljon!“ Pari so vstajali s stolov ter plesali valček.

Tudi doktor je plesal jedenkrat po dvorani. Razburjen je bil in težko je sopel; bližal se je že svojemu sedežu, a še jedenkrat se je zasukal po dvorani.

„Ali mi verujete, da Vas ljubim?“ vpraša med tem svojo plesalko; pa ni se je upal stisniti k sebi.

Ona se je zarudela, a pogledala ga ni, niti mu odgovorila.

Priplesala sta zopet do svojih sedežev; on zmoten, nèm in ves poten; ona mirna, kakor bi se ne bilo nič pripetilo. Igrala se je s svojim šopom, in tudi kakor igraje izpulila iz njega vijolico ter jo podala doktorju.

A ozrla se ni vanj.

(Dalje prihodnjič.)

Pisma iz Zagreba.

Piše Josip Starč.

VI.

Lepa je navada naših dnij, da po mestih ulice in trge radi krščavajo po možeh, ki so si za narod, za deželo ali za mesto samo pridobili posebnih zaslug; kajti marsikako slavno ime, za katero bi sicer vedeli samo književniki, ohrani se v spominu prebivalcev ter jim ogreva domoljubna srca. Tudi Zagrebčani so v najnovejšem času ulicam in trgom dali imena, ki se lesketajo v kulturni in politični zgodovini hrvaškega naroda, in če se nekoliko ur sprehajaš po mestu, seznanil se bodeš igranje z imeni najimenitnejših hrvaških junakov, pesnikov in umetnikov. Čim lepša je ulica, tem slavnejši je bil mož, čigar ime je zdaj njeno znamenje. Zrinjskemu in Jelačiću sta posvečena največja trga, Strossmayerjevo šetališče je po svoji leži najlepši kraj mesta, Preradovićeva in Gundulićeva ulica pa bosta najlepši ulici novega Zagreba, kadar se dozidata. Prav pomenljivo je, da bode v ulici prvega hrvaškega pesnika Preradovića stalo novo gledališče, a da v ulici Gundulića, prvaka dalmatinskih pesnikov, že zdaj stoji prekrasno poslopje, na katerem čitaš latinski besedi: „Arti musices“. Koliko Hrvatje ljubijo in cenijo glasbo in petje, najbolje nam priča to, da so glasbeni umetnosti sezidali ta lepi hram. Ne bode odveč, ako o tej priliki izpregovorimo nekoliko besed o razvoji hrvaške glasbene umetnosti; vsaj je znano, da se po umetnostih sploh sodi omika narodova.

Že je minulo dvajset let, ko smo na Veliki Šmarijin dan bili na Trsatu, kjer je ravno bil cerkveni shod. Iz vseh krajev hrvaškega primorja so se sešli pobožni romarji, mladi in stari, zdravi in bolni, da bi od čudodelne Matere božje izprosili pomoči dušnim in telesnim svojim nadlogam. Na širokem prostoru pred cerkvijo, od koder se ti odpira krasen razgled na Reko, na reško morje in isterske gore, kar mrgolelo je od dohajajočega in odhajajočega ljudstva, in lepo je bilo gledati krepke postave in zdrave obraze treznega naroda, kateremu kamenita zemlja tako slabo povrača

trud njegovih rok. Ali vkljub temu nisi slišal nezadovoljnega mrmranja, marveč je praznično veselje povzdigovalo petje, ki je donelo zdaj iz glasnih grl mladih Istranov, zdaj od sivolasnega hrvaškega slepca, ki je z zamolklim svojim glasom opeval stare junake ter za vsakim odstavkom malo zagodel na javorovih goslih z dvema strunama. To je bilo za nas nekaj čisto novega. Delj ko smo to priprosto pevanje poslušali, bolj nam je sezalo v srce, in morali smo priznavati, da je lepo. Na Reki smo dobili šopek teh krasnih pesnij ubranih za glasovir in vzeli smo jih s seboj kot dragoceni spomin na hrvaško primorje. Toda zastonj smo našim rojakom govorili o krasoti hrvaških narodnih pesnij; niso razumeli, ampak pričujoči Nemec se je predrznil celó zasmehovati lepe „primorčice“, bajè, da je divjaško tuljenje, in prepohlevni Slovenci so mu tedaj — pritrjevali.

Minulo je zopet nekoliko let in usoda naša nas je zanesla v ravno Slavonijo. Bilo je lepo jesensko popoldne in šli smo daleč od mesta po širokem polji na sprehod. Nič nas ni motilo na samotni poti, a nepregledna ravnica brez vsake najmanjše izpremembe nas je navdajala z neko nepopisljivo otožnostjo. V tem zadone nekaki čudni, neznani glasovi in nas prebude iz naših sanj. Tiho smo stopali za glasom, in glej, za grmom je sedel ovčar in neprenehoma je piskal in piskal, in vedno lepše glasove je iz priproste svoje piščalke spravljaj na dan. Ni bilo umetno, ali bilo je lepo. Odslej smo večkrat zahajali med ljudstvo in čim dalje tem bolj smo sprevidali, koliko imajo Hrvatje prirojenega daru za petje in glasbo sploh; ali prepričali smo se, da ima ta glasba nekaj posebnega, narodnega, kar jo loči od glasbe drugih narodov.

To malo, kar smo tu povedali, priča nam dovolj, da ima glasbena umetnost na Hrvaškem v samem narodu dobro podlago in da se bode prelepo razcvela, kadar bodo v glasbi izučeni, domači umetniki znali iz teh bogatih zakladov zajemati ter ustvarjati skladbe v narodnem duhu. Dokler se v kakem narodu ne vzbudi narodna zavest sploh, ne more se niti umetnost razvijati kakor treba; zatoorej tudi pri Hrvatih do početka tega stoletja ne moremo govoriti o razvoji glasbene umetnosti, tem menj, ker so Hrvatje celi dve stoletji v turških vojskah prelivali kri za vero in domovino svojo ter so vse ostalo prepustili prihodnjim srečnejšim rodovom. Ko so pa v začetku tega stoletja drug za drugim vstajali domoljubni možje ter jeli oznanjati novo kulturno dobo, oglasili so se takoj tudi pevci,

da s svojim petjem poveličajo to novo duševno vzpomlad. Najbolj sta se odlikovala Lisinski in Livadić. Vatroslava Lisinskega smemo po vsej pravici imenovati prvega hrvaškega skladatelja. Po očetovi želji se mu je bilo pripraviti za državno službo, in že je dovršil gimnazijo in pravoslovje. Ko mu je pa leta 1837. umrl oče, jel se je prav pridno učiti glasbe in kmalu je zlagal pesni, od katerih se bode marsikatera prepevala, dokler bode hrvaškega naroda. Najlepša je njegova „Oj talasi“. Z mladostnim ognjem navdušeni „Ilirci“ niso mogli čakati mirnega razvoja mladega pevca in silili so vanj, da je že tedaj zložil prvo hrvaško opero „Ljubav in zloba“, katero so dobrovoljci iz najvišjih stanov leta 1846. prvokrat peli v zagrebškem gledališči. Toda Lisinski je sprevidel, da za takšna dela nima dosti znanja in ni odjenjal, dokler mu domoljubi niso preskrbeli podpore, da je šel v Prago na konservatorij. Tu je dobro napredoval, in ko se je leta 1850. povrnil v Zagreb, prinesel je s sabo novo dovršeno opero „Porin“. Ali ravno takrat je huda slana poparila nežno cvetje ilirsko, in umolknile so tudi pesni. Otožen in bolehen je Lisinski vzprejel službo pri sodnji ter že leta 1854. umrl v svojem 34. letu.

Prej nego v Zagrebu Lisinski, oglasil se je v Samoboru Ferdo Livadić, katerega nekateri imenujejo „glasbenega Gaja“. Gimnazijski učenec se je v Zagrebu učil petja in goslij, ali že takrat se nikakor ni mogel ujemati s svojimi učitelji, ki so se trdovratno držali zastarelih pravil ter so v pogumnem Livadiću videli razposajenega mladeniča, ki s svojo trmo nikdar ne bode razvil lepih umetniških darov. Livadić se nikakor ni dal motiti, ampak odločno se je poprijel nove šole, zlasti Beethovena, a hodil je tudi svoja pota ter postal prav rodoviten in izviren skladatelj. Dasi niti v Lisinskega skladbah ne pogršamo nekega prirojenega narodnega duha, vendar ne moremo tajiti, da je še le Livadić začel spoznavati pravi značaj hrvaške glasbe. Sprevidel je, da se treba pri samem narodu učiti in pazljivo je poslušal ljudsko pevanje ter ž njim primerjal svoje skladbe. Pri neutrudljivem njegovem delovanju ga je posebno podpiral Ljudevit Gaj, ki je vsak čas zahajal k njemu v Samobor ter mu donašal besede za nove napeve. Skupaj z Gajem sta po nekem narodnem napevu leta 1833. zložila pesen „Još Hrvatska ni propala“, ki je hitro kakor blisk razvnela mlada ilirska srca ter se kmalu razlegala po vseh koncih hrvaških dežel. Leta 1840. je Li-

vadič zložil napev za opero „Juran in Sofija“, katero je slovensko dramatično društvo pred nekoliko leti predstavljalo v ljubljanskem gledališči. Veljavo Livadićevih skladb je nekoliko povečalo tudi to, da so pri zagrebskih koncertih navadno prvič zadonele iz zvonkega grla Vojteha Štrige, ki je pozneje delj časa bil v Zagrebu jedini zastopnik narodne glasbe. Tudi Livadić je čutil, da je v glasbi premalo znanstveno izurjen, in če je le mogel, šel je na delj časa v Gradec ali na Dunaj; toda gospodarska opravila mu niso dala, da bi se do dobrega posvetil umetnosti, in zato se kot umetnik nikdar ni povzdignil nad Lisinskega, dasi ga je za več nego dvajset let preživel. Večkrat je tožil, da mu pesni ne veljajo, in da on s svojimi skladbami hrvaški glasbi več škoduje, nego koristi. Ali ravno te skromne besede so porok, da je Livadić res bil velik mož.

V ilirsko dobo spada tudi Ivan Padavec, ki se je kot slaven umetnik na goslih skazoval po mnogih velikih mestih srednje Evrope, med tem ko je ob enem zlagal lepe pesni ter razne skladbe za gosli in gitaro. Od hrvaških pesnij se je najbolj prikupila njegova „Crno-oka“, ki je tudi v „Slovenski Grlici“ prišla na svetlo. V najlepši dobi je Padavec po polnem oslepel in mnogo let je v svojem rojstnem kraju Varaždinu živel v največji potrebi, dokler ga smrt ni rešila prežalostne usode.

Ponemčevalna doba avstrijskega absolutizma ni bila prijazna razvoju hrvaške glasbene umetnosti in premolknilo je veselo ilirsko pevanje. Glasbeni zavod, ki so ga v Zagrebu utemljili leta 1827., bil je jedino zavetje prijateljev glasbene umetnosti; tu se je mladina poučevala v glasbi, godbi in petji, tu so se odrasli glasbenici zbirali ter napravljali koncerte brez narodnega značaja. Nekoliko duh tedanje vlade, nekoliko tuji učitelji tega zavoda bili so krivi, da se je v Zagrebu mogočno povzdignila stranka tako zvanih glasbenih kosmopolitov, ki so še potem, ko so odjenjale absolutistične spone, predrzno trdili in učili, da ga v umetnostih ni narodnega razločka. V tem so odločni domoljubi leta 1862. utemljili novo pevsko društvo „Kolo“, da bi se v njem mladi pevci vadili samo v narodnem petji ter napravljali narodne koncerte. Hitro se je množilo število udov in kmalu so se tudi po drugih hrvaških mestih utemljila narodna pevstva, katerih je danes že devet in dvajset. Kakšni plod je „Kolo“ obrodilo, pokazalo se je najbolje na velikanski pevski svečanosti, s katero je to društvo lansko leto slavilo svojo dvajset-

letnico. Na čelu hrvatske pevske zaveze bode zagrebsko „Kolo“ v prihodnje tudi na ostala pevska društva koristno delovalo. Danes imamo v samem Zagrebu razven „Kola“ še tri druga hrvatska pevska društva, in tudi v glasbenem zavodu so že zdavna utihnili kosmopoliti, zlasti odkar je vlada v njem namestila nekoliko narodnih umetnikov, a vodstvo poverila slavnoznanemu hrvatskemu skladatelju Zajcu.

Ivan Zajc se je rodil leta 1834. na Reki, kjer mu je bil oče ravnatelj gledališkega orkestra in mestne glasbe. Šestletni deček je mladi Ivan že javno v gledališči igral na glasoviru in na goslih. Vkljub tolikim zmožnostim ga oče ni hotel odgojiti za glasbenika, ampak dal ga je v latinske šole, da bi po dovršenem pravoslovju postal državni uradnik. Na gimnaziji se je Ivan pridno učil, ali še rajši se je vadil v glasbi, in v svojem dvanajstem letu je skrivaj zložil malo opero „Marija Terezija“. Zdaj je oče odjenjal in dovolil, da je Ivan leta 1849. šel v Milan na konservatorij. Tu je vedno dobival prvo nagrado in leta 1855. so v zavodnem gledališči peli novo njegovo opero. Isto leto se je po smrti svojega očeta vrnil na Reko ter postal ravnatelj gledališkega orkestra in mestne glasbe. Ali Reka ni kraj za takšnega moža, in že leta 1862. je Zajc šel na Dunaj, kjer je po mnogih nadlogah v Karlovem gledališči dobil mesto glasbenega ravnatelja. Tu je zložil mnogo mičnih operet, ki razvajenim Dunajčanom niso nič menj ugajale kakor Suppejeve in Straussove. Na Dunaji se je seznanil Zajc z mnogimi veljavnimi Hrvati, z mladimi in starimi rodoljubi, ki so z vsemi močmi delali na to, da bi slavnega umetnika pridobili za zagrebsko gledališče, na katerem je takrat poleg pevca Kašmana in Lesička tudi že bil naš slovenski rojak Franjo Grbić. Leta 1870. je Zajc prišel v Zagreb, kjer je ob jednom postal ravnatelj glasbenega zavoda in opere. Zajc je hrvatsko opero še le ustanovil ter jo v kratkem tako povzdignil, da je večja mesta od Zagreba nimajo takšne. Velika težava je za zdaj pri operi ta, da je med prvimi pevci vedno nekoliko Talijanov, ki se komaj nekoliko privadijo hrvatskemu jeziku, pa zopet odidejo. Od dozdanih pevcev sta pri zagrebskem občinstvu še zdaj v dobrem spominu Slovenca Grbić in Nolli. Poslednjega je še le Zajc izuril za opernega pevca, da ga zdaj slavijo po Laškem in Ruskem.

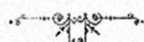
Da se glasbeni zavod pod Zajčevim vodstvom lepo razvija, niti ne treba posebno poudarjati. Mnogo opernih pevkinih, ki zdaj slové

po raznih nemških gledališčih, dobivalo je prve nauke v zagrebškem glasbenem zavodu. Ko so leta 1877. temu zavodu, na spomin njegove petdesetletnice, sezidali prej omenjeno krasno poslopje, izrekli so domoljubi željo, naj bi se ta zavod kar najhitreje razširil v glasbeni konservatorij. Bog daj srečo!

O Zajčevih skladbah tu ne moremo govoriti, kajti zložil jih je že čez štiri sto. Akoprem je Zajc odgojen na tujem in po tuje, vender tudi on čim dalje tem bolj spoznava značaj prave hrvatske glasbe, kar se najbolj vidi v novejših njegovih skladbah, od katerih opera „Zrinjski“ najbolj seza v domoljubno srce. Kakor talijansko ljudstvo rado prepeva napeve iz obljubljenih oper, tako so se pri zagrebškem občinstvu udomačile Zajčeve opere.

Zdaj pa nam treba omeniti moža, ki je vse svoje moči, celó svoje premoženje posvetil jedino v to, da bi spoznal pravi značaj narodne glasbe hrvatske in južno-slovenske sploh. Ta mož je Franjo Šaver Kuhač, rojen Osečan. Ko je na peščanskem konservatoriju dovršil višje glasbene nauke, začel je leta 1854. preiskavati teorijo glasbe, zlasti glasbe južnih Slovencev. V ta namen je dvanajst dolgih let prepotoval vso Hrvatsko in Slavonijo, Dalmacijo in Črno Goro, Bosno in Hercegovino, Srbsko in Bolgarsko, vso južno in zahodno Ogersko, Štajersko, Koroško, Kranjsko in Primorsko, in povsodi je med narodom nabiral pesni ter jih zapisoval, kakor jih je čul na svoja ušesa. Kar je po leti nabral, to je po zimi uredoval ter za vsako pesen napisal note za pevski glas in za spremljevanje na glasoviru. Poslednje je tako sestavil, da moreš vsako pesen tudi brez petja igrati na glasoviru. Kuhač je nabral blizu dve tisoči pesnij, od katerih se posebno starejše odlikujejo po svoji izvirnosti ter se po ritmiški svoji sestavi dajo primerjati samo staro-grškim napevom. Opisal pa je tudi razne narodne plesje, razno narodno glasbeno orodje ter sploh vse, kar bi moglo razjasniti značaj narodne glasbe. Že leta 1864. so mu na zagrebški razstavi njegovo delo nagradili s svetinjo prvega reda, in tudi na dunajski leta 1873. je dobil svetinjo. Ali da bi ta zbirka našim glasbenikom mogla koristiti, bilo je treba, da pride tiskana na svetlo. Kuhač, ki je že vse svoje premoženje potrosil za to delo, ni več upal, da bi se mu kdaj želja izpolnila, kajti nikjer ni mogel dobiti založnika. Nazadnje se pa le ohrabri in s pomočjo hrvatske deželne vlade in zagrebškega mesta začel je preimenitno svojo zbirko sam izdavati.

Ravno so dotiskani štirje zvezki „južno-slovjenskih narodnih popevk“, in nadejamo se, da bode tudi peti in zadnji zvezek zagledal beli dan. Ali treba, da takšno podjetje vsak rodoljub po svoji moči podpira. Posebno bi bilo želeli, da bi se tudi iz slovanskih krajev oglašali naročniki, katerih doslej skoro nič ni; saj so v tej zbirki zbrane vse slovenske narodne pesni, katerih nikjer drugod ne moreš dobiti. Vsak zvezek (v štirih snopičih) velja pet goldinarjev. Da bi se čitatelji prepričali, kako imenitna je ta zbirka, naj jim tu povemo vsebino doslej izšedših zvezkov. V I. in II. zvezku je osem sto „ljubavnih popevk“ iz novejšje dobe; v III. zvezku so „ljubavne popevke“ iz starejše dobe, „igre odrasle mladeži“, „pjesme uz kolo“, in „plesovi“; v IV. zvezku pa so „svatovske popevke“, „napitnice“, „šaljive popevke“, „sliepačke popevke“ in „junačke popevke“ (balade in davorije). Vsaki pesni je dodan kraj, kje je zapisana in če treba tudi druge opazke. Zdaj še le, ko bodo naši skladatelji vso to zbirko imeli pred seboj, smemo se nadejati, da se bode naša glasba razvijala v narodnem duhu; kulturna naša zgodovina pa bode vedno s posebnim spoštovanjem spominala Kuhača, ki se je sam lotil tako ogromnega dela ter je tako slavno dovršil.

Po mladostni dobi.

Oj, spomladansko ti drevó,
 Ki v haljo belo in novó,
 Ponosni vrh ti je odet!
 Kakó ti pač pri sreci je,
 Ko se usipati začne
 Raz té pod leto cvet na cvet?

Kakó pri sreci ti je, čoln,
 Ko prime val te srdapoln
 Ter dvigne pod nebeški strop?
 Za tábo k nebu pot je šla,
 Pred tábo pa je pot strašna —
 V globoki, mokri, mračni grob!

In ti, zvezdica sred noči!
 Kakó i tebi se godi,
 Ko priveslavši vrh nebá
 Strmiš in se oziraš zdaj
 Tjá na zapad, za zemlje kraj,
 Kjer kmalu črn te mrak obdá?

Ah, kaj vas prašam, izpitujem!
 Saj isto v sreci bol kot vi
 I jaz prenašam in bolujem!
 Vsi v tugi smo si družniki,
 Nobenemu prijaznejši
 Osode mrzla roka ni.

Ah, ure mlade, mladi dnovi!
 Kam mi bežite spred oči
 Ko širnega morjá valovi.
 Kdar brzi jih vihár podi,
 Ko kupi megel jutranjih,
 Ko solnce toplo taja jih? —

M. Posavski.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Janez Trdina.

14. Kresna noč.

(Konec.)

Za trškim strašilom priskakljajo tri vesele babnice iz šentpeterske župe: Vragmanica, Bujanovka in Bramorka. Mesto govora zapojó Satanu: Piskerčke prodala bom, za sladko vince dala bom . . . Smejoč jih vpraša: Kako pa to, da ne: Kikljico prodala bom? Za vse tri odgovori Vragmanica: Zato, ker poštene kiklje že veliko let več nimamo. Po zimi nam rabi kak star raš, po leti kakor vidiš pa bela spodnjica domačega pridelka. Vse drugo smo poprodale, vse shrambe očistile, le kadar kupijo dedci kaj več loncev, moremo se še nekoliko okoristiti. Pravimo: med nami in prasci ni dosti razločka, zakaj ne bi bil dober jeden pisker za nas in za njé? In tako spravimo vse druge v denar pa hajd z njim pod smrekovo vejico. To se godi se ve le v najhujši sili, kadar neče priti noben groš od drugod. Naše življenje ima trdno pravilo, ki zapoveda: zapij vsak krajcar, ki ga v roko dobiš. Poba-hamo se lahko z dobro vestjó, da tega pravila nismo še nikdar prestopile. Zato pa smo se tudi izurile in ga znamo ne le piti, ampak tudi nesti. Kak dedec misli, da je junak, če ga posesá dva bokala. In revišče se valja potem v vsaki luži. Mi tri ga drugače zmagujemo. Tri bokale ga podere vsaka, predno se še domisli, da je treba iti gledat, káko vreme je zunaj. Od petih ne mešajo nam se ne noge, ne jezik; niti s sedmimi še ne padamo, samo glava nam se nekoliko na stran obesi. Boš že videl pri večerji, da ne lažemo.

Rogatec odpusti vinske mušice in namigne krčmarici Janezovski, v katero se upró zvedljivo vse oči kleskega zbora. Ona ga pozdravi z jako nespodobnimi besedami in veli: Janezovk je na svetu toliko, kolikor oženjenih Janezov, torej neizrečeno mnogo. Ali skoro vsak, ki to ime sliši, pomisli najprej náme zato, ker sem najgrja kvántarica, ki se nahaja ne le na Dolenjskem, ampak v vsej kranjski

deželi in morda pod vso oblastjo dunajskega cesarja. Moj sosed, sv. Šentjanž, dobro ve, da v svoji krčmi nisem izpustila iz ust vsaj vedoma še nikoli nobene pametne. Strah me je, da me bo tožil in mi sv. Peter nebeških vrat ne bo hotel precej odpreti. Zato pa mi se v tej solzni dolini tako neskončno živeti ljubi in prijetno zdi, da si nisem boljše sreče še nikoli zaželela. Denar mi leti od vseh strani skupaj, da ne vem kamo z njim. Najprej sem poplačala vse dolgove do krajcarja, potem prikupila k svojemu zemljišču še en grunt, velik malin in najlepši travnik in vinograd, ki sta v obližji. Razven tega sem omožila hčer in jej dala doto, ki se more imenovati za naš revni hribovski kraj grofovsko, ne pa kmetiško. Potrosila sem silen denar, ali hiša mi stoji trdno kakor prej, tolarji in bankovci se mi valjajo po vseh kotih; brez dobička mi noben dan ne prejde. In to bogastvo me ni stalo ne jednega žulja, ne jedne kaplje pota. Vse kar imam, sem si prikvantala in priburkala, prislужila si s svojim neugnanim, z vsemi nesagami tega sveta namazanim jezikom. Pri meni se shaja več pivcev, nego v vseh drugih krčmah naše in sosednje župe. In če vprašaš te pivce, kaj jih je napotilo k meni, poreče jih izmed deset najmenj osem, da so prišli poslušat moje slane in vselej dobro zabeljene pridige. Večkrat pozabijo lovci in drugi gospodje zajce in lisice, spanje in opravke in ostanejo pri nas ves dan in vso noč in še zjutraj se odpravljajo prav neradi proti domu: nihče ne toži, da je zaspan. Tudi se je že pripetilo, da je priromal kak tujec po šest in deset ur daleč navlašč za to, da se seznani z máno in preveri, če je res, kar je tolikokrat slišal. In kdor koli je še k meni prišel, še vsak se je pohvalil, da je našel v moji hiši veliko, veliko več veselja, nego ga je pričakoval. To pa, vidiš, od tod dohaja, ker znam kvanto vsakemu človeku tako postaviti in zasukati, kakor mu poleg stanu in odreje najbolj prija in godi. Z otroki treba blebetati, s starci modrovati. Voznikom in mesarjem brusim, grohotaje se, po vozniško in po mesarsko: naravnost, na vsa usta, debelo in kosmato, kakor mi na jezik pride. Gospodom pa govorim bolj olikano, le na pol ust in po ovinkih, muzaje se in migaje poredno z očmi in obrazom. Obrastene šale ljubijo tudi ti možje ali dlaka jim mora biti na notranji strani, da se ne vidi. Pri meni ljudem tudi zato ni dolg čas, ker me dobra volja nikoli ne zapusti: vir mojih razposajenih burk teče jednako obilno zjutraj kakor zvečer, o polu dne kakor o polu noči. Do zdaj

sem prisilila na glasen smeh še vsakega in tudi najzastavnejšega gosta. Zbralo se je enkrat večje društvo, ki ni maralo dosti mojih smešnic in slanik. V tej družbi je bil mlad gospodek, ki si je bil povredil nekaj oko, pa mu se ni ljubilo budaliti in njegova puščoba se je prijala tudi drugih. Čuj, kaj sem storila, da jih razvedrim! Imela sem takrat otroka pri prsih. Štre! briznila sem nekoliko kapelj čez mizo in pogodila tako dobro, da mu je priletelo naravnost v bolno oko. Nastalo je tako grohotanje, da se je hiša tresla. Vpili so jeden čez drugega: Zahvali mater, boljšega zdravila ti za tvojo nadlogo niti doktor ne bo zapisal! Druščina se je tako razvnela, da se je moral udobrovoljiti na zadnje tudi on in v svoji veselosti ni čutil ves večer nobene bolečine več. Pa še nekaj drugega! Dosti je takih, ki ujamejo kje kako dobro kvanto pa jo prežvekujejo potem pred vsakim človekom. Ta neslanost se meni ne more očitati. Iz mojih ust se čuje vsak dan in vsako uro ne le kaj okroglega, ampak tudi zmerom kaj novega; jaz svojih šal niti ne ponavljam niti ne jemljem na posodo. Svojega zaslužnja ne bom nikoli preveličevala, ali s tem pa se po pravici lahko pobaham, da sem vse vasi, spadajoče pod naš zvon prav do korena pohujšala. Moje molitvice so znane v vsaki hiši, molijo jih oratarji na polji, gorniki v vinogradih in pastirji na paši, mnoge so se razširile daleč čez meje naše duhovnije. Nekatero zrele jagode, ki so padle z mojega jezika, vem, da so se prodajale že tudi v Zagrebu in v Ljubljani. Zdravnik Šnicius, moj ljubček, napisal je cele bukve mojih burk in domišljajev, katere so potem njegovi znanci prav pridno prepisovali na vse strani naše in štajerske dežele. Svojo izpoved sem odpravila. Če nič drugega, dokazala sem vsaj to, da sem vredna plemenite živali, katera me je nocoj na Klek prinesla.

Satan pomoli govornici parklje in vsklikne: Dobro došla, slavna pohujšljivka! Tako svetla luč se ne sme skrivati pod mernikom. Nádejem se in prosim te, da boš pri večerji tudi nam podarila nekoliko biserov iz neizerpne posode svoje vednosti. Sladka jed in pijača nam bo še bolje dišala in teknila, ako se jej pridruži tudi sladka dušna zabava: slana burka in nesramna kvanta.

Pred poglavarja stopi mesto odšedše Janezovke mlada, prezala Topličanka. Da so tamošnje deklice brdke, vedel je Martinek iz narodne pesni, ki veli: Topliške dekleta so lahko lepé, če solnce posije, pa v senco bežé. . . . Ali takega živega bleska zelene mla-

dosti, take nedopovedne in nepopisne krasote, kakor je zasijala zdaj pred njegovimi očmi, ni še nikoli videl, niti ne bi bil pomisliti mogel, da je na tem svetu mogoča. Kako gibka in voljna je bila ta dražestna čarovnica, ob enem pa kako zmotljivo povita in okrogla in kako nevarno kipeča in koperneča! Jelo mu je ubogo srce trepetati in se premetavati kakor ujeta riba. Pa vsaj mu se je res tudi ono ujelo in še kako čvrsto! Martinek je začutil prvikrat vso slast in strast prve ljubezni. Rajnko Uršo je vzel, da prav za prav sam ni vedel zakaj, ali kakor je on dejal, za to, ker mu je bila namenjena. Topličanka se je ponašala pred Satanom jako spretno in šopirno. Pohvalila se je: Jaz nisem ne „milostiva“, ne svilnata, pa se usipljejo za mano vender le vsi topliški gostje: meščani, trgovci, tržaški bogatini in tudi vaše gnade, kranjski graščaki. Ukrotila in ugrela sem celo mogočnega, hrvatskega velikaša, besnega Paravića, da mi je dal razven pricvrknjenega srca tole dragoceno uro z žlahtnimi kamenčki in še marsikaj družega. In jaz se nikomur ne nastavljam, pred nikogar ne mečem rudečih robcev. Gospodje morajo me sami iskati in še kako dolgo! Bila sem zmerom na pol sveta, na pol posvetna in ravno v tej zmesi je tista moč, kateri se ne more noben babjek uspešno upirati. Ali te površne topliške ljubezni sem se prav do grla naveličala. Zdaj se mislim omožiti — no, kaj si se namrdnil, moj lepi, črni ljubček! Jaz sem dejala samo to, da se mislim omožiti, ne pa, da se hočem poboljšati.

Martinku se je zdela vsaka beseda drage grešnice, kakor da bi mu porinil kdo nož v srce. Trpel je take grozne bolečine, da mu se nič več ni ljubilo poslušati zanimljivih novic in marnj ludičevih prijateljic.

Ko se je ves kleški zbor izpovedal, pomaknil je peklenski vojevoda svoj prestol na konec mize. Zraven sebe je posadil Janezovko; drugi so si izbrali sedeže vsak po svoji volji. Vsi gostje so sedeli na čevljarskih stolčkih, kateri so se jim pa zdeli najkrasnejši gosposki naslonjači. Dasiravno je bil Martinek na vso moč zaljubljen, vzbudila je vender vso njegovo pozornost prečudna večerja, ki se je na Kleku zdaj pričela. Moral je strmeti o neskončnem sleparstvu, s katerim je gostil prekanjeni Satan svoje privržence. Bili so priverjeni, da uživajo najmastnejšo in najsočnejšo pečenko. Martinku je kazalo praprotno zrno resnično podobo vseh rečij, pa je prav dobro videl, da zalagajo mesto pečenke crkovino in meso najgrjih živalij: volčje,

pasje, podganje. Kar so mislili, da so slastne ribe, bili so močeradi, kuščarji, gadje, modrosi. Bukovo gobo so imeli za potico, skuke, króhalnice in druge ostudne žabe pa za cvrtje! Mesto vrtné salate so bile v veliki skledi razne strupene, odurne in bodljive zeli: hobat, turek, smrtnice i. t. d. Martinek je omiloval se ve da najbolj svojo Topličanko. Pojedla je najprej režanj volčine, potem si nametala polno plitvico glist, pijavk in mramorjev, pohrustala nekoliko pajkov in klesčarjev, obrala dva netopirja in nazobala se na zadnje kačjih jagod! Kaj je bila pijača, ni mogel presoditi, ali si je lahko mislil, da najbrž hudičevo olje ali pa še kaj strašnejšega. Razsrdivši se na neznansko prevaro, zavpil je na ves glas: kaj za take dobrote ste prodali svojo dušo? O trapi, o avše!

Po večerji je peljal Satan svoje od peklenškega vina in veselja pijane in razburjene goste na plesišče. Ali ples in zaljubljene zabave, vršeče se kar očitno pred vsem zborom, bile so tako nespodobne in zverske, da jih sramožljive oči Martinkove niso mogle gledati. Klek in njegove skrivnosti so mu se primrzile. Obmnivši jim hrbet šel je jokaje po položni rebri navzdol. Jokal pa je zaradi prelube Topličanke, katero je videl oskrunjeno z najgrjim grehom tega sveta in vender — srečno! Vroče solze mu ustavi novo čudo kresne noči: oživljena priroda, ki dobiva v tej noči božji dar človeškega jezika in uma in nadčloveškega prerokovanja. Vsaka stvar na gori, katero je srečal in videl, govorila je z lepim, razločnim glasom in pripovedovala prav po domače vesele in žalostne prigodbe, katere čakajo njo in njene znance. Martinka ni dostianimalo, kaj se pomenkuje na košenici trava, ali bistro je začel vleči na ušesa, ko je prišel do zeli, s katerimi se odpravljajo bolezní in bolečine. Prva zel je dejala: Skuhaj me, pa ti ozdravim vréd, druga: Jaz pa uroke, tretja: Jaz madron, četrta: Jaz vse narejene bolezní, peta: Jaz vse prenesene bolezní. Na drugem kraji se je pohvalila jedna: Jaz ozdravljam krvno mrzlico. Njena soseda se oglasi: Jaz ozdravljam pa deset mrzlic. Druga soseda se obema zasmije in pravi: Jaz pa vseh devet in devetdeset! Takih pogovorov je čul Martinek brez števila in si jih dobro zapomnil. Mnoge zeli, ki so bile za težje bolezní, utrgal je precej in skrbno spravil. S travnikov je prišel k skalovju. V njem je bila vzrastla iz trdega kamena prelepa cvetlica tolažnik, ki je šepetala s tenkim, prijetnim glaskom: Kdor me podiši, iznebi se vseh skrbij, vse žalosti. Ves vesel utrga Martinek tudi njo in spravi

še skrbneje nego druge zeli. Za skalovjem sta šumela dva studenca. Tisti na levi strani se oglasi: Jaz sem polnočna voda, vse pogrudim, vse zamorim. Oni na desni strani mu odgovori: Jaz pa sem poldanska voda, vse ozdravim, vse oživim. Pri studencih je ležalo več steklenic. Martinek napolni jedno s poldansko, drugo s polnočno vodo pa se zamisli in zakliče oduševljeno: Sveta, kresna noč! Pri-srčna ti hvala za orožje, katero mi pošiljaš za moj pravični lov. Grajski sršeni, pripravite se!

Zdaj ni mislil več na hrvatsko deželo. Obrnivši korake nazaj na Kranjsko prišel je v hosto. Vse živali in živalice so v njej blebetale in klepetale. Najbolj se je moral smijati polhom, da so tako natanko vedeli, katerega od njih bo ujel Pavlinov Jožek, katerega Brezarjev Jarnejček ali pa Hudoklinov Tonček in koliko jih bodo pojedli kmetje, koliko pa gospoda in meščani. Delj časa je poslušal staro srno, ki je pravila mladim o bodočem gospodarji hoste. Dejala je: Naš zdanji gospod bo kmalu umrl. Njegov sin nas ne bo tako preganjal. Lovil bo rajši tiste srne, ki po dveh nogah hodijo in jih imenujejo ljudje v mladosti dekleta, pozneje, ko se sparijo, ljubice in žene in kadar se bolj postarajo, babe. Teh živalij bo toliko nalovil, ko bi se vstopile jedna vstric druge od Krke pa do njegovega gradu, da bi morala ostati marsikatera zunaj vrste. Iz-birčen ne bo nič, kajti zaželel bo brez razločka vsake: lepe in grde, mlade in stare, žlahtne gospodične in blatne svinjarice. Kjer je toliko ljubezni, množi se zarod, da je strah. Babe bodo naštele po najnižjem računu tri in devetdeset kranjskih in šestnajst nemških kristjanov in kristjan, kateri ne bi bili brez njega tega sveta nikoli gledali in tlačili. Ali človeške ljubice so silno potratne, razgrabile in pojedle bodo našemu bodočemu gospodu graščino in ves drug imetek. Ne jedna bilka ne bo ostala, o kateri bi mogel po pravici reči: To je moje. V tej revščini bo pokazal vsej zemeljski ničemurnosti figo pa se spokoril in posvetil. Ta hosta bo menjala gospodarja vsakih pet let. Ker nas bo streljal vsak, kdor bo imel puško in veselje, zatrl se bo naš rod v Gorjancih, še predno preteče petdeset let. — Dalje gredé se je nameril Martinek na volčji brlog. Volk je govoril svojima tovarišema: Vidva sta lahko še brez skrbi. Ustrelil vaju bo mladi Pristavec še le čez šest let. Mene pa bo podrl njegov razbojni oče že to jesen. Pred smrtjo bi se naužil vender rad jedenkrat tudi človeškega mesa. V našem obližji stanuje ogljar. Nocoj prenočujeta

pri njem tudi žena in hči, ki sta mu prinesli vina in potice za kresni večer. Vesta kaj? Dajmo vadjati, čigav bo dedec, čigava pa baba in punička. Bati nam se ni nocoj nič. Puška sloni v odprti veži, pa jo bom lahko unesel, potem pa udri po ogljarjevih! Prijetnega na svetu takó ne bi nič več imeli. Predno se bo zdanilo, pokradel jim bo doma sosed vse, kar imajo. Dobro ve tudi za mošnjo denarjev, ki je skrita v hramu pod podnico. — Martinek Boga zahvali, da mu je dal strašno nakano slišati, skoči k ogljarjevi kolibi in ga vzbudi. On in vsi ogljarjevi se oborožijo in pripravijo in volkove, ki so se kmalu pridrvili, brez velikega boja postrelé in pobijejo. Brez pomude hité potem vsi skupaj na ogljarjev dom. Tattinski sosed je bil zlezal ravno skoz okno v hišo. Zdaj se je preveril, da mu ni namenjeno z ljudskim blagom obogateti in je bil vesel, da so ga prihodniki živega pustili in samo dobro namahali.

Poslovivši se s hvaležnim ogljarjem, spomnil se je Martinek dobrotljivega konjederca in se napotil k njemu, da mu večerjo povrne. Podaril mu je nekoliko svojih zelij in mu natanko razložil, v katerih boleznih naj jih rabi. Ta dar je prinesel lepe dohodke možu in njegovim naslednikom. Od takrat znajo konjederci ljudi zdraviti. Ker imajo preveč drugih opravkov, prepuščajo to umetnost navadno svojim ženam. Od tod je potoval Martinek v mesto pa se preoblekel za gospoda in razglasil za doktorja, ki ozdravlja vse bolezni in pokončuje vsak mrčes, ki ljudem nagaja. Dal si je narediti tudi brke in dolgo brado, da ga nihče ne bi mogel tako brž spoznati.

Ravbarjevi gospé novi davek ni dosti koristil. Muh, komarjev in bolhá je bilo toliko kakor prej, nadloge se jej tedaj niso nič zljajšale. Čuvši, da je prišel v mesto slaven zdravnik, ki odpravlja vsak mrčes, pošlje ponj in ga prelepo vzprejme. Doktor ukaže, da naj se zbere vsa grajska gospoda, ker hoče pomagati vsem ob enem. Ko se snidejo baron Ravbar, njegova gospa, rodovina, pisarji in drugi pomočniki, odtrga si Martinek brado in brke in izpregovori z grmečim glasom: Prišel je lovec, ki pa ne bo lovil muh, komarjev in bolhá nego vas peklenske sršene. Ali me poznate?

Ravbar je mislil poklicati svoje biriče in hlapce ali plusk! vrže mu Martinek v obraz polnočne vode in tako tudi njegovi babi in družini. Tisti hip so popadali mrtvi na tla in voda jih tako zgrudi in razjé, da jih ni trebalo niti zakopati. Z ostankom strašne vode oblije Martinek grajsko zidovje in tudi to se tako raztaja in skopni,

da mu noben sled ne ostane in se dan denašnji se ne ve, v katerem kraju je stalo. Veseli vaščani so hvalili na ves glas svojega odrešenika in ga prosili, naj bo zdaj on njihov graščak in gospodar. Martinek pa veli zaničljivo: Jednega jahača ste se iznebili, pa si že iščete družega, da bi vas tlačil. Hotel sem do smrti pri vas ostati, ali zdaj ne maram: pri takih tepcih me je sram živeti. Martinek je pustil še tisto uro domačo vas in se napotil proti Toplicam snubit ljubico, ako bi jo našel še neudano. Njena mati mu pove, da se je zjutraj poročila in odpeljala z možem v Ljubljano. Ta gospod, mu je pravila, sila je učen in zna veliko jezikov in ima 3000 goldinarjev letnih dohodkov. Zanje bo to premalo, dvajseti dan v meseci ne bo v žepu ne groša več. Ali kaj za to? Živela bo vendar le prav dobro. Ker ljudje njenega Petrana sploh poznajo in spoštujejo, delala bo lahko dolgove in v hudi sili jej bodo pomogli ljubčki, brez katerih ne bo nikoli. Bolj mrtev nego živ veli Martinek: Kaj, taka copernica je Vaša hči? Baba se mu zasmije: I, kako ste čudni! Da ni taka, pa ne bi bila copernica. — Mrzla ploha je padla na Martinkovo ljubezen, ali je ni mogla pogasiti. V svoji neskončni bridkosti spomni se blage zeli tolažnika. Moral jo je duhati dobrih pet trenutkov, dokler mu se je srce po po polnem pomirilo in pohladilo. S Toplic je potoval na pokopališče, kjer je bila zagrebena njegova žena. Odprši grob pokropil jo je s poldansko vodo in oživil. Ker so se mu rojaki zamerili, pustila sta domovino in šla po svetu. Njegova zdravila so zaslovela kmalu po vseh deželah in kraljestvih. Vsi bolni mogočniki in bogatini so ga klicali na pomoč. Zaslužil si je toliko, da svojih tolarjev in zlatov ni štel, nego jih je meril na vagane. Da mu jih je kdo vzel kak polič, Martinek ne bi bil niti zapazil.

Kdor si želi Martinkove sreče, najde jo gotovo, ako si dobi kako zrnce praprotnega semena in gre z njim kresno noč na Gorjance.

Naše obzorje.

Spisal dr. Fr. J Celestin.

Josip Stritar. I. Najprej nekoliko o „Pesnih“ (Dunaj 1869).
a) Pesnikova ljubezen. Ljubezen ga je obiskala „čez dolgo časa spet“, prinesla veselje in novo življenje. Ko ni pri ljubici, muči ga misel, da li mu je zvesta, popotnik trka na „njen hram“, a ona mu počitka obeta — na zvestih svojih prsih. Za pregreho svojega srca na kolenih joče pred njo in ne zastonj. Ona mu je domovina, ona sladka last. Ljubezen mu je zamorila mladosti cvet, ljubezen mu bode zvedrila oko: samo to mu tolaži bolno srce. In ljubezen je prišla, z njo sladki spomini, kako sta pri oknu molče slonela, ko je ljubezen dihala mlada zemlja, kako se je tu ujelo oko z očesom in usta z usti, kako je rano v jutro ljubica zagrnila okna, da jima beli dan ne drami sladkega pokoja. Sladki spomini! In vender, da se mu je udala, točil bi grenke solze — saj ni ostala zvesta: zveste nima svet žene.

Srce mlade deklice je spalo še v nedolžnosti; pesnik je je morda mogel vzbuditi, ali ga ni. Vzbudil je je drug, zato jej kliče brez žale misli, naj mu ostane zvesta.

Nazaj, srce, v tihi svoj hram! Lepe so bile sanje, ali vzbudil jih je beli dan, sreče up je ugasnil: srce nima več želj. Ali — ljubezen javlja se vender zopet: na sveti večer se umiče iz hiše drage, da njene sreče ne kali, o polnoči gre pred njene duri, da tam na mrzlih tleh leži. Sladke solze mu lijó iz očíj, da mu je vslišala gorečo željo. Obema gine mladost. Za to „ljubiva, ljubiva se, lepa žena!“ Ali med puhlim, spačenim svetom ni mesta srečni ljubezni; tam sredi morja zeleni otok, tam ni hinavstva in lažij, tja vabi pesnik njo — ki se plaho ozira nazaj. „Ostani“, kliče jej on in vidi, da je sam na vsem širokem svetu. Njeno oko solzno gleda za njim: pomnila ga bode vse žive dni, brez njega jej srce ne najde sreče, naj le gre od njega! —

Svoje prve ljubezni nam pesnik ne opeva, spomina le, da je hojeval k ljubi v vas. Pa tudi nova ljubezen in sreča ne trpi dolgo,

ker „zveste nima svet žene“. Srce miruje, nima več želj, dokler je lepa žena ne vzbudi, ali bridke izkušnje ne dajo mu dolgo uživati: iti želi na zeleni otok, kamor bolj praktična lepa žena neče z njim. Zrela pesnikova ljubezen je torej časi vendar še jako idealistična ter precej gosto zavita v tančico svetske boli, marsikomu kazeče živo sliko ljubezni, četudi moramo priznati, da je iskrena in čist izraz pesnikovega duha in srca, ter vidimo tudi drugje še bolj čisto izraženo isto.

b) Otožnost. Še malo časa prenašaj, srce, svoje bolečine, saj do groba ni več daleč. Dokler si moglo, nosilo si gorje vsega človeštva (svetska bol): kar je dež razsušeni zemlji, to so solze ubogemu bolnemu pesnikovemu srcu. Dan in noč spremlja ga tiha žalost, a čoln mu plava čez morje brez jadra in krmila: ne želi si sreče, ne boji se nesreče. Izgubil je mlado življenje in cvet brez sadu. Vzdihuje ves človeški rod: nesreča je, da smo rojeni in jokajo se milijoni, če jeden le se veseli. Kruh s solzami je grenka jed: ali koliko je takih, ki solze požirajo — brez kruha.

Vender ima pesnik za to otožnost tudi leka: Boljša je pozna sreča, ko nobena: uživaj življenje, dokler je moč. Ta svet mu ne dopada, ali on tudi ne išče po brinji grozdja. Pesnik ženstva ne spoštuje posebno visoko, pa je vender ceni kakor življenje, brez katerega — biti ne more, četudi ga pameten mož ne ljubi. Preostro žensk soditi ne smemo, saj so dar božji.

c) Ljubezen do domovine je tretji glavni čut pesnikovega srca. V naročaji drage priigra mu solza v oči, ona pa ga vpraša, kaj pomeni ta solza, mami ima drugo ljubo? Ima jo nesrečno, pozabljeno, bolj jo ljubi ko vse in da jej more pomagati dragina kri, v njene bi prsi zasadil jej nož brez strahu: kako sme on uživati srečo ljubezni, ko sladko domovino nesrečno ve? Vedno misli nanjo in rad bi sam prelil kri zanje. Ob Renu vidi srečen rod in se spomina svojega nesrečnega naroda. Ptici naroča tujec, da visoko čez gore nese na jug pozdrave in želje, da bi nebesa rosila jej mir in spravo med sinovi. Žali, da ima domovina malo zvestih sinov in da je v tujem mestu (na Dunaji) domoljubje doma.

Narodi bijejo krvave boje, sovraštva in prepira je poln svet. Kdo bode prinesel luč bratovske ljubezni? Slovanstvo bode razdejal „keto carstvo hudobije in sovraštva“. Saj nikomur ne bije v srcih blažje srce, noben narod ni za bratov srečo bolj vnet. Ali

ni to prekrasen vseslovanski vzor (saj polna resnica gotovo še ni)? Slovanstvo nima mnogo pesnikov, ki bi tako odločno obsojevali civilizacijo maščevanja, srda in krivice ter v blagem navdušenju sodelovali ravno slovanstvu najtežjo nalogo, da se narodi pomirijo. Ideal je pozitiven, brez mysticizma, kakor ga imajo n. pr. ruski slavjanofili trdeči, da je slovanstvo svet čisto za sé, poln že zdaj visoke moralne in umne sile. On je brez onih občnih fraz o slovanstvu, njegovi sili itd., s katerimi se posebno mi avstrijski Slovani tako radi odlikujemo.

Kaka so pa sredstva v dosego tega visokega vzora? Vidimo jih nekoliko v svetih, ki jih daje pesnik „Mladini“, ko se vse maje proseč jo, da vsaj ona trdno stoji: ko si um bistri, naj si blaži srce; ljubeč domovino, naj ljubi vse človeštvo, sovraži naj hinavstvo, laž, v vsaki skušnjavi naj trdno stoji.

Ti sveti so gotovo potrebni, ali so tako občni, da bi človek prav želel, da pesnik mladini pove, s čim naj si posebno um bistri in blaži srce, kako naj ljubi domovino, da bode ta ljubezen kar največ delavna in plodna, da se ne izgubi v neko nevarno občno abstrakcijo, večkrat krivo, da je življenje naravnost nasprotno idealu ali pa vsaj življenje za sé, ideal za sé, nekaj prazničnega, skoro brez druge vrednosti, nego da se izkazujemo pred ljudmi. Taka občna ljubezen prevrača se rada v ono ljubezen vsega človeštva, ki je tudi preobčna, da bi mogla kaj pravega doseči. Prava ljubezen vsega človeštva je in bode le ona, ki na temelji konkretnega življenja in vseh njegovih pogojev teži za pozitivnim t. j. mogočim idealom človeške sreče na zemlji.

Pesnik na dalje priporoča mladini, da naj sovraži hinavstvo in laž. Ali katero hinavstvo in laž najbolj, katerih lažij se je posebno ogibati mladini sploh, v katerih skušnjavah naj trdno stoji, t. j. katere so največje zanj in za naše kulturno razvitje?

Rad pritrdim, da to ni lahko (posebno je težavno to glede vsega slovanstva, katero ima še malo dobitih od drugod takih idealov, še menj pa svojih). Ali nekaj konkretnega bi se morda vendar dalo reči, da se lepe pesnikove besede postavijo v neposredno dotiko z življenjem in blagotvorno delujejo nanj — kakor praktična morala.

d) Pesnikove balade so tudi otožne, saj

Žalost v srci, žalost po sveti,
Težko je pesmi vesele peti.

II. Ozmimo se še kratko na nekaj, kar je Stritar pozneje v svojem „Zvonu“ a) pel in b) pisal.

a) O svoji ljubezni tu ne poje, mari so vse te njegove pesni ali 1) otožne ali 2) domorodne.

1. V „solzni dolini“ je veliko krivice, vendar naj za to ne sovražimo ljudij. Saj tam, „kjer se rod človeški trudi in joka — tam bivati čem, tam moj je rod“ (Visoka pesem). Vender postaje tu pesniku časi pretežko in „samotar“ si zopet želi na kraj samotnega otoka: tu je domovina, saj tu ni človeškega sledu nego mir. Po drugi sreči hrepeneti pa je greh. Ni na svetu pravega prijateljstva, in če hočeš prijatelja izgubiti, žrtvuj se, gladi mu življenja pota: on ti bode vse odpustil, samo — dobrot ne. Za to je življenje bolezen (?), nje nas ozdravi smrt, družega rešenja ni.

„Na prijateljevem grobu“ toži pesnik, da ne umeje sveta, svet pa njega ne. Za to so srečni prijatelji, ker so dospeli, kamor tudi njemu želi srce.

2. Še v „Mladiki“ smo čuli zlat pesnikov nauk, da naj „sveto služimo sveti domovini“. V „dunajskih sonetih“ ostro biča naše domače nadloge, samopašnost, nezlogo in posebno prvake, kakor tudi v „dunajskih elegijah“ bridko toži, da je zmerom menj Slovenije zvestih sinov, da je slovanstvo še vedno v temi, da gospoduje samopašnost in prepir, da torej zdaj ni čas sladkih besed in zaljubljenih pesnij. Žalostno je zdaj, posebno pa, ker se nam izneveruje mladi svet (Na starega leta večer 1878).

Jedno črto za svoj slovanski ideal nam daje pesnik v „Prešnovi oporoki“ veleč, da „izgled naj blagodušja bo Slovan“. V „Raji“ pa v prekrasnih pesniških slikah predočuje reve in nadloge bratskega naroda, biča hinavstvo in brezsrčnost „omikane“ Evrope in skoro v obupu poje, da je Slovan rojen trpin (Pesem brez imena). Tu se je pesnik povzdignil do globoko občutenih in nenavadno nežno petih sodobnih političnih pesnij, kakeršnih ima umetna slovanska poezija — malo.

Srce mu gorko bije za vsakega trpina sploh, tudi za delavca, kateremu kliče gotovo čisto iskreno: „jaz roko ti podam“.

b) Ni moja naloga Stritarja prozaika vsestransko presoditi. Za svoj namen naj torej le kratko omenim glavne vrste dotičnih njegovih spisov.

1. Lepo je število njegovih pripovedovalnih spisov in kak očiten napredek od čisto nemški sentimentalnega in kosmopolitičnega „Zorina“ (1870) do n. pr. „Sodnikovih“ (1878). Med tem ko je „Zorinu“ tak, „kakor bi se bil kopal v solzni reki, kakor bi se bila napojila mu duša z nesrečo in žalostjo, z revo in trpljenjem vsega človeškega rodu“: je oče Sodnik prav tip marsikaterega našega kmetkega velikaša. On je ponosen radi imenitnosti svoje hiše, in ta ponos raste ter se prevrača v trdovratno oholost tem bolj, čim bolj se Sodnik zapleta, dokler se po polnem ne zaplete — v svojo pogubo. Bolj ali menj tipične so tudi druge osebe; vse se razvija živo, dramatično in čitatelj z veseljem priznava, da so to naši ljudje, da je to naše življenje.

To se pisatelju drugodi ni ali vsaj ni tako posrečilo, kjer je na prvem mestu le bolj romantično-sentimentalen efekt, a ne tipičnost ali karakteristika, osnovana na realnem življenji; kjer le prevečkrat premaguje in gospodari hudobija, a dober človek ne slavi zmage kakor v romanu ali povesti, napisani po šabloni, mari naravnost žalostno propada. Velika večina Stritarjevih povestij pa preveč končuje po znanem receptu, da dobro mora zmagati, a hudo se kaznovati. Ravno to velja v obče tudi o tem, kar je Stritar napisal v obliki pogovorov, četudi se odkriva n. pr. v pasjih ali živalskih pogovorih marsikatera nesočutna stran človeka in lepa lastnost živali ter mnoge lepe misli, in četudi se prizor „Iz Bosne“ ne končuje srečno. „Deveta dežela“ pa je čisto idealistična fantazija.

2. „Literarni pogovori“ in „Zona“ nam hranijo mnogo lepih mislij in lepega pouka, mnogo blaga za sistematično kritiko. Ali tudi tu izpodjeda črv nekako slabotnega skepticizma čvrsto vero in zaupanje: kritik želi svetu velikega satirika, ali „zastonj, svet nima več moči (?), da bi rodil iz sebe takega moža“.

Ne gledé na to slabost pokazuje Stritar vendar pravo kritično moč, ne samo rušečo, ampak ob jednem zidajočo in odgojujočo. On jasno vidi jedno najneprijetnejših prikaznij v našem narodnem življenji — obrekovanje (lit. pogovori 1876), priznava potrebo bližanja poezije k življenju, ker tako da postaje bolj človeška (lit. pogovori 1877). Zato tudi zahteva, da ne zahajamo v salone, mari da se držimo domačih tál (lit. pogovori 1878), da ne bo nikdo ustanavljal francoske akademije v deželi, kjer ljudje še brati in pisati ne znajo („Zvon“ 1876: Zona), z moško odločnostjo opominja, da

kdor hoče pisati, naj se ne da motiti suhoparni šolski modrosti, ako ga zove „pesimista“, „realista“ in „nihilista“: „možje menijo, Bog vé, kaj so povedali, a pametnemu človeku so pokazali le svojo notranjo plitvost (Zona 1876)“. Kake globoko-resnične besede, odkrivajoče pot k objektivnosti in napredku! Če pa naše pisatelje odvraca od suhoparne šolske modrosti in pedantizma, ki vsako bolj živo duševno življenje v svoji suhi, sebični slavičnosti naravnost zatira, daje jim za to verno kazalo na pot: „Resnica naj vas (pisatelje) vodi povsodi: naravo, svet, življenje kažite svojim mladim bralcem v prvi podobi (lit. pogovor 1879)“.

3. Vsak, kdor piše o sedanjosti, piše tudi vsaj nekoliko o stanju človeka, društva in sicer za napredek ali proti napredku, t. j. njegove misli so kolikor toliko socialne, ali narobe. Socialnih mislij smo našli že do zdaj pri Stritarji, vendar naj slede nekatere še tu posebe:

Če tudi naše rodoljubje obseza v teoriji ves narod, vendar si ne smemo tajiti, da v življenji dosežamo le redkokdaj tako polnega rodoljubja t. j. živo praktično zanimanje za vse razrede do zadnjih siromakov doli gotovo v inteligenciji sploh še ni dosti razvito ter so tudi zdaj še jako pomenljive besede: „Nesrečnim bratom, ki žede in medlé v siromaštvu in nevednosti, podajmo usmiljeno roko, razsvetljajmo jih, pomagajmo jim k dušnemu in telesnemu blagostanju (Zorin)“. Dà, ako gine naše prosto ljudstvo, naš kmet, propada tudi slovenska inteligencija! Gotovo je tudi Stritar to mislil, ko je nasvetoval v svojem plemenitem navdušenju za ves narod, da pišimo samo za prosto ljudstvo. Toži se („Zvon“ 1877 lit. pog.), da tega nasveta večina slovenskega občinstva ni odobrila. Res je, zdaj smo vendar že toliko napredovali, da ne moremo pisati samo za prosto ljudstvo. Bližamo se pa drugi nevarnosti, da presajevaje omiko na domača tla ne pozabimo preveč ljudstva, svoje podlage, da ne pregledamo te zgodovinske resnice, da je narod ostal (če tudi samo v večini) slovensk tudi tu, ko se mu je bila inteligencija izneverila: slovenske inteligencije pa si brez napredujočega naroda gotovo še misliti ne moremo. Saj če se inteligencija preveč oddalji od naroda, mora se pokvariti; to vidimo dan danes v dobi hitro rastočega gospodstva kapitala prav jasno, da „kjer cvete velika obrtnija, cvete tudi pokvarjenost („Zvon“ 1878: Sodnikovi)“, „in ti (veliki) obrtniki so pijavke (ib.)“. Kako je žalostno

in sramotno za kulturo, da to imenujejo bogato deželo, če jih je petero, desetero, ki so siti . . . vse drugo je berač (ib.)“.

Stritar je tudi židovstvo dobro obsodil rekoč: „da je ono največja nevarnost, ki preti nam in omiki, kakeršno si mi mislimo“ („Zvon“ 1880: Popotna pisma). V „Klari“ („Zvon“ 1880) pa celo strežaj pravi naravnost, da sam Bog ne more ničesa opraviti z židovskim narodom, katerega Klara kar sovraži, žid Artur pa kaj resnično in odkritosrečno pripoveduje, da so židje srečni gospodarji, da je zanje država in zakon. Dà, moč je pravica!

Stritar vidi tudi jeden iz najnevarnejših nasledkov neomejenega gospodstva kapitalizma duhovni proletarijat („Zvon“ 1879: Pogovori), ter se tu zopet tolaži, da je samo slovanstvo poklicano, da reši socialno vprašanje; ker glava se je morda potujčila, srce da je ostalo domače (da je le res tako!).

Mislim, da so že te opazke odkrile pisateljevo obzorje. Ljubezen je pesniku prava potreba: ona mu daje sreče, pa tudi mnogo bridkega gorjá. Ta ljubezen ni mladeniška. Vender ne vidimo niti iz nje, niti iz tega, kako nam drugje predstavlja žensko življenje in mišljenje, kaj on od ženske zahteva, kake so njene posebne pravice in dolžnosti, da li ima z napredkom napredovati tudi ona ali ne, kaj ima delati ženska sama ali pa z društvom sploh, da se ne zaredi ali ne širi pokvarjenost med ženstvom itd. Realnega stanja ne reši, pa tudi idealnih nad ne kaže, saj „zeleni otok“ ali „deveta dežela“ bi bila le neko ubežišče od ljudij, neki (umišljeni) lek za . . . „svetožalje“.

Dà, svetska bol je ona rudeča nit, ki je prav karakteristična za Stritarja. On sam pravi o njej: „Lehko je dokazati iz slovstev vseh narodov, da ni bilo nikoli velikega pesnika . . . ni bilo sploh velikega duha, da ne bi bil bolj al menj čutil svetožalja („Zvon“ 1877: lit. pog.)“. Res je v tem pojmu nekaj tako rekoč občečloveškega, ali pojem je za to vender čisto nov, sad konca preteklega in prvih desetletij zdanjega stoletja, ko je zapadno društvo iskalo izhoda iz žalostne sovremenosti ter v tej težnji najbolj razvijalo čut in sicer do bolne, ker pretirane nezadovoljnosti — ali brez konkretnih idealov boljše bodočnosti, pa tudi brez idealizacije preteklosti, kakor jo je bil razvil romantizem, v katerem je vse, dobro in slabo, pretirano veliko.

Ta — rekel bi — plemenita bolezen svetske boli ni bila nikoli občna niti na zapadu, mari je šla od naroda do naroda ter v književnostih zapuščala več ali manj sledov. Zdaj je v obče premagana: iztisnili so jo življenje in bolj konkretni ideali bodočnosti. Tudi Stritar ima gotovo ideale, ali večkrat niso tako razviti, da bi pokrili omenjeno rudečo nit svetske boli in sicer ne glede na to, da nam kaže Stritar toliko idej in tako široko obzorje, kakor morda nobeden iz naših pisateljev. On sam priznava, da so njegovi spisi občinstvu presentimentalni. („Zvon“ 1879: lit. pag.) Celo lepa misel, da „izgled naj blagodušja bo Slovan“, ima — kakor se vsaj meni zdi — nekaj one „svetobolne“ slabosti. Saj poznavalec slovanske zgodovine se pač težko ubrani misli, da je ravno naše blagodušje, naša znana mehkost znak kulturnih početnikov ter nam veliko škodi. Pravični bodimo proti drugim, pa tudi proti sebi ter branimo sebi pravico kulturnega življenja z vso jekleno odločnostjo, za njo se borimo, skušajmo vedno dobro ločiti kulturno zrnje od pleva, in za ta namen imamo velik pripomoček v zlatem nauku, ki ga Stritar večkrat ponavlja, da naše duhovno življenje, naša književnost bodi v ozki zvezi z življenjem, ter zares (a ne samo v frazi) njegov izraz in njegovo ravnanje s pravim zmisлом za vzvišeni smoter, da odločno terjamo gospodstvo pravice (in ž njo bratstva) ter vse to po svojih silah pospešujemo! —

(Dalje prih.)

V spomin 125letnice Vodnikovega rojstva.

3. dne februarija 1888.

To dvadeset in pet že let
 Slovenski je učakal svet,
 Odkar poródlil se Vodnik,
 Ki vence mu iz lovrik
 Za cvet njegovega duhá,
 V zahvalo vnetega sreča,
 Sloven krog čela je obvil,
 Ki ga ljubeč vsegdár čestil,
 In ki mu hrani zvest spomin,
 Ker je krvi njegove sin.

Vodnik, naš voditelj
Duševni je bil,
Slovenom ljubitelj
Do smrti si žil.

Naj čas je bil resen,
Prijazen bil čas,
Strun Tvojih je pesen
Povzdigala nas.

Ti dramil rojakov
Preslavljal naš dom,
Ti klical junakov
Med bojni si grom.

Bridkost nas, prestíne,
Ko misli sreč,
Da Tvoje nam strúne
Že davno molčé.

A nisi Ti trudil
Za nas se zaman:
Sloven se je zbúdil
In žije srčán!

Tvoj duh nas razvneplje
Za slavo domú,
Tvoj duh nas objemlje
Sinove rodú!

A še bolj Tebe naj čestili
In s pesnimi bi mi slavili,
Nikdar bi vredni Te ne bili,
Nesmrtni čestiták,
Da, kakor Ti, iz globočine
Srečá ne ljubi domovine,
Kdor koli je pošten roják!

J. Cimperman.

Na bregu.

Kakó buči, kako grmi,
Za valom val se sem drvi
In dno se morju maja.
Oj to je vrišč, oj to je stok,
Ko žibo svojo spleta Bog,
Ko ták vihar razsaja!

Tu brezdnó vidim pred sebjó,
Oj kolikim bo grob nocoj,
Ki zdaj se ga bojijo!
In spet globoko zazijá,
Oj, saj to morje je brez dna,
In v njem pošasti spijo!

In nem na bregu tu stojim
Ter v mislih solznih se topim,
Le žalost me obhaja:
Zakaj takó, zakaj takó,
Brezsréno morje, si hudó,
Kaj te takó razdvaja?

Odgóvori mogočni val,
Ki mnogo sten je že opral
In žalostno mi pravi:
Ljudij krivica je skeli,
Nedolžnost sveto svet mori
In brat že brata davi.

Zato hudó, zato besnó
Je morje jasno in mirnó;
Nedolžnih vzdíhe pije,
Pravičnih pije vseh gorjé
In pije bratovske solzé —
To mu osrče vije!

H. Vipavski.

Vita vitae meae.

Zgodovinska podoba. Spisal dr. Ivan Tavčar.

II.

Tisti dan je Visoški dvorec gledal toliko število oboroženih in in neoboroženih gostov, kolikor še nikdar prej ne. Škof z ožjim svojim spremstvom je zasedel vse prostore v malem posestvu; vojaščina pa si je napravila taborišče na travniku tik vode, kamor so nametali slame za ponočna ležišča. Oskrbnik Hohenburg je dal pobiti vola in vojaščina je zanetila velikanske ognje ter med kričanjem in veselim šumenjem na drogih pekla krvave četrti, da se je okraj takoj napolnil z duhom pečenke. Tolpa poljanskih otročajeve je opazovala iz dalje nenavadni ta prizor ter z lačnimi pogledi stregla po mesu, ki je prijetno vreščalo nad plamenom. Tudi drugega gledajočega občinstva se je nabralo po travniku in tu in tam se je vsilil vaščanček med vojake, meneč, da bo zanj kaj odpadlo, bodi si že kos mesa, ali pa kozarec vina, ki je neprenehoma teklo iz velicega soda. Ali vojak ni bil mehkega srca v časih tedanjih, in z grdo besedo so odpravljali vsiljence ter jih s suvanjem in pehanjem tirali iz taborišča, „da bi ne ukradli kaj ter z očmi ne požirali poštenim vojakom blagoslovljenih prigrizkov.“ Gledalci so se torej kmalu pogubili in tudi otročaji so zapustili mesto brezvspešnih upov in nad izgubljenih.

V poslopji samem je vladalo najživahnejše gibanje. Po kuhinji, ki je bila za malo poslopje neprimerno velika, trudili in potili so se kuharji vsake vrste ter po besedah viteza Hohenburga imeli napraviti tako kosilo, da se zastopniku brižinskega škofa ne bode treba sramovati, kadar se usede za njegovo mizo knez in škof ljubljanski. In ni se sramoval potem. Veliko gostovanje se je vleklo skoro do večera, ker tudi tedaj se je ljubilo bogato kosilo, kakor je še dan danes ljubimo vsi, ki so nam dana umrjoča ali pohlepna telesa.

Bilo je že pozno zvečer, ko je potihnil hrup ter se gosposka in vojaška družba ulegla k počitku. Luna se je prikazala ravno izza gorovja, ko je osoba, zapustivša dvorec, izmed drevja stopila na plan

ter se ozrla pazljivo na vse strani. Pri vodi je plapolalo še nekaj plamena, in v luninem svitu se je videlo, kako se je vzdigoval tenak dim v nočni zrak. Pijani vojaki so se bili zarili že v slamo, a samo pri praporji, ki je vibral sredi taborišča, slonil je stražnik ob helebardi ter upiral poglede proti luni, katera je, ne meneč se za reformacijo in luterane, mirno plula po jasnem nebu. A tudi Visoko ni bilo brez straže! Tam, kjer je stala omenjena naša osoba, opazila sta se dva ogla štirjaškega dvora; ali pri vsakem tem oglu je stražil jezdec, sedeč na konji, ter imel pred sabo počez na sedlu goli meč. In kadar je premaknil konj kopito, lovili so se lunini žarki jezdecu po čeladi in po brušenem meči.

Naš ponočni znanec je obstal na obsejanem planu ter se pazno oziral okrog sebe. Upal je, da se bode pritihotapil do mostiča, ali v tem se je varal. Bližnji jezdec je pognal svojega konja ter bil takoj pri njem.

„Kamo hočete prijatelj!“ vprašal je temno. Spoznavši pa osobo, stoječo pred sabo, izpregovoril je mehkeje ter si z levo roko pomel oči: „Zdi se mi, da ste iz Poljan?“

„Sem!“ odgovoril je le-ta.

„In morda že celo duhoven?“

„Ne še!“

„Ne še! In mene ne poznaš, Kosmov Korle!“ Kakor hitro je čul, da rojak še ni prejel mašnikovega posvečenja, tikal ga je pri tej priči, ker v Poljanah so se vikali že od nekdaj samo duhovni.

„Kdo si, da me poznaš?“ vprašal je Carolus Kosem dobrovoljno.

„Pešarjev Jaka z Gaberske Gore sem. Ko sem v Poljane k maši hodil, šel sem časih mimo Vaše hiše, pa se morda več ne spominaš. Moje matere brat je pomival škafe na gradu v Loki, pa je izprosil, da me je škof v službo vzel. S pričetka me je glava bolela, ker sem moral vedno nositi ta svetli lonec le! Pa se človek vsega privadi, če je vsak dan meso, in če zdaj pa zdaj še celo kaj vina spiije. Po zimi sem lovil pinože, po tistem mi je malo dolgčas, ker jih zdaj ne smemo. Skoro čisto sem že pozabil na Gabersko Goro! In ti?“ pristavil je lahkodušno.

„Jaz še nisem pozabil svojega doma,“ odgovoril je letá živo, „in ravno zdaj sem na poti v Poljane.“

„V Poljane! Do tija je samotno in, kar se nekaj časa sem nekaj luteranski far po goščah poja, klatijo se menda njegovi prijatelji po nočnih stezalah in, če te dobé in jim poveš, da še v papeža veruješ, potem ti bo premalo reber v telesu, tako te polomijo!“

„Ne bojim se! Med potjo bom molil in kaj se mi hoče zgoditi?“

„Če bi se ti vender kaj, pa zavpij!“ Tu na oglu bom stal ter ušesa napenjal in če čujem krik, poženem konja čez mostiček in z mečem udarim med luterane, da bo le veselje gledati! Lahko noč!“

„Lahko noč!“

In jezdec je skokom oddirjal po mehki tratini, a na oglu pri dvoru se je zopet ustavil ter bil videti iz dalje kakor kip, izsekan iz črnega kamena.

Carolus Kosem je pričel takoj moliti. Prestopivši most, zavil jo je po temni stezi pod košate bukve in tamne smreke. Obdal ga je čut samote in skoro strah ga je bilo. Da bi si dajal pogum, molil je glasno, da se je čulo po gozdu. Bil je sicer opasan z mečem, ali njegovo orožje je bila njegova molitev, kipeča iz kipečega srca. Zavel je hladni piš ter drevesom majal visoke vrhove. In šumenje vrhov in šumenje reke vsililo se mu je takoj v dušo ter vzbudilo onda spomine na čase pretekke, spomine na solnčnato domačo dolino.

Spominal se je otročjih svojih let, spominal se pred vsem gomile, ki mu je pokrivala gorko ljubeče materino srce, spominal se tudi starega očeta in bratov in sester, ki so ga danes z neskončnim ponosom gledali v spremstvu kneza in škofa. In vse te spomine obdajal mu je venec zelenih domačih gorâ, in neznatna in med svetom nepoznana dolina zdela se mu je kakor raj, kjer bi v sreči in radosti neprestano lahko živel. V tistih časih ljubezen do domovine še ni imela toliko moči, kakor je ima zdaj v naših občutkih. In ljubezen do domovine je še spala v slovenskih srcih, kakor spi iskra v dražem kamenu, dokler se ni umetno izpilil in obrusil! Ali brusili in pilili so Nemci potem z neusmiljeno svojo roko še celi dve stoletji, da se je končno kamen slovenskega rodoljubja vender le pričel iskriti ter žarke dajati! Ali ob času naše pripovedi so vladali verski čuti poznani svet, in tudi po Slovenskem so ti čuti užigali sovražstvo in tugo ter zatirali vse druge občutke, ker je ubogo naše ljudstvo, tlačeno in drto po nemških plemičih, za nove biblične eksperimente bilo kakor nalašč ustvarjeno.

Tudi Carolus Kosem, z vzbujenimi domovinskimi čuti, po temnem potu hodeč, ni bil si v svesti, da so mu ravno ti čuti s pogumom napojili dušo, da je brez groze stopal po samotni nočni stezi. Prenehal je moliti in duh mu je takoj prekipel pri zavesti, da so krivega preroka iz Vitenberga učenci zašli še celo v te kraje. Neznosno sovraštvo mu je napolnilo čisto dušo, in med šumenjem domačih gozdov in domače reke se je spominal človeka, ki ga je ljubil nekdanj, človeka, ki pa ga je zdaj sovražil bolj od peklenškega satana. In ta človek mu je bil rodni brat, a odpadnik sveti veri, kateri je bil Carolus Kosem vsako kapljo krvi darovati voljan. Menili so, da ne vé o odpadništvu svojega brata in prikrivali so mu resnico. Že davno pa si je bil iz skrivnostnega šepetanja svojih tovarišev sestavil grozno vest, in ta vest pezila mu je danes na temnega duha z vso svojo težo, in to ravno za tega delj, ker se je bližal kraju, kjer je nekdanj jedna mati dojila njega, ali tudi onega, ki je zdaj Boga proklinjal in vero svoje porodnice!

Stopivšemu iz gozda so se razprostirali pred njim zeleni travniki v luninem svitu in že je ugledal koče po holmu, za katerim se je kazal stolp domače cerkve. Sovrašstvo ni bilo pozabljeno, a vender je razprostrl roki ter vskliknil:

„Sveti Materi božji bodi hvala, da te še jedenkrat zrem, vas domača!“

„Kdo govori tu o sveti Materi božji?“ vprašal je oster glas in s kamena pri poti se je dvignila osoba, zahaljena v črn plašč, ki jej je sezal tako visoko, da je prikrival polovico obraza.

„Tu imamo papista, ki kos lesa za živega Boga česti in prišel nam je v roko, bratje, da mu pričujemo o resnici svetega evangelija!“ Ponosno se je zasmijal. Izza grmovja je stopilo še nekaj temnih oseb ter se pridružilo onemu, ki je govoril zadnje besede. Bili so pogorski kmetje s širocimi klobuki, ali ob ramah so nosili dolge meče, katere so si brez dvojbe izposodili pri kakem luteranskem graščaku.

„Ti torej, ponočni prijatelj, še vedno čestiš Marijo, kakor to češčenje ukazuje rimski volk, ki mu vi papisti ližete dlako ter mu poljubujete kopita, dasi se valja v pregrehah in hudobijah? Ali ti naj dokažem s pomočjo svetega in čistega evangelija, da je čestiti Marijo pregrešno, Bogu neljubo ter samo po Antikristu izmišljeno?“

Pri vsaki drugi priliki prestrašil bi se bil naš znanec čudnih ponočnih gostov. Ali tu se je zaničevalo Marijino češčenje in takoj so se razvnele vse strasti po mladeniči in brez premislika je odgovoril:

„Kdo da kliče tu slavo Materi božji, vprašaj, hudobnež? Ti se hočeš bojevati z jezikom! Vedi pa, da sem jaz božji porodnici v čast pripravljen na boj z mečem — in tu je izdrl meč iz nožnic —, če je taka tvoja volja, jaz, Carolus Cosemus, ki mi bode sladko veselje kri proliči za njo, ki nam je rodila Odrešenika sveta!“

Kdor vé, kako strastno so češčenje Marijino luterani napadali, a katoličani branili, nikakor se ne bode čudil, da je mlad duhovenski gojenec takoj po meči pograbil ter poln gorečega ognja hotel bojevati se v čast sveti Devici, bodi si z besedo, bodi si z brušenim orožjem. Duhoven z mečem opasan v tedanjih dnevih ni bil redka prikazen in pripetilo se je časih, da je služabnik oltarja bolje sukal svetli meč, nego kadilnico v cerkvi.

„Spravi svoj meč, otroče!“ dejal je oni in glas se mu je čudno tresel. Ti si torej Carolus Cosemus?“

„Zdaj te poznam, kdo si!“ zakričal je Carolus, planil k njemu, potegnil mu plašč od obraza ter zrl v lice — svojemu bratu. Po glasu sem te spoznal, bogokletnež, in meni si v roko dan! Sveta Marija, hvala ti bodi za ta trenutek!“

„Kaj je zdaj? V resnici, jaz sem Georgius Cosemus!“

„Ho! ho! vskipel je mladenič, ti si bil Georgius Cosemus: Ali meniš, da te še spoznavamo za sinu umrle matere! Ti si zatajil živega Boga, in ti meniš, da mi tebe ne bomo zatajili. Srečna ti mati, da je prej umrla ter se ulegla v grob, nego je gledala tebe, ki jej zdaj gomilo skruniš ter Boga, katerega te je ona ljubiti učila, psuješ z besedami, krutejšimi od onih, s katerimi je odpadnik iz Vitenberga onečedel in oskrunil sveto cerkev! Iz zemlje jo čujem zdihovati in v spanji gledam blede njen obraz ter štejem njene solze, ki jih pretaka za te! Nekdaj si bil Georgius Cosemus, zdaj si pa odpadnik, in Gospod Bog je milostiv s tabo, da ti ne da umreti, kakor je umiral nekdanj Juda, imenovan Iškarijot!“

(Dalje prih.)

Vrlemu možu.

(G. A. Jekšetu, dekanu v Kobaridu.)

Zlatá ne išči v teh vodáh,
Zastonj ves trud!
Srebrá ne koplji v teh goráh,
Ne drugih dragih rud!
A več od srebra in zlatá
Pri nas doboš,
Tù biser drag se lesketá,
Ta biser — blag je mož.
O, vreden, da visóko bi
Najviše stal,
Da svít njegov široko bi
Po svetu króg sijál.
Ker sam pa v silni skromnosti
Svoj skriva svít,
Naj zdajnosti, potomnosti
Bo tu v izgled odkrít!
Pač mnogo možkih, malo mož
Naš vek rodí;
A kar nebó nam dalo mož
Med prvimi si tí!
Globòk ti um in čút gorák,
Odzgòr je dan,
Značáj si skóval si krepák,
Kot góre nezmaján.
Modrósti uk na sreci vgrét
Lepó učiš,
In kar na sréni seješ svet
Zvestó, skrbno gojiš.
In kar učiš, in kar gojiš
Z vstrajnostjo.
Najlepše vedno sam vršiš
S krepko značajnostjo.
Ti oče in vodnik skrbljiv
Si vérnikom,
Ti vsem si blag in ljubeznív,
Ne le nekternikom.

Ne zreš na lice, ne na ród,
Tvoj sin je vsak!
Še ljubši kmèt ti kot gospod,
Če vrl je poštenjak.

Pri sreci tebi ni denár,
Ne svetna část,
Za vzvišeno le vnet si stvar,
Za bratske sreče rast.

Takó že let nad štirideset
Deluješ ti,
In sile vse za smoter svet
Vesel žrtvuješ ti.

Zató pa meni vzor možá
Si davno žé, —
O, srečen kraj, ki te imá,
Presrečni v njem ljudjé!

To srečo sem i jaz imél:
S teboj sem žil,
O žarkih tvojih sem se grél,
O njih si um vedril.

Kakó sladák mi je spomin
Na srečni čas,
Ko v znóžji bival sem planín
Pod vodstvom tvojím jaz!

Oj, kolikrat mi v gorsko stran
Plujó oči,
Tam trg mirán je in krasán
A v trgu dragem — tí!

Pri teh spominih sto čutil
Se vžiga mi,
In tisoč gorkih se voščil
Iz duše dviga mi.

O, trosi Bog ti sreče rož
Na vse poti;
A nam pa daj še mnogo mož,
Mož vrlih kot si — tí!

S. Gregorčič.

Če moraš od tod...

Če moraš pa res že od tod
Na vojsko, to žalostno pot:
Sam angelj tvoj váruh te spremljaj,
Te sprémľaj in čuvaj povsod!

Oh, koliko vročih solzâ
Prelila bom sama domâ!
Sani Večni, sam Večni bo štél jih —
Kdó drug pač tolažbe mi dá?

A naj le tekó mi solzé,
Saj tekle mi bodo za té!
Teh biserjev mórja ljubezni
Saj vredno je tvoje srcé!

Tam bojni razsajal bo grom
In tukaj molila jaz bom,
Molila goreče za tebe,
Da srečno se vrneš na dom!...

Rokó ti podajem sedaj,
Sam angelj tvoj sprémľja te naj,
Naj sprémľja povsód te in spremi
K nevesti te zvesti nazaj!

Gorázd.

Poslednje pismo.

Šest dolgih mesecev že bó,
Odkar je vzel od tod slovó.“

„In njega le še ni domú,
O njem ni pisma, ne glasú.“

„Oj dragi moj, oj ženin moj,
Mar večno traje divji boj?“

Na pragu deklica stoji,
Po vasi poštni rog doní.

„Imaš kaj, poštni sel, za mé?“ —
„Bó, mislim, pisemce za té.“

In drobno pisemce jej dá,
To pismo črn pečát imá.

In bere, bere pismo to —
Ne gré, kar bere, jej v glavó.

„Kdo drug še v list pogledaj mi,
Káj v njem stoji, povedaj mi!“

In sêstre, bratje, cela vas
Iz lista brala je tá glas:

„Da krogla privršela je,
Pa ga v srcé zadela je“

In sluša poročilo tó —
Ne gré, kar sliši, jej v glavó!

Na prag hodeva dan na dan,
Ko poštar trobi v rog glasún.

Po pismih praša iz vojské,
Če ktero nosi nje imé? —

Pač mnog in mnoga list dóbi,
A zá njo, zá njo več jih ní!

Gorázd.

Knez Pes-Marko.

Spisal S. Rutar.

V zadnji številki lanskega „Zvona“ pripoveduje gosp. prof. J. Trdina v svojih lepih bajkah na str. 733., da je bil lastnik visokega grada v Kostanjevici neki Marko Pes, ki je bil tak spreten strelec, da je turškemu harambaši kapuna z vilic odstrelil. Jaz mislim, da je ta Marko Pes ista osebnost, katero tolminski in beneški Slovenci imenujejo Pes-Marko.

Po Tolminskem in po Benečiji se pripoveduje, da je živel nekdanji kralj, ki je imel tako lepo hčer, da se je sam v njo zaljubil. Zato je ni privoščil nobenemu moškemu in skrival jo je vedno pred mladimi vitezi. Kadar je z doma odpotoval, zaprl jo je v samotno, nepristopno izbo. Ali hčeri je bilo silno dolgčas in zato je očeta prosila, naj jej dovoli vsaj malega psička za tovariša. Kralj usliši njeno prošnjo. Ali kmalu je hči zanosila in rodila strašno bitje, ki je bilo pol pes, pol človek. Zato je dobilo ime „Pes-Marko“. Ko je ta dorastel, divjal je strašno nad Slovenci in jih preganjal, kakor divjo zverino. Po mnenju nekaterih je bil Pes-Marko sam kralj Atila, ki je po svoji grdobi in okrutnosti tudi našemu ljudstvu dobro znan.

Obče znane so pripovedi o Pesjanih ali Pesoglavcih, ki so bili strašno divji ljudje s pasjimi glavami. Navadno se trdi, da ti pesjani pomenjajo Obre ali Avare. Ali težko je dokazati, da je naš narod pri tem imenu mislil samo na jedno omejeno pleme, nego on si predstavlja pod Pesjani vse hudodelne, brezbožne ljudi. Saj je že St. Vraz opazil: „Moja pokojna teta pravila mi je, da se Pesjani tudi imenujejo „Kalvini“, ter da o ničem drugem ne živijo, kakor o novorojenih detetih, katera kradejo, ubijajo in žrô“. (Primeri o značenju Pesjanov Dr. Krekov spis „Polyfem v narodnej tradiciji slovanskej“, Kres l. 1882, št. 3).

Tudi Italijanom je znano bitje, ki je pol človek, pol pes. Imenujejo ga Pulicane in pripovedujejo, da je bil sin psa in neke krščanske gospé v Kapadociji. Dolnji del njegovega telesa je bil pasji, gornji pa človečji.

Kar se imena „Pes-Marko“ tiče, postalo je očitno po beneškem levu sv. Marka. Ta lev ima navadno, človeški podobno glavo in Benečani ga imenujejo splošno le Marka. Prav lahko je torej, da so Slovenci zamenjali leva s psom in od beneškega leva ustvarili kneza, v katerem so poosobili mogočno beneško republiko.

Sicer pa beneški lev ni originalno izumljenje, nego taki levi so bili znani vsem iztočnim narodom in tudi Grkom (primeri leva na mikenskih vratih). Dr. Pervanoglu („Intorno all' origine del Leone alleato,“ Archeografo Triestino IV. 1882.) je dokazal, da so vsi ti levi znakovi solnčnega junaka; ali jakega solnca.

Tudi po Koroškem se nahajajo prav po gostem iz kamena izdolbeni krilati levi, po polnem podobni beneškim, n. pr. pred vhomom nekdanje opatije podklosterske (Arnoldstein), v Celovci, v Wolfsbergu i. t. d. Tu se vendar ne more misliti na kak vpliv beneške vlade, nego da so ti levi domačega izvira.

† Ivan Šolar in dr. Štefan Kočevar.

Huda nesreča tepe zadnja leta našo Slovenijo. Jedva se posuši prst na grobu odličnega narodnega moža, že nam je kopati novo jamo, da pogreznemo v njo zaslužnega delavca, pogumnega borilca, nanadomestnega pisatelja slovenskega. V kratkem času smo izgubili Jurčiča, Bleiweisa, Eržena, Tonejca in Žepiča, in niso se še popolnili presledki, katere je njih smrt naredila v vrstah tistih mož, ki se trudijo o literarni prosveti in političnem napredku naroda našega, žalovati nam je spet o novih bridkih izgubah. Jednega in istega dne, 22. februarja t. l., umrla sta odličnjaka in narodu našemu prava prvaka: gospod c. kr. deželni šolski nadzornik Ivan Šolar v Zadru in gospod c. kr. cesarski svetovalec dr. Štefan Kočevar v Celji, moža, ki sta vsak v svoji stroki in po svojih močeh delajoča, pridobila si velikih zaslug za narod slovenski. Dolžnost naša je tedaj, da se jih hvaležni spominamo.

Ivan Šolar je bil porojen 27. avgusta 1827. v Kropi na Gorenjskem, kjer je obiskoval tudi začetne šole. Prvih šest latinskih šol je

študiral v Novem Mestu od leta 1838/9. do 1843/4., kjer je takoj pokazal bistro svojo glavo, kajti bil je v prvi šoli I. acc., in tudi ostale razrede je izdelaval s prav dobrim uspehom. Gimnazijo je dovršil l. 1846., bogoslovje l. 1850. v Ljubljani, od koder je odšel v Radovljico za beneficijata in odgojevalca zdanjega deželnega glavarja kranjskega, visokorodnega gospoda grofa Gustava Thurna. A že leta 1852. ga nahajamo v Ljubljani, kjer mu je tedanji cesarski namestnik grof Chorinsky izročil odgojevanje svojih sinov. L. 1852. prevzame tudi na ljubljanski gimnaziji supleturo, prebije l. 1854. na Dunaji preskušnjo iz klasičnih jezikov ter odide še tisto leto v Celje za pravega gimnazijalnega učitelja. V šolskem letu 1857. dobi dopust, da je mogel obiskovati dunajsko vseučilišče ter dopolniti svojo učiteljsko preskušnjo, po kateri je bil prestavljen na c. kr. gimnazijo v Gorici, kjer je ostal do l. 1867. To leto je bil premeščen v Ljubljano in za Hohenwartovega ministrovanja l. 1871. imenovan c. kr. deželnim šolskim nadzornikom srednjim šolam na Kranjskem. A že leta 1873. so mu omejili njegov delokrog ter ga naposled l. 1879. premestili v Zader. Tu ga je v krepki starosti in v najlepšem njegovem delovanju zadel mrtvoud 19. junija l. 1882. na levi strani. Vrnil se je v domovino, a jedva je nekoliko okrevaj, šel je zoper svet in prigovarjanje svojih prijateljev lani meseca novembra spet v Dalmacijo. A 18. februarja t. l. zadene ga mrtvoud tudi po desni strani in že čez kratko ga reši smrt daljnega trpljenja dne 22. februarja t. l. ob 5. uri popoldne. Pokopali so ga posebno slovesno v Zadru 24. februarja popoldne.

V dvojnem oziru je bil Šolar vztrajno in uspešno delujoč, v šolskem in v književnem. Svojo temeljito učenost v klasičnih jezikih je združeval s korenitim znanjem svojega materinega jezika, stare slovenščine, nemščine, italijanščine in slovanskih jezikov v obče. Primerjajoče jezikoslovje je bilo njegovo veselje. A ne samo v svoji stroki, tudi sicer je bil vsestransko izobražen. In vrhu te svoje učenosti je imel čudovito pedagogično-didaktično izurjenost, spretnost in zvedenost; pri njem so se učenci brez knjig in slovnice igraje učili jezikov. Osobito nepozabljiv ostane njegovim učencem spomin, kako jih je učil lepe materinščine, kako jih opozarjal na bogastvo slovenskega jezika v deblih in sufiksih, na čudovito moč in krasoto našega glagola in kako je vsako teoretično pravilo pojasnjeval s celo kopo bistrih vzgledov. In s tem je vzbujal svojim učencem narodni ponos in gorko ljubezen do lepega jezika našega. In baš to je bila prava posebnost Šolarjeva, da se učenci

od njega niso učili samo znanja, nego tudi značaja. Natančen v izvrševanjih vseh svojih dolžnostij, priden kakor čebela, vsakemu vselej do črke pravičen, zmeren in pošten, ljubezniv in prijazen brez licemerstva, v družbi vesel in zgovoren, a resen in neupogljiv, kadar je šlo za imenitne reči, bil je svojim učencem vzgled pravega moža. „Človeka starega spartanskega značaja“ imenuje ga po pravici zaderski „Narodni List“. In kakor so ga učenci čislali in spoštovali, tako je tudi on ljubil učence ter se iskreno radoval o njihovem napredku. Živo so mu v spominu ostali osobito odličnjaki in srčno se je veselil njih dobre sreče v poznejših letih.

Izmed njegovih spisov nam je omenjati te. Leta 1858. je priobčil v programu goriške gimnazije razpravo: „Die Tempora und Modi im Slovenischen mit Rücksicht auf das Deutsche und die classischen Sprachen“, katero celo Miklošič v svoji primerjajoči sintaksi slovenskih jezikov na mnogih mestih jako pohvalno omenja. V programu ljubljanske gimnazije je priobčil l. 1868. spis: „Besedoslovje, kako se je začelo in kak napredek je do zdaj storilo“ in l. 1869.: „O besednih pomenih“. Obe razpravi bistro pričata o korenitem etimološkem znanji Šolarjevem. Leta 1873. je dal na svetlo nemško-slovenski slovar k nemškim berilom prof. Madiere. Ta knjiga se odlikuje s tem, da je posebno vestno sestavljena in da za vsako nemško besedo v Madierevem berilu podaje točen slovensk izraz, kar učencem nemščini nevesčim izdatno polajšuje učenje in napredovanje v tem jeziku. Tudi v Janežičevem „Glasniku“ (1862. l. št. 204.) se je oglašil „o slovnični terminologiji“, kakor že prej l. 1855. v Einspielerjevem „Prijetelji“ (258. str.) z dobrim člankom „Nekaj v prihodnje slovnice in slovarje“. Vrhu tega je bil Šolar od l. 1869. do svojega odhoda v Dalmacijo načelnik književnemu odseku Matice Slovenske, pregledal in presodil je mnogo rokopisov slovenskih šolskih knjig, pripravljal in popravljal je gradivo za Wolfov slovensko-nemški slovar ter nabranim rokopisom dodal marsikatero bistroumno opazko. Osobito zaslugo za našo gramatikalno literaturo si je pridobil tudi s tem, da je vestno pregledal in na tanko presodil rokopis Janežičeve in Šumanove slovenske slovnice.

Da je bil tak mož l. 1871. imenovan deželni šolski nadzornikom na Kranjskem, bila je Slovencem znatna pridobitev. A kmalu potem so se premenile razmere v notranji politiki avstrijski in v nadzorstvo kranjskih srednjih šol se je uvedel neki osobni in stvarni dualizem, — ki je Šolarju po polnem zvezal roke. Šolar je bil vedno

te misli, da morajo slovenske učence v prvih razredih srednjih šol poučevati v vseh predmetih rojeni Slovenci in kar je največ možno v slovenskem učnem jeziku, a tako, da se ne zanemarija nemški jezik, kateri mora v višjih razredih dijakom biti učni jezik. Za tega delj je po hudem vztrajnem boji dosegel za Schmerlingove vlade že profesor v Gorici, da se je prvi gimnazijalni razred ločil v italijanski in slovenski oddelek in da so v zadnjem učili samo taki učitelji, ki so bili zmožni tudi slovenskega jezika. Te svoje misli se je držal tudi pozneje nadzornik. A gledati je moral, kako se je na Kranjskem zoper njegovo voljo med letom 1872. in 1879. iz slovenskih paralelk izrivala slovenščina in kakó se je na nekem zavodu uvedlo celo to načelo, da učitelj slovenščine ni smel učiti nobenega družega predmeta v prvih razredih in da se je celo slovenščina poučevala — z nemškim učnim jezikom! Mnogi narodnjaki so bili nejevoljni videči, da se take pedagogične nezmisli godé na Kranjskem za Šolarjevega nadzorovanja in takrat je zaklical Jurčič Šolarju v „Slovenskem Narodu“ znane besede: „Mož, bodi mož!“, ki so Šolarja hudo pekle, ker so bile pri obstoječih razmerah neopravičeno očitovanje. Dasi je bil tedaj Šolar l. 1879. nenadoma premeščen v Zader, vendar ni šel nerad v Dalmacijo, kjer je že Auersperg-Lasserjevo ministerstvo odločilo se za to, da se srednje šole iz večine pohrvatijo. In veseli so pozdravili dalmatinski Hrvatje svojega slovenskega brata, kateremu je bila naložena lepa, a v razdvojeni in od političnih strastij razburkani deželi težka naloga, uvesti hrvatski jezik v vse srednje šole dalmantinske. In to svojo nalogo je zvršil tako taktno in tako spretno, da si je v vseh krogih, s katerimi je prišel v dotiko, pridobil velike simpatije in da je njegova smrt užalostila vso hrvatsko Dalmacijo, kar nam jasno pričajo lepe besede, s katerimi glasilo dalmantinskih Hrvatov „Narodni List“, preslavlja pokojnika: „Ž njim so naše šole udobile neprecenljivo pridobitev, kakor zdaj trpé veliko izgubo. Odlikoval se je ne samo po svojem vsestranskem, a osobito filologičnem znanju, po svoji pedagogični zvedenosti, nego osobito tudi po svoji nepristranosti in veliki marljivosti. In če je ostal tudi oddaljen od političnih bojev, ljubil je iskreno naš narod, radoval se njegovemu, kakor sploh vsakemu napredku. Pokojnik je pal žrtva svoje neumorne delavnosti, svoje ljubezni do šole. Spomin Šolarjev se ne bode tako lahko izbrisal. Pokoj mu pošteni duši!“

Ako smo v Šolarji izgubili nenadomestnega delavca na slovenskem šolskem polji in odličnega učenjaka in pisatelja slovenskega, obžalujemo

v pokojnem dr. Štefanu Kočevarji moža, ki je bil od svoje mladeniške dobe do sive starosti živ spomenik najčistejše dejanske ljubezni, najplemenitejšega rodoljubja in bratovskega jedinstva med narodom slovenskim in hrvatskim. Dasi v literarnem oziru ni bil produktivna moč ter je še le na robu svojega groba stoječ narodu svojemu podal v „Slovenski materi“ lep književen dar; vendar je njegovo ime tako tesno združeno z literarnim probujenjem in občnim napredkom naroda hrvatskega in slovenskega, da se bodo še pozni vnuki naši z največjim ponosom in mladostnim navdušenjem spominali tega plemenitega moža. In ako tudi sam ni pisal knjig ter ne prepeval pesnij, njegova plemenita prijateljska zveza s Stankom Vrazom, Preširnom, Miklošičem, dr. Muršecem, Murkom, Trstenjakom in drugimi pisatelji ohrani mu v naših sreih hvaležen spomin. Pisma, ki jih je pokojni pisal tem možem, osobito St. Vrazu, in ki so še le deloma objavljena, bistra so nam priča njegovega vzornega rodoljubja ter ob jednom neprecenljiv vir zgodovini našega dušnega prebujenja in literarnega napredka.

Porojen 15. avgusta l. 1808. v Središči, sin imovitih roditeljev, obiskoval je Kočevar najprej domačo šolo, dovršil je gimnazijo v Mariboru, vpisal se v začetku leta 1826. na vseučilišči v Gradci, a odšel je pozneje na Dunaj, kjer je bil l. 1834. promoviran doktorjem medicine in kirurgije. Nastanil se je najprej praktični zdravnik v Celji, od koder je l. 1836. prišel c. kr. okrajni zdravnik v Podčetrtek, a l. 1852. so ga v isti lastnosti premestili v Celje, kjer je bil po več nego štiridesetletnem državnem zaslužnem službovanji pred dvema letoma upokojen z naslovom c. kr. cesarskega svetovalca.

„Vsak Slovenec je moj prijatelj“, pisal je Kočevar že leta 1835. Stanku Vrazu, in te svoje lepe besede je pokojni tudi ves čas svojega življenja do pičice izpolnjeval, blago in pošteno izpolnjeval v privatnem življenji, kakor v svojem javnem delovanji. Ni ga bilo narodnega podjetja, da bi ga dr. Kočevar ne bil podpiral z novci in z zgovorno besedo. In kakor je v tistih časih, ko je moral po Trstenjakovih besedah človek na slovenskem Štajerji po dvajset ur daleč hoditi, da je prišel do najbližjega slovenskega rodoljuba, vzbujal svoje rojake k narodni zavesti s tem, da je širil med nje slovenske in „ilirske“ knjige, podpiral dijake ter v svoji gostoljubni hiši prijateljski vzprejemal pisatelje slovenske in hrvatske celó tedaj, ko je stroga, a brezmiselna Metternichova policija v vsakem takim pisatelji videla nevarnega človeka ali celó velikega izdajalca: tako je v poznejših letih, iz vsega srca vesel nikdar pričakovanega

našega napredka in književnega razvoja, sam živ vzgled zlatočistega dejanskega rodoljubja, v političnem in socialnem življenji našem žrtvoval vse svoje moči občni blagosti in narodnemu napredku. Po pravici si je tedaj pridobil ime najčestitejšega slovenskega patrijota po vsej slovenski zemlji od Save do Drave, od skalnate Ostrice do vinorodnih Slovenskih Goric.

„Ni je krepkejše sile na svetu kakor je rodoljubje; ono nam daje moč prezirati posvetno blago, krepča nam voljo, da se lotimo vsega, kar bode domovini na čast in korist ter nas sili žrtvovati svoje življenje za srečo naroda!“ piše že petindvajsetletni mladenič Stanku Vrazu; a istega vzornega mišljenja je tudi še mož sedemdesetletni, ko pravi, da po svojih močeh ni mogel mnogo storiti za narod, a vsakemu, posebno pa mlajšim zagotavlja, da to, kar je v svojem življenji storil za narod, to mu je največja tolažba v starosti. „Verjemite mi, da se človeku na starost zdi, da vse drugo je malo ali nič, samo to, kar je človek za narod in občni blagor storil, to ostane in ima svojo vrednost.“

Mož, goječ take vzore ter te vzore tudi dejanski izvršujoč, vreden je, da ga česti in slavi hvaležni narod.

Blaga, miroljubna, delavna, dobrosrčna, idealna duša je bil pokojni Kočever in te lepe lastnosti svojega, možatega značaja nam kaže povsod v privatnem življenji in v javnem delovanji, v prijateljskem občevanji in v političnem boji. Svojemu narodu iz vsega srca vdan, ljubil je tudi iskreno hrvatski narod in ta njegova ljubezen gnala ga je razburjenega leta 1848. celó v hrvatski zbor, zahtevajočega in prosečega političnega zjedinenja med Hrvati in Slovenci. In ako se tudi te njegove idealne misli in rodoljubne želje niso uresničile in je zadnja leta svojega življenja posvetil jedini blagosti svojega naroda; vendar je v njem živel lepa vzvišena ideja starega ilirstva, v njem je živel poosobljena jedinstvo naroda našega in hrvatskega. Zato na njegovem grobu žaluje Slovenec in Hrvat, žaluje tem odkritosrčneje, čim bolj pogrešamo v najnovejšem času takih plemenitih, idealnih mož. Blag mu ostani spomin! I.

Slovenska književnost.

VI.

Narodna biblioteka: Kranjska Čbelica. Na svetlobo dal M. Kastelic. Za tisk priredil R. Perušek. Novo Mesto 1883, m. 16, I. in II. bukvice, 84 in 77 str.

Natisnil in založil J. Krajec. Cena: zvezek po 15 kr.

Že v zadnjem zvezku „Ljubljanskega Zvona“ smo opozorili svoje naročnike na „Narodno biblioteko“, katero je g. tiskar J. Krajec začel

izdavati v Novem Mestu. G. Krajec ima lepi in vse naše podpore vredni namen z „Narodno biblioteko“ pospeševati razvoj slovenske leposlovne literature, katera je v vsakem narodu pravo merilo občne izobraženosti ter ima, blažeč srce, budeč vzvišene ideje in čvrsteč značaj, osobito pri nas Slovencih tudi imeniten vzgojevalen pomen, bodi si v narodnem, bodi si v uravstvenem oziru. To svojo namero misli g. Krajec doseči s tem, da bode v drobnih, po 5—6 tiskanih pol obsežnih knjižicah, katerim bode cena jako nizka in neznatna, izdaval znamenite slovenske leposlovne proizvode, ki so že tiskani, a se v knjigotrštvu nič več ne dobivajo, in da bode objavljal tudi izvirne slovenske beletristične spise, ali pa na svetlo dajal prevode priznane dobrih leposlovnih umotvorov iz tujih književnostij. S tem svojim podjetjem bode tedaj g. Krajec posnemal vzglede, ki so v drugih narodih rodili mnogo lepega sadu. Kdo se ne spomina priročne Reclamove nemške „Universal-Bibliothek“, v kateri si more človek po volji izbrati in za male novce nakupiti najlepših proizvodov nemških pisateljev, kakor tudi omisliti si najboljših leposlovnih spisov iz raznovrstnih tujih literatur v nemškem prevodu. Take literarne zbirke imajo dan danes vsi večji narode in med avstrijskimi Slovani osobito Čehi, katere so najnovejši čas začeli posnemati tudi Srbje s svojo „Srbsko narodno biblioteko“ in Hrvatje s „Hrvatsko biblioteko“ in „Univerzalno biblioteko“. In tako zbirko namerava gosp. Krajec oskrbeti tudi Slovencem, kar je gotovo vse hvale vredno.

Prva dva zvezka sta nam prinesla ponatis prve in druge knjižice „Kranjske Čebelice“. Da se je zbirka začela s to slovensko antologijo, zdi se nam srečna misel. „Kranjska Čebelica“ ima v zgodovini slovenskega pesništva in slovenske književnosti v obče jako odlično mesto ter osobito zaradi Preširna, ki se je v njej prvič oglasil, tudi sama svojo vrednost. A knjiga je že nekoliko let po polnem razpečana in dan danes je redek domoljub, ki bi jo imel med svojimi knjigami. Zdaj si jo za male krajcarje spet lahko oskrbi vsak prijatelj našega pesništva. Ponatis ni do črke natančen, ker urednik „Narodne biblioteke“, g. prof. R. Perušek, ni izdal „Čebelice“ samo v literarno-zgodovinske namene, nego je sploh prijateljem lepe knjige hotel ž njo podati nekoliko dobrega berila; zato je moral iz „Čebelice“ iztrebiti osobito nekatere zastarele slovniške oblike ter prenarediti pisavo primerno zdanjemu književnemu jeziku. Vender v tem oziru originalu ni delal sile ter je bil še skoro premalo — radikalen. Želeli bi bili posebno, da bi bil urednik pod vsako pesnijo podpisal pesnika s pravim imenom,

a opustil v originalu natisnene kratice in šifre. Prvemu zvezku je prof. Perušek pridelal tudi kratko, a dobro oceno „Kranjske Čebelice“; v tej svoji razpravi čitatelja uči, kako imenitna je ta drobna knjižica v zgodovini slovenskega pesništva.

Žal nam je, da je spretni g. urednik, kakor nam kažejo oblike *scriptor i. dr.*, krenil za tistimi slovenskimi pisatelji, ki hočejo vsaki iz klasičnih jezikov k nam presajeni besedi dati staroklasiško obliko ter za tega delj pišejo slovenski: *consul, adiectiv, gymnasij, physika i. t. d.* Ti pisatelji po nepotrebnem obtežujejo razumljenje vsemu našemu neklasično izobraženemu občinstvu; ne pomišljajo, da celó romanski, na starih klasičnih tleh stanujoči narodje n. pr. Italijani pišejo *geografia, fisica i. t. d.* ne jemljó v poštev, da novejši čas celó v Angležih in Nemcih vstaja mogočna stranka, boreča se zoper jedini zgodovinski princip v pisavi; a osobito poudarjam, da ti pisatelji, jednostransko hodeči za Čehi in nekoliko tudi za Hrvati, po polnem v nemar puščajo ves ostali ogromni s cirilico pišoči slovanski svet: Ruse, Srbe in Bolgare, kateri vsi ne poznajo teh klasičnih (ali „classičnih?“) nestvorov. Ako se ta klasična zmešnjava ukorenini v slovenščini, kakor kaže, da se res bo, potem bomo v kratkem čitali take stavke: „Gospod Jacob Philipp Kozomernik, doctor philosophie in professor classične philologie na naši gymnasii je tudi izvrsten chemie, physic in mathematic; včeraj nam je tolmačil Homerovo Odysseo, danes je govoril o analytični chemii in o neki interessantni hypothesi iz mathematične physike, a jutri nam bode čital „Poesie“ doctorja Francisca Preširna“. Vprašam, je li to še slovenski? Že stara slovenščina si je grške besede zavijala po svoje, in v novi slovenščini da bi tega ne smeli? Sama etimologija ne more in ne sme biti naša voditeljica.

To omenjam samo mimo gredé, ne da bi g. prof. Peruška grajal, ampak da bi slovenske pisatelje opozoril na zmešnjavo, ki nam preti od te strani.

„Narodna biblioteka“ bode v prvih petih zvezkih objavila „Kranjsko Čbelico“; pozneje pridejo na vrsto spisi nadarjenega pokojnega Podmiljščaka — „Andrejčkovega Jožeta“. Cena vsakemu zvezku je res neznatna, po 15 kr., in prodajejo se tudi posamični zvezki. Vender se priporoča naročevanje od 10 do 10 zvezkov. Kdor pošlje g. J. Kraju v Novem Mestu 1 gld. 50 kr. po poštni nakaznici, prejme zanje 10 posamičnih poštne prostih zvezkov.

Iz vsega srca želimo, da bi Krajčeva „Narodna biblioteka“ v Slovencih našla dovolj dušne in materialne podpore ter izhajala mnogo let naši beletristiki v čast in korist.

L.

VII.

Trst in okolica.

Zgodovinska slika, spisal Matija Sila. Trst 1882, 8. 155 str. Cena 50 kr.

Izdalo in založilo upravništvo „Edinosti“.

Mislim, da se razven Trsta ne more nijedno slovensko mesto s tem ponašati, da bi imelo že dve krajni zgodovini v našem jeziku napisani. Prvo je izdal l. 1870. Josip Godina-Verdelski pod naslovom: „Opis in zgodovina Trsta in njegove okolice, pa še marsikaj družega o slavjanskih zadevah“ (pridejano jej je tudi pet v les vrezanih slik). Druga zgodovinska knjiga o Trstu pa je izšla lani, o svečanosti za petstoletno združenje Trsta z Avstrijo in sicer v založbi „Edinosti“, v katerem listu je izhajala dolgo časa kot podlistek.

Toliko zanimanje za tržaško zgodovino kaže, kako pri srci leži Slovencem to najvažnejše avstrijsko tržišče in kako smatrajo tudi oni svojo gmotno bodočnost s tem mestom spojeno. Iz teh knjig se pa tudi vidi, da jih navdaja pravi narodnostni ponos, ki jim veli slovanski značaj tržaškega mesta braniti in svetu glasno pričati, da največjo zaslugo za razcvet in napredek tržaškega mesta imajo — poleg avstrijskih vladarjev — baš Slovenci.

Ali kljubu tej važnosti Trsta in kljubu temu zanimanju za njegovo preteklost nam omenjeni dve knjigi še ne podajeta stroge zgodovine tega mesta, nego obe se nam pokazujeta le ko popularni opisanji zgodovinskih dogodkov, ki se kolikor toliko tičejo Trsta in njegove okolice. O Verdelskega knjigi je moral celo naš starina in zgodovinski preiskovalec Davorin Trstenjak svojo obsodbo izreči v bivšem Zorinem „Vestniku“. Najnovejšo knjigo pa nje pisatelj sam imenuje le „zgodovinsko sliko“ in s tem tudi kaže, kako naj se njegova knjiga sodi.

Pa tudi tako nahajamo veliko razliko med Verdelskega in med Silovo knjigo. Prva nam le malo pripoveduje o pravi zgodovini Trsta, temveč prepira se neprenehoma z nemškimi ali italijanskimi zgodovinarji Trsta ter jim našteva vse grehe proti slovenskemu značaju tega mesta. Vrhu tega je prepolna pripovedek in anekdot, ki sicer čitatelja zanimajo, ali ki ne spadajo v tržaško zgodovino. In kar se jezika tiče, ima Verdelskega knjiga toliko pogreškov in prisiljenostij, da se Silova zgodovina prijetno od nje odlikuje, če tudi niti poslednja ni prosta hib in večjih napak.

Silova knjiga hoče biti v prvi vrsti popularna, da jo razume ter s pridom bere vsak kmet in zlasti vsak tržašk okoličan, katerim je v prvi vrsti namenjena. Zato pa skuša knjiga kolikor mogoče zanimljiva biti in pripoveduje tudi take stvari, ki nimajo ničesa opraviti z zgodovino Trsta, ali ki so vendar obče mikavne. V to vrsto spada n. p. na str. 94. pregled „dušne izomike“ za cesarja Leopolda; na str. 104. pripoved o zaslugah jezuitskega reda; na str. 106. o „tolminskem puntu“; na str. 109. črtice o „framasonstvu“ i. t. d.

Silova knjiga je pisana nadalje z velikim narodnostnim navdušenjem in s pravim slovenskim ponosom, kakor priča zlasti nje konec, kjer pisatelj vzklikuje: „Naprej, zastava Slave!“ — Ali ravno to domovinsko navdušenje je zapeljalo g. Silo predaleč, tako da večkrat krajevna imena tolmači iz slovenskih (in tudi srbsko-hrvatskih) besedij nasproti jezikoslovni natančnosti in nasproti zgodovinski resničnosti. Neverjetna je n. p. na str. 9. izpeljava „jadransk“ od staroslovenskega adro, novosl. nedro = sinus, zalév, loka. Blizu stare Salone se izliva v morje kratka, ali dosti mogočna reka Jadro, koja ni podobna ni nedru, ni loki. Na str. 37. se izpeljuje Pucinum od pečín (v Pečínah), dočim je Trstenjak to ime tolmačil s punca (pucá), torej Pucinum = Devin. Str. 57. trdi Sila, da Koper prihaja od slov. krp, krepa, t. j. otok; str. 90. Bruma (vas pri Gradišči) od breda, češ, da se tam Soča „brede“; str. 101. Cavana (tržaška ulica) od kalna; str. 111. Salvia (ime cerkvice) od žal = obala i. t. d. Vse te izpeljava so vsaj — prisiljene in torej ne zgodovinske. Pomisliti je, da ne smemo nikoli krajevnega imena tolmačiti, ako ne poznamo njegove prvotne oblike in da se more iz teh imen le tedaj tudi na narodnost prebivalstva sklepati, ako jezikoslovno tolmačenje ob enem tudi zgodovina podpira. Drugače bi morali trditi, da je tudi mestece Lubian (na severni strani Bragance, na Španjolskem) in Eblana (na Irskem) slovenskega izvira! Že slavni Šafarik je opomnil (Spisy, II. 417), da je slovanski jezik tako bogat in tako gibčen, da se iz njega lahko razlaga katerokoli ime na svetu, naj bode židovsko ali pa mexikansko. Tako trdi tudi Miklosich (Slavische Ortsnamen aus Appellativen), da z dobro voljo si lahko tudi Meko in Medino slovenski raztolmačimo in svari torej slovenske etimologe, naj bodo zelo oprezni.

Očitnih pogrškov se nahaja v Silovi knjigi jako malo. Na str. 22. se bere, da so Tržačani „kedaj“ imenovali Veno hrib med Bazovico in Borštom. Meni se zdi, da je to besedo le Kandler iznašel in

da je bil velik prepir o njej v starem in novem „Archeografu“ čisto nepotreben. V listinah se omenja le jedna skala tega imena pri Sovinjaku v Istri (gl. De Franceschi, *L' Istria*, pg. 159.). Na str. 80. se omenja Nikolaj Logar (v listinah: Luogar). Priznavam, da obhaja človeka skušnjava tu misliti na slov. log, ali vendar ono ime ne izvira od tod, nego od nemškega Loch ali Luegg, ker se v latinskih listinah imenuje ta osebnost „de Foramine“, t. j. iz Jame pod Nanosom. — Na str. 91. se tolnači Miče (Mixe) z „Marija“, ali to ni tako, nego Miče pomeni Mihela. (Napačno je tudi na str. 127., da je škof Žiga grof Hohenwart - Kolavski porojen na Kolavskem gradu (Gerlachstein) na Notranjskem. Grad Kolóvec — Gerlachstein — (a ne Kolavec), nekdanj lastnina grofov Hohenwartov in zdaj v posesti znanih mengiških Staretov, ni na Notranjskem, ampak na Gorenjskem v kamniškem političnem okraju. Ured.)

Neprecenljive vrednosti v Silovi knjigi je zemljepisni uvod o Trstu na str. 8—30. To daje knjigi veliko prednost in jo odlikuje od njene predhodnice. Za vsakega zgodovinarja je jako važno, da hitro zve, kje leži mesto ali grad, o katerem čita. Večina zgodovin pa ima to napako, da se čisto nič ne ozira na zemljopisno ležjo. Zato zasluži g. Sila posebno pohvalo, ker je v svoji knjigi točno opisal položaj omenjenih mest, in razložil, kje imamo iskati sledove nekdanj tako važnih gradov.

Čeravno se torej Silovi knjigi pozna, da je le sproti in slučajno pisana, brez tehnične enakomernosti in zaokroženosti; vendar po svojem mikavnem obsegu, jasnem in popularnem pripovedovanju zasluži vso našo pohvalo in zatorej gorko priporočamo vsem čitajočim Slovencem, zlasti na Primorskem, naj si knjigo naroči in s pridom prebirajo. Ako bode g. pisatelj pri tej knjigi videl dober uspeh, vzbudilo ga bode to k nadaljnjemu zgodovinskemu preiskovanju, za kar ima že premnogo gradiva nabranega. Zato naj nas kmalu razveseli s katerim novim delom o primorski zgodovini.

Simon Rutar.

Nemška knjiga o Rusiji.

Russland. Land und Leute. Unter Mitwirkung deutscher und slavischer Gelehrten und Schriftsteller herausgegeben von Hermann Roskoschny. Leipzig, Gressner und Schramm 1883.

Zadnja leta je izšlo mnogo knjig o Rusiji. Raznovrstni turisti iz zapadne Evrope so v nemškem, francoskem in angleškem jeziku opisovali ogromno rusko državo; podajali so nam v mičnih popisih svoje na hitrem potovanji prebite dogodke; seznanjali so nas s tem, kar so opazovali iz železniškega vagona ali kar so doživeli tudi o svojem večletnem bivanju na Ruskem. A vse te knjige so kolikor toliko pisane z nekim zapadno-evropskim predsodkom; poudarjajo osobito veliko nevarnost, katere po mislih teh tujih pisateljev preti zapadni kulturi od severnega kolosa slovanskega ter s posebnim veseljem opisujejo temne strani ruskega narodnega življenja, lenobo in nemarnost ruskega kmeta, korupcijo višjih stanov, izpridenost v državni upravi in v vsem državnem organizmu. Te knjige prerade pozabljajo, da ima ruski narod tudi veliko lepih lastnosti, da nam narodno življenje kaže tudi mnogo zanimljivih prikaznij, da je dežela lepa in bogata, napolnjena z imenitnimi zgodovinskimi spomeniki, krasnimi stavbami in prirodnimi čudi. In tudi svetle strani in lepe lastnosti ruskega naroda, umetnostne in prirodne krasote nam hoče opisavati zgoraj navedena nemška knjiga. „Das Tadelnswerte, dem wir begegnen, soll unsern Blick für das wahrhaft Gute und Schöne nicht trüben. Wir führen den Leser durch die Städte und Dörfer Russlands, durch seine Wälder und Steppen, über seine Gebirge, Flüsse und Seen; wir schildern ihm die Sehenswürdigkeiten der Städte, die Sitten und Gebräuche der Dorfbewohner, die Naturschönheiten des Landes; wir machen ihn vertraut mit dem bunten Völkergemisch, aus welchem Russlands Bevölkerung mosaikartig zusammengesetzt ist. In diese Schilderungen verflechten wir an geeigneter Stelle jene Mittheilungen, die dem Leser einen Ueberblick über das gesammte Schaffen und Wirken der Nation gewähren sollen. Ohne Voreingenommenheit werden wir die staatlichen und religiösen Einrichtungen und die socialen Verhältnisse in den Kreis unserer Betrachtungen ziehen, nie vergessend, dass unsere Aufgabe nur die objektive Beschreibung, nicht die Polemik ist“. To obeta predgovor in kar obeta, to knjiga tudi vestno izvršuje. V rokah imamo

prve zvezke. Najprej v lepih besedah slavni nemški pesnik Bodensedt opisuje značaj ruskega priprostega naroda; potem nam knjiga podaje prezanimljiv opis ruske prave stolice, matere Moskve. A posebna krasota knjigi je velika množica umetnostno dovršenih in karakterističnih ilustracij, kateri čitatelju tekst lepo pojasnjujejo in tolmačijo. Sploh je vsa vvanja oblika knjigi prekrasna, luksurijsna. Vsa knjiga bode izšla v dveh zvezkih po 20 snopičev; vsak snopič stoji 60 kr. a. v. Knjiga se je že tudi brez našega priporočila vsaj po Ljubljani jako razširila; me jej iz vsega srca v Slovencih sploh želimo mnogo naročnikov.

L.

Dva nova poljska groba.

(Konec.)

Szujski je gojil v svojem srci veliko ljubezen do naroda poljskega; Maciejowskega pa, Nestorja poljskih učenjakov, ki je umrl dva dni za Szujskim v 90. letu svoje starosti, čestiti in spominati se moramo zavoljo njegove ljubezni do vesvoljnega slovanstva, kateremu je bil naklonjen do smrti in ob časih, ko so se rojaki njegovi večinoma zaprli ostalim Slovanom.

Wacław Aleksander Maciejowski se je porodil l. 1793. v Kalvariji. Svoje roditelje je izgubil že v rani mladosti. Šolal se je v Piotrkovi pod nadzorstvom svojega brata, ki je bil profesor tamkajšnje gimnazije. Vseučilišče je obiskoval v Krakovu, Vratislavi, Berlinu in Göttingenu. Povrnivši se l. 1818. na Poljsko, posveti se učitelstvu. Predaval je v Varšavi klasične jezike, dokler ni l. 1825. ravno tam zasedel stolico rimskega prava na veliki šoli. Ko se je l. 1831. ta šola zaprla, prestopil je k sodnji in služil je kot sodnik pri mazovskem tribunalu. V poznejših časih je predaval zopet staro literaturo v duhovni akademiji, dokler ni stopil v zasobno življenje.

Zgodaj že je začel preiskovati domačo književnost in zgodovino ter orati ledino poljskega in slovanskega pravo znanstva. Njegovi spisi, katere je kot pravi učenjak vedno pridno popravljaj, odlikujejo se z veliko temeljitostjo. Ako ne vzdržuje morda vsak njegov nazor kritike, ne moremo mu tega zameriti, če pomislimo, da je bil jeden prvih

delavcev na tem polji. Svojo ljubezen k slovanstvu pokazal je posebno v ostri polemiki z Ignacijem Richterjem, katera se je bila vnela v „Biblioteki Warszawski.“ Tu je skušal dokazati, da je prav za prav samo vzhodni verski obred slovanski, in da se je ta v poljskih zemljah razširil pred zahodnim (rimskim), se vé ob časih, ko še ni bilo cerkvenega razkola. To mnenje njegovo je poznejša kritika večinoma potrdila.

Najimenitnejše njegovo delo je: *Historya prawodawstw słowiańskich*, katero je izšlo prvič v Varšavi v letih 1832—1838., štiri zvezke obsezaajoč. To delo sta preložila na nemški jezik Buss in Nawrowski ter je izdala v l. 1835—39. v Stuttgartu z naslovom: *Slavische Rechtsgeschichte*. Kdor pa hoče spoznati poznejše, popravljene nazore Maciejowskega, temu se je posluževati druge izdave „Historyi prawodawstw słowiańskich,“ ki je po polnem predelana zagledala beli dan v l. 1856. do 1865. ter se razširila na šest zvezkov. Tudi se je pri učenju tega dela ozirati na dostavke in popravke, katerih 1. zvezek je izšel l. 1872. v Varšavi pod naslovom: *Dopelnienia historyi prawodawstw słowiańskich*. Nekaj teh popravkov so prinesli tudi zborniki krakovske akademije, ki izhajajo pod naslovom: *Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń wydziału historycznego akademii umiejętności*. Mnogo tvarine pa se je našlo še v rokopisu.

Druga imenitna knjiga njegova je: „Polska aż do piérwszój połowy XVII. wieku pod względem obyczajów i zwyczajów, (Warszawa 1842., 4 zvezki). V tej zgodovini Poljske nam je naslikal pokojni pisatelj prijetno in natančno poljsko kulturno zgodovino do prve polovice XVII. stoletja z ozirom na običaje in šege v omenjenih časih.

Na podlagi svojih obširnih in globokih študij je spisal tretje veliko delo: *Piśmiennictwo polskie od najdowniejszych czasów aż do r. 1830* (Warszawa 1851—53, 3 zvezki), to je: pismenost poljska od najdavnejših dob do l. 1830. Delo je dovršeno samo do polovice XVII. veka. Maciejowskega nazori o literaturi so sicer nekoliko jednostranski, ali vender je ta pismenost velike važnosti, posebno zavoljo biblijografičnih podatkov, kateri so po polnem zanesljivi. Za starejšo književnost je ta knjiga važna tudi zavoljo tega, ker je priobčil v njej Maciejowski, jako redke spomenike poljskega jezika iz dobe piastovske in jagiellonske.

Druga večja dela njegova so: *Pierwotne dzieje Polski i Litwy*, (najstarejša zgodovina Poljske in Litve,) v Warszavi 1846; *Pamiętniki o dziejach, piśmiennictwie i prawodawstwie Słowian* (spomeniki o zgodovini, pismenosti in pravu Slovanov);

Roczniki i kroniki polskie i litewskie (letopisi in kronike poljske in litavske, Warszawa 1850, 1 zvezek); *Historia włościan* (zgodovina kmetov na Poljskem, Warszawa 1874, 1 zvezek); *Żydzi w Polsce, na Rusi i Litwie, ich historia od XVII—XVIII wieku* (Židje na Poljskem, Maloruskem in Litavskem, njih zgodovina od 17. do 18. stoletja, Warszawa 1878.)

Razven teh večjih knjig je spisal še mnogo mnogo razprav, ki so raztresene po različnih časopisih in zbornikih; mnogo je tudi zapustil v rokopisu, n. pr. po polnem dovršeno in k tisku pripravljeno delo: *Historia miast w Polsce* (Zgodovina poljskih mest).

Že iz tega kratkega pregleda je razvidno, kako vestno je porabil ta učenjak ves čas svojega dolgega življenja znanosti v prid in v slavo naroda poljskega. Lepšega spomenika si pač ni mogel postaviti!

Š.

Slovenski glasnik.

† Josip Hašnik, znani, dobrovoljni pesnik slovenski, župnik pri sv. Juriji ob južni železnici, umrl je 6. marca ob 1/2 1. uri po noči po prav kratki bolezn. Hašnik, porojen 8. marca 1811. leta v Trebonji pri Vuzenici (Trofin bei Saldenhofen) na Spodnjem Štajerskem, bil je v mašnika posvečen 4. avgusta 1835. l. ter je služil po več krajih slovenskega Štajerja. Pokojni je bil učenec iz Slomškove šole. Prejšnja leta, ko so bili pravi domoljubi še redko sejani, zložil in uglasbil je več lepih in mičnih pesmic slovenskih, katere so močno budile po južnem Štajerskem narodno zavest ter se še zdaj rade prepevajo v veselih družbah. V tem oziru je bil vreden vrstnik Virkov in Orožnov. Svojo literarno ostalino je izročil g. župniku M. Lendovšku, da jo uredi in izdā. Lahka mu zemlja in pokoj njegovi duši!

† Anton Janežič, oče pokojnega pisatelja Antona Janežiča, umrl je 82leten 17. marca t. l. v St. Jakobu v Rožni Dolini na Koroškem.

Odlikovanje dveh slovenskih pisateljev. Visoko c. kr. naučno ministerstvo je slovenskemu pesniku g. Simonu Gregorčiču, vikarju na Gradišči pri Gorici, podelilo za leto 1883. umetniško stipendijo, znašajočo več sto gld., katero mu je porabili v nadaljuje izobraževanje v pesništvu. Take stipendije naučno ministerstvo vsako leto dajē 10—12 raznovrstnim avstrijskim umetnikom (slikarjem, kiparjem, pesnikom, skladateljem i. dr.), ki so pokazali s svojimi proizvodi, da so pravi umetniki, od katerih je pričakovati še novih umotvorov. G. Gregorčič je to stipendijo prejel za svoje lani na svetlo dane „Poezije“, katere je ves narod slovenski vzprejel z največjim navdušenjem in to po pravici, kajti te „Poezije“ so pravi zlati klasi slovenske lirike. In kakor je narod slovenski

vesel pozdravil Gregorčičeve „Poezije“, katerih se je v nekoliko mesecih razpečalo nad 1700 iztisov, ter tako tudi v materialnem oziru pomogel „Poezijam“ k vspehu, kakeršnega do zdaj ni učakala še nobena druga leposlovna knjiga slovenska: tako se danes veseli tudi iz vsega srca visokega odlikovanja pesnikovega, pozdravljajoč ga iz vseh pokrajin slovenskih: Bog živi! — G. Matej Cigale, c. kr. ministerski tajnik in urednik slovenskemu izdanju državnega zakonika, dobil je zaradi svojega mnogoletnega neutrudljivega in izvrstnega službovanja naslov in značaj vladnega svetovalca. Tudi to izredno odlikovanje bode veselilo vse omikane Slovence, ki vedo ceniti dejanske in resnične zasluge tega pisatelja slovenskega. G. Cigale je bil že l. 1848. glavni urednik „Sloveniji“, na pol političnemu, na pol leposlovnemu listu, ki je še le dvajset let pozneje v „Slovenskem Narodu“ našel svojega naslednika, in uredoval je svojo „Slovenijo“ tako spretno in dobro, da jo človek še dan danes slastno prebira. Urednik drž. zakonika krčil je pot slovenski juridični terminologiji in juridičnemu stilu, in s svojim slovarjem in svojo „Terminologijo“ si je postavil spomenik, dostojen slovenske hvaležnosti. Vrh tega je v mnogoštevilnih razpravah, natisnjenih v Janežičevem „Glasniku“ in v „Novicah“ razbisteval in pojasnjeval imenitne leksikalne in gramatikalne stvari, in ako tudi v teh razpravah ni vselej prave pogodil, to mu mora priznavati vsak, kdor pozna njegovo več nego pet in tridesetletno vestno delovanje v naši književnosti: gospod Cigale ima velike zasluge za to, da se je naš književni jezik v leksikalnem oziru očistil in pomnožil in v gramatikalnem oziru olikal in ustanovil in da je dobil tisto dovršenost v oblikah in tisto gibčnost in lahkoto v izraževanju, kakor jo ima v obče dan danes. Za tega delj g. pisatelju, slovničarju in leksikografu Cigaleu o njegovem odlikovanju častitamo iz vsega srca!

Vodnikov epigram. 15. avgusta 1810. se je v Ljubljani sijajno slavil Napoleonov dan; o priliki razsvetljuje se je lesketal na deželni hiši transparent z napisom:

„Od Bljaka do Budue Ilirzi pajo:

Nafh rajvod je Marmont, posdravljen naj bo“.

Besede so Vodnikove ter poleg „Ilirije oživljene“ uzrok žalostne usode njegove po reokupaciji avstrijski. Njega in škofa Kavčiča je preganjala avstrijska vlada kot francoska privrženca, ne uvažujc, da se je Kranjska po polnem odstopila Francoski v dunajskem miru l. 1809. in zvestobo prisegla Napoleonu I. ter da se je lože zanašati na zveste ljudi, nego na prelomnike prisege. Ko bi bil Vodnik pozneje po vrnitvi avstrijske vlade gojil tako mišljenje, to bi bilo pač kaznjivo. — Tako poroča in sodi o nesrečnem pesniku učenec njegov l. 1862. umrl župnik Nakelski Blaž Blaznik v svojih nemških memoarih. Omenjenega napisa nisem čital v nobeni slovenski knjigi; morda utegne koga zanimati ta drobtina; zato jo objavljam.

Ivan Vrhovnik.

Slovenske muzikalije. Jour-fixe-koračnica, za glasovir uglasbil in slavnemu literarno-zabavnemu klubu v Ljubljani poklonil Viktor Parma. Založila „Glasbena Matica“ v Ljubljani, tisk Blaznikove kamnopolisalne. Cena 40 kr. — „Milica“, polka française v spomin 125letnice Vodnikovega rojstva za glasovir uglasbil Viktor Parma, založil J. Giontini v Ljubljani, tiskal Jos. Eberle & Comp. na Dunaji. Cena 40 kr. — Gospod Viktor Parma, akoravno ni rodod

Slovenec, zanimal se je takoj pri svojem prihodu v Ljubljano za našo narodno glasbo in z veseljem je obiskoval naša društva in sodeloval prijazno pri narodnih muzikalnih produkcijah ter se skazal jako spretnim godcem in čelistom. A v najnovejšem času nas je iznenadil njegov talent za glasbeno umetnost, ko se je pokazal tudi skladateljem. — Prvikrat smo čuli v literarno-zabavnem klubu njegovo „Jour-fixe-koračnico“, v katero so vpleteni motivi jugoslovanskih napevov, in našla je med klubisti tako glasno pohvalo, da so jo morali godci večkrat ponavljati. Ob enem pa so navzočni poslušalci izrekli željo, da bi mladi gospod skladatelj to koračnico tiskano priobčil. — Ko je gospod Parma zvedel, da praznujemo letos 125letnice Vodnikovega rojstva, zložil je za takozvani Vodnikov ples v ljubljanski čitalnici „Milico“-polko-française, katero je sestavil za orkester in je bila igrana pri omenjeni veselici in pri Sokolovi maskeradi. Dopadla je tako, da se je tudi o njej izrekla želja, naj bi jo gospod skladatelj tiskal dal. Čeravno je nekako čudno, da slavimo Vodnikov rojstni dan s plesom in mu poklanjamo polke, vender to ni kaj nenavadnega, ker tudi pri družih narodih imenitnim osobam poklanjajo jednake proizvode, po katerih se sučejo mladi čestilci pri slavnostnem plesu. Ker sta te dve skladbi veseli in prijetni za sluh, pa tudi ne težki za godce diletante, gotovo bodo kmalu vsi iztisi razprodani. Obé našim godcem najiskrenejše priporočamo. Na prodaj jih ima J. Giontini v Ljubljani, koračnica se pa dobiva tudi pri „Glasbeni Matici“.

Valenta.

Javna predavanja v Ljubljani. Literarno-zabavni klub je osnoval zadnje tri postne nedelje v ljubljanski čitalnični dvorani javna predavanja „Narodni Šoli“ na korist. Prvo nedeljo je govoril prof. Wiethaler o volkodlaku in vampirji v slovanskem bajeslovju; drugo prof. Senekovič o vplivu gozdov na podnebje in tretjo nedeljo prof. Šuklje o Mariji Antaoneti. Vsa tri predavanja, jako lepo in zanimljivo sestavljena, privabila so v čitalnico lepo množico slovenskega omikanega občinstva. Med poslušalci smo videli tudi visokorodnega gospoda deželnega predsednika z obitelji. G. prof. Wiethaler in Šuklje priobčita svoji razpravi v našem listu, g. prof. Senekovič v Matičinem letopisu. Vsem trem gospodom predavateljem, kakor tudi literarno-zabavnemu klubu se zahvaljujemo, da so nam napravili tri lepe nedelje, slovenski književnosti pa pomogli do treh interesantnih znanstvenih razprav, a „Narodni Šoli“ pridobili nad 108 gl. podpore. Naj bi gospoda tudi po drugih mestih slovenskih poskusila kaj takega osnovati!

Literarni in zabavni klub v Ljubljani se je tudi letos vso zimo precej redno shajal ter svoje s 30. septembrom 1882. pričete večere sklenil 17. marca t. l. Zborovali smo 21krat, in to vselej pri Tavčarji. Število zborovanj je bilo za tri manjše kot lani, ker pred pustom, razven jednega, združenega s skupno večerjo, ni bilo nič shodov. Obiskovani so bili večeri splošno precej boljše nego lani; letos je prišlo na vsak večer povprek 42 članov, lani komaj 35. Sicer so bili pa večeri v prvi polovici bolj obiskovani kot v drugi. Največ, 60, jih je imel prvi, 56 šesti, po 51 peti in osmi; nad 40 jih je bilo še vedno v edinstvih shodih; nad 30 v treh; 20 ali čez v treh; najmenj, 20, jih je imel predzadnji večer. Predsedovali so večerom sledeči gospodje: 1. Šuklje; 2. dr. Vošnjak; 3. Krsnik; 4. Hribar; 5. Železnikar; 6. Wiethaler; 7. dr. Bleiweis; 8. Stegnar; 9. dr. Starč; 10. „Republika“; 11. Simčič; 12. Bežek; 13. Kramar; 14. Gogala; 15.

Koper *Alfred*

Tomšič; 16. „Republika“; 17. Klein; 18. Vrhovec; 19. Ledenik; 20. „Republika“; 21. „Republika“. — V literarnem delu je preskrbelo 15 gospodov članov 20 s pohvalo in priznanjem vzprejetih beril. Le štirje večeri so bili brez berila; namreč 10., 16., 20. in 21. večer; le trije, 5., 9. in 13., so imeli po dve berili; vsi drugi po jedno. Jeden član, g. Lah, bral je 5krat; jeden, g. Bežek, 2krat; 13 gospodov pa po 1krat, namreč: gg. Borštnar, dr. Dolence, Kladva, Levce, dr. Mošć, Šuklje, Trstenjak, Trtnik, Volčič, dr. Vošnjak, Vrhovec, Wiesthaler, Železnikar. Mimo rednih beril je v literarnem delu pohvalno omenjati večjih, z navdušenjem vzprejetih prostih govorov iz večine literarnega obsega, posebno govorov gg. dr. Zarnika in Šukljeja, v katerih sta gospoda govornika temeljito ocenjevala najvažnejše in najnovejše dogodke na obzorji slovanskem in tudi na onem tujih narodov. — Veliko živahnější kot lani je bil letos zabavni del. V prvi vrsti je tu omenjati šestorice godbenih umetnikov, kateri so proužročevali s svojo zares dovršeno igro burno izzivanje, namreč pianistov gg. Ledenika, vit. Ohma-Janušovskega in Majerja; violinistov gg. Kleina in Rohrmanna; slednjič pianista, violinista in čelista g. Parme. Vrh tega je zadnji gospod iznenadil klub z večjimi svojimi skladbami. Mimo drugih izbornih skladb nadepolnega umetnika je tu posebno omenjati klubu zložene in podarjene „Journix-e-kor a č n i c e“ katera se je do malega vsak večer godla s posebno pohvalo. — Da so mnogoštevilni gospodje pevci s svojimi močnimi in izurjenimi glasovi našli mnogo zaslužene hvale, razumljivo je samo ob sebi; od popolnega tudi ni pričakovati kaj nepopolnega. Posebej mi je le še omenjati g. Razingerja, kateri je s svojim krasnim, simpatičnim tenorom vzbujal občno pozornost ne le v zborih, temveč tudi v celi vrsti samospenov. — Klub je pazno sledil tudi vsem slovesnim dogodkom slovenskega in sploh slovanskega sveta ter ob takih prilikah brzojavnim ali pismenim potem čestital, oziroma svoje sočutje izražal. Pokojnemu slovenskemu pisatelju V. Erženu je klub iz svojih novecev postavil lep spomenik ter kamen na grobu pisatelja J. o. s. Podmiljščaka popravil in olepšal. Ravno tako je na grobe pokojnih zaslužnih pisateljev n. pr. na Jurčičev grob položil o Vseh Svetih lep venec. Nadalje je sklenil klub za Preširnovi ploščo v v Bledu nabirati novecev med svojimi člani. Celovškemu „Miru“ je poslal izdatno podporo, „Narodni Šoli“ na korist osnoval javna predavanja in tudi sicer ukrenil še marsikaj lepega in dobrega. Želeti bi bilo le še, da bi se nekateri zelo nadarjeni gospodje člani nekoliko gorkeje zavzimali za redna berila ter tudi pustili sem pa tja pasti kako drobtinico od svoje bogato obložene mize, česar pa do zdaj še niso storili. Skleпам z nado, da se to gotovo zgodi v prihodnji sezoni.

Klubov statistik.

Vodnikovo kantato Josipa Cimpermana, kakor je natisnena v našem listu, uglasbil je g. A. Förster in pel jo je z veliko pohvalo 26. aprila pri Vodnikovi slavnosti v ljubljanskem gledališči pevski zbor ljubljanske čitalnice. O tej priliki je tudi mešani pevski zbor šišenski pel krasno novo kompozicijo Grbičevu: „Moj spomenik“ in g. R. Bežek govoril o Vodniku lep prolog, katerega je zložil A. Koder. Tudi slov. dram. društvo in „Sokol“ sta se s svojimi produkcijami udeleževala te lepe slavnosti, katere čisti dohodek je namenjen zakladu za Vodnikov spomenik.

Kranjske prazgodovinske starine. V dunajskem antropološkem društvu je te dni g. c. kr. dvorni svetovalec prof. Hofstetter govoril o najnovejših

prazgodovinskih najdbah na Vačah in v Št. Marjeti na Kranjskem ter je svoje predavanje pojasnjeval kaŕoŕ poslušalec mnoge starine s teh najdenišŕ. Govornik je opiraje se na te zanimljive predmete razvijal in utemeljeval svojo misel, da prazgodovinske starine iz bronaste in ŕelezne dobe, ki se dobivajo po avstrijskih planinskih deŕelah, priŕajo jasno, da je v tisoŕletji pred Kristom po teh planinskih deŕelah evela domaŕa industrija, katere prebivalci niso bili vzprejeli niti iz Etrurije, niti iz kake druge juŕne deŕele. Ta hipoteza Hofstetterjeva je med navzoŕnimi strokovnjaki vzbudila ŕivahen razgovor. Med poslušalci je bil navzoŕen tudi nauŕni minister baron Conrad.

Slovenska cerkvena knjiŕevnost. Došli so nam naslednji slovenski pastirski listi: a) Andrej, po boŕjem usmiljenji in po milosti svetega Apostolskega sedeŕa nadŕkof goriski i. t. d. Hilarijanska tiskarna v Gorici 1883, fol 4 str. Ta postni pastirski list govori o sv. cerkvi in nezmotnosti njenih naukov, o ŕkodljivosti slabih knjig, o postu in spovedi in o kreposti ss. sakramentov. — b) Janez Krizostom, po Boŕjem usmiljenji in po apostolskega sedeŕa milosti knezoŕkof Ljubljanski i. t. d. Tiskala „Narodna tiskarna“ v Ljubljani 1883, fol. 7 str. List v *zneseni besedi* preslavlja skrivnosti in kreposti sakramenta sv. obhajila ter v posebnem dostavku razglaŕa navadno „postno postavo“. — c) Jakob Maksimiljan, po Boŕjem usmiljenji knez in ŕkof Lavantinski i. t. d. Tisk J. Leonov v Mariboru 1883, fol. 7 str. List tolmaŕi tretjo proŕnjo sv. oŕenaŕa ter objavlja „postno naroŕilo“. — ŕ) Janez Nepomuk, po Boŕjem usmiljenju in svetega Apostolskega sedeŕa milosti Trŕaŕki-Koparski ŕkof i. t. d. Amatijeva tiskarnica v Trstu 1883, fol. 4 str. Vladika Glavina v tej okroŕnici govori izkljuŕivo o pomanjkanji duhovnikov in ustanovitvi malega semenišŕa v Trstu, za katero se je ŕe kupila hiŕa z lepim vrtom za 70.000 gld. Tu se bode odprlo s prihodnjim letom malo semenišŕe, v katero se bodo vzprejemali gimnazijalci, ki se hotŕ posvetiti duhovskemu stanu. A ker je potrebnih ŕe mnogo stvari, obraŕa se ŕkof do duhovnikov in vernih svoje ŕkofije ter jih proŕi dobrotnih darov. Okroŕnici je priloŕen raŕun, iz katerega se vidi, da je do zdaj v ta blagi namen nabranih 114.356 gld. 67 kr. a med temi novci je velikoduŕni dar pokojnega ŕkofa Dobrile v znesku 63.200 gld., od katerih se smejo porabiti samo obresti, tako da ima malo semenišŕe na prosto razpolaganje samo 51.156 gld. 67 kr. — G. katehet Simon Zupan v Loki, ki je nedavno dal na svetlo jako lahko umeven „Mali katekizem“ za prvi in drugi razred naŕih ljudskih ŕol, objavil je te dni drugo ŕolsko knjigo: „Cerkveni obredi za ljudske ŕole“. Cena 25 kr. — Dalje je na svetlo priŕla knjiŕica: Stezica v nebesa. Pridnim otrokom v spomin. Cena 12 kr. — Mariborski „Slovenski Gospodar“ tople priporoŕa knjigo: „Venec poboŕnih molitev in svetih pesmi“. Za ŕetrti natis priredil L. Herg. kan. Knjiga obseza na 720. str. obilno molitev in 319 svetih pesni. Cena vezani knjigi 1 gld. 35 kr., nevezani 75 kr. — „Izgledi bogoljubnih otrok iz vseh ŕasov krŕŕanstva“. Spisal in zaloŕil Anton Krŕiŕ. Te lepe, naŕi mladini namenjene knjige je priŕel na svetlo zadnji (III.) del, obseŕen 11 tiskanih pol. Cena: 40 kr., nevezani knjigi 30 kr. Krŕiŕeva knjiga se je naŕim ljudem tako priljubila, da se je moral I. I. 1879. na svetlo priŕedŕi del ŕe jeden pot natisniti. Vse tri dele je dobivati po zgoraj naznanjeni ceni v kat. bukvarni, ali pri g. pisatelji (v Ljubljani, kongresni trg. 16).

Poročilo o delovanju slovenskega literarnega društva na Dunaji, leta 1881—1882 (IV. društveno leto). V slov. lit. društvu na Dunaji, katerega namen je, da se njegovi udje vadijo v slovenskem govoru in slovenski besedi, predavali so se in kritikovali sledeči spisi: a) filologični: — Karlo Štrekelj: konsonantizem v narečju goriških Slovencev. — O slovenskem naglaševanju. — Kaj je jezikoznanstvo? — b) matematični: — Laponja: Nekaj točk o trasovanju železnic. — O kotomerih. — c) juridični: Aleks. Hudovernik: Narodno pravo v Slovincih. — O navodu za nabiranje pravnih običajev. — Črnogorska zakonodajstva. — Prisege ljubljanskega mesta. — d) beletristični: A. Franko: Glas vpijočega v puščavi, pisma iz beneških Slovencev. — Pesni in pripovedne stvari iz beneških Slovencev. — J. Kavčnik: Brat in sestra. — Vojaki v Zaplotniku. — D. Majaron: Pes in mačka (humoreska). J. Škofic: Dve gospodinji. — Prijateljevo pismo. — A. A. Pirc: Abderijada. — Dve orientalski pripovedki. — Al. Hudovernik: Turgeneva pesen zmagonosne ljubezni. — e) potopisni: M. Suhač: Potopisne črtice iz gorenjega Avstrijskega. — f) kritični: Anton Trstenjak: O Pakkovi knjigi: „Izbrane srpske narodne pesni“. — g) narodno blago: A. Franko: narodne pesni. — A. Hudovernik: Nekaj slovenskih vraž. — Iz tega kratkega poročila se vidi, da je društvo v preteklem društvenem letu krepko delovalo; želimo mu tudi v bodoče mnogo uspeha!

O smrti g. dež. šolskega nadzornika Ivana Šolarja se je pokazalo, koliko lepih simpatij je užival ta izborni mož in izvrstni šolnik bodi si med hrvatskimi domoljubi v Dalmaciji, bodi si po odnotnih vladnih in šolskih krogih. Pokojnika „prijatelji“ so o tej žalostni priliki dali na svetlo hrvatsko elegijo, ki slove tako:

Kakono lipa granata,
Što no ju vijor hud
Iz rodnog svoga zemljišta
Raznosi kojekud;

Tako te, vrli Ivane,
Nenadno u naš skut
S milene svoje Ljubljane
Prenio udes ljut.

Ljut suproć tvoje otačbe,
Al prama nama blag;
E' sa Slovencom blagoslov
Dolazi na naš prag.

Nije l' nas zar porodila
Jedna te ista mat?
Hrvat Slovincu po krvi
Nije li, valjda, brat?

U naš se vrt preselio,
Kô u svog roda sâd;
Nam, kô svoj svom', posvetio
Tvoj dragocijen rad.

Iz svojeg gnjezda iztisnut,
Krilati tako rod
Majčinom lêže nježnošću
Peradi srodne plod.

Sobom si amo ponio
Svojeg plemena dar:
Konačnu točnost, pravičnost,
Čeličnu, čud i mar.

Otčinskom skrbi pratio
Mladeži naše goj;
U poslu tom pregorio
Vlastiti život svoj.

Smrt ti se bje zagrozila,
I grožnji ostô znak;
Ti ljubki rad prosledio
Sve dok na konac mak!

Horjatskom tako krvniku,
Kad mu zadavô smrt,
Jelinski mudrac zborio:
„Nediraj u moj crt!“

Dužnosti svoje mučenik
Mučenik roda svog,
Tko da te dosta nagradi
Svemožni neg li Bog?

Al nam će živiet u sviesti
Tvoj značaj i tvoj mar,
Dok će nam plantit u njedrih
Harnosti svete žar.

C. kr. velika gimnazija zaderska je izdala ta parte:

Joanem Šolar, sacerdotem Carnolia regione natum, praepositum scholis mediis Dalmatiae inspiciendis, qui hospitio lucis fruitus est annis LVI, atra dies VIII. ante Kalendas Martias abstulit.

Obscuro loco ortus ingenio, doctrina, probitate eminuit. Exemplaria graeca latina diurna, nocturna versabat manu. In litteris subtiliter institutus integre iudicabat. Omnes slovenicos scriptores evoluit nulli eorum secundus. Arte, ratione, quibus humanitate, cultu juvenes imbueret, litterarum scientia, doctrinae elegantia, optimarum artium studio erudiret, praestitit.

Iuventam paterno ito amplectebatur amore, ut vitam neglegeret. Quibus praeerat, scientia, copia, fide, aequitate eius multum illi tribuebant.

Gymnasium Jadesinum, cuius studiosissimus fuerat, maxima moerore affectum, ut placide quiescat, plorat.

Epigraf c. kr. velike gimnazije v Dobrovniku slove tako:

Ioannes Šolar, domo Kropa in Carniolia, LVI. annum agens VIII. Kal. Mart. a. MDCCCLXXXIII. Jaederæ in Dalmatia supremum diem obiit.

Primis litterarum initiis Kropæ absolutis studiis gymnasii Neostadii, theologicis Labaci peractis sacerdos consecratus Radolice brevis tempore curam animarum gessit et praeceptor nobilium iuvenum fuit. Mox antiquarum litterarum studio incensus his in c. r. universitate Vindobonensi operam dedit optimeque peractis magister docendi factus.

Vir latinis, graecis, slavici, germanicis litteris doctissimus in gymnasiis Celestiae, Goritiae, Labaci plus minusve XX annis eas docuit, a consiliis rei scholasticae provinciae Carnioliae deinde inspector scholarum, quae mediae vocantur, nominatus munere hoc ibidem per octo annos optime gesto in Dalmatia eodem per quatuor annos rara integritate functus omnibus in officiis muneribusque obeundis singularis integritatis, sedulitatis eximia, iustitiae admirabilis, benignitatis summae fuit.

Vir severitatis antiquae, deformis obsequii purus ad extremam vitam iter pergebat labore plenum, ambitione vacuum.

Patriae amantissimus in instituendis nominis Slavici juvenibus plurimum laboravit, scripsit. In institutionem puerorum domum Kropæ latus libens testamento legavit.

Cum elapso anno in suo munere obeundo acrius incumberet, XIII Kal. Jul. improvise apoplexia correptus constans et libens mortem jam excepturus recuperata tamen votis omnium aliquanto valetudine, cum hac infirma atque aegra denuo defatigaret, eodem letali morbo V. Kal. Mart. captus post quatuor dies mortem placide excepit muneris sui praematura victima.

Tali viro, praestantissimo inspectori, incomparabili patrono professores C. R. Gymnasii Rhyasini muntio festinatae luctuosissimae mortis improvise perculti iustis Iaderae perficiendis cum lacrimis votisque participes terra levem molliter ossa cubent, adprecantur.

In naposled zaderski „Narodni List“ pogreb opisuje z lepimi besedami:

„Odavna grad Zadar nije vidio sprovoda toli sjajna, kao što je bilo onaj pokojnomu nadzorniku Šolaru. I pokojnik je zbilja zasluživao, da mu se pokaže izvanredna počast. Bio je čovjek nepomičan u svojim načelima, iskreni ljubitelj škole, strogi vršitelj zakona, neumoljiv, kad se je o pravici radilo: u jednu rječ

bio je činovnik, kakvih nam je želiti. Nije se dakle čuditi, da netom se je doznalo za njegovu smrt, odmah se je sastavio odbor od dva profesura — Storića gimnazijalnog i Benevenie realka; — od jednoga zastupnika pokrajinskog školskog vieća, nadzornika Bulića; od Nardelli-a, činovnika pri namjestništvu i od svećenika Giampieri-a, kao zastupnika svećenstva. Ovaj odbor imao je prirediti sprovod i liepo ga je baš priredio. Bulić — koji već od kad je prvi put pala kaplja pokojnomu Šolaru, radi pri pokrajinskom vieću — brzojavio je odmah srednjim zavodim u pokrajini, javljajuć njim žalostni slučaj. Svi mu odmah odgovoriše ganutljivim brzojarkam, žaleć smrt nezaboravnog nadzornika i moleć ga, da ih pri sprovodu zastupa i da položi vienac na ime svakog zavoda. Učiteljskom osoblju gimnazije Splitske pridružili so se i gimnazijalni učenci, a gimnazija Dubrovačka molila je Bulića i za latinski nadpis. U isto doba Ljubljanska gimnazija čuvstvenom brzojavkom molila je gimnazijalnog ravnatelja Peričića, da ju zastupa i da položi vienac; — istu molbu upravio mu je i osmi razred one gimnazije, ali je bilo kasno za sprovod. — Ovaj započe na 11 sati preko-jučer. — Najprije su dolazile tri gradske bratovštine u najlepšem redu, a za njima srednje škole. Pred školam nosio je križ krasnom krunom gimnazijalni osmoredac Beden, sa dva druga dijaka, koja su držala vrpce. Iza križa dolazile su realke. Pred realkam na ime prvog i drugog razreda jedan dijak nosio je vienac a dva držala su vrpce, a tako — nek sada rečem za sve vience — pri svakom su bila trojica, jedan koji ga je nosio a dva za vrpce. Iza rečenog vience dolazili su prvi i drugi razred; pa treći i četvrti razred, a pred njima njihov vienac. Iza četvrtog razreda dolazilo je osam djakâ svaki sa palmom v ruci — dva po dva. Zatim dolazilo je učiteljsko osoblje, a na čelu mu profesor Katurić sa vience. — Što je bilo uprav veličanstveno viditi, to je bilo osam gimnazijalnih razreda, liepo razpoređenih jedan za drugim, a pred svakim jedan djak dotičnog razreda nosio je vienac, a dva vrpce sa ukusno izradjenom posvetom. Djaci okolo vience svi so bili obučeni u crno sa bijelim rukavicam. — Iza osmog razreda profesor Mitis nosio je vienac na ime ciele gimnazije. Za tim su dolazili vience drugih srednjih zavoda, noseni takodjer gimnazijalnim djacima ovim redom: Kotorske gimnazije, Dubrovačke gimnazije, Splitske realke, djakâ Splitske gimnazije, Splitske gimnazije in Ljubljanske gimnazije. Iza svih ovih vience dolazila su još dva: jedan na ime školskog vieća, a jedan na ime namjestništva; — nosili su oba najmladji činovnici pri namjestništvu. U sve je bilo dakle 20 vience. Za svom tom povorkom dolazilo je svećenstvo. Osim običnih svećenika, učestvovali su svi fratri zadarskih manastira, i klerici obajuh sjemeništa. — Smrtni lies nosili su klerici bogoslovnog sjemeništa, a krajeve okolo nosila sa-vjetnik Finò, nadzornik Bakotić, ravnatelj Peričić i Škarica. — Okolo nosila bilo je još s jedne strane šest profesurâ, a s druge šest namjestničkih perovodja, svaki sa sviećom u ruci. — Iza nosila dolazile su vlasti, sve zastupane v velikom broju: vojničke, političke, sudbene in gradjanske. Na nosilim bila su tri sastavka: jedan nadpis na ime Zadarske gimnazije, latinski; drugi, takodjer latinski, na ime Dubrovačke gimnazije, i hrvatska pjesma na ime prijatelja. — Povorka je bila dakle duga i liepa, kako je zasluživao pokojnik. Iz svega srca: pokoj mu duši!

Ker je imel pokojni po slovenskih pokrajinah mnogo hvaležnih učencev, iskrenih prijateljev in resničnih čestiteljev, mislimo, da jim ustrezamo s temna-

taučnim popisom njegovega pogreba. Vse potrebne podatke nam je iz Zadra poslal pokojnemu prijatelj, prečestiti g. c. kr. vojaški župnik Nikolaj Zitz, kateremu tukaj izrekamo iskreno zahvalo na njegovi ljubeznivi prijaznosti.

„Podpiralna zaloga slovenskih vseučilišnikov v Gradci.“ Odbor tega podpornega društva razpošilja tiskano, 8 str. obsežno (II.) poročilo o svojem delovanju in društvenem premoženju. Iz tega poročila posnemamo, da ima glavница 3500 gld. n. vr. v papirjih in 7 gld. 65 kr. v gotovini; da je bilo 1882. leta 402 gld. 70 kr. dohodkov, a 291 gld. 56 kr. potroškov, tedaj prebitka 111 gld. 14 kr.; in da je bilo podpiranih 15 vseučiliških dijakov z 266 gld., med njimi 14 Slovencev in 1 Čeh; po fakultetah 10 pravnikov in 5 modroslovcev. Iz vsega srea priporočamo svojim naročnikom prijazno podpirati to blago ustanovo. Res se dan danes nalaga narodnjakom toliko neizogibnega „narodnega“ davka, da ga jedva zmagujemo: časopisi, narodna društva, raznovrstne volitvene agitacije in še cela kopa drugih narodnih stvari stojé mnogo novcev. Vender bi poleg vsega tega nikdar ne smeli pozabiti naših ubogih vseučilišnikov, izmed katerih izhaja naša narodna inteligencija, najboljši narodni delavci naši, bodi si na političnem, bodi si na književnem polji. Naj bi lepi vzgled gospoda Jos. Gorupa v Trstu, ki je te dni podaril „podpiralni zalogi“ 1000 gld. v obligacijah, našel primerno mnogo posnemalcev. Društvu predsednik je g. prof. dr. Krek, blagajnik g. Jos. Lendovšek.

† Dr. Ivan Avgust Kaznačič, prežasluzni pisatelj srbski in hrvaški umrl je po dolgem bolehanju v 66. letu svojega življenja 19. februarja t. l. v Dobrovniku. Kaznačič je od Gajeve „ilirske“ dobe pa do svoje smrti v srbsko-hrvaškem in nekoliko tudi v italijanskem jeziku gojil beletristično književnost ter mnogo delal tudi na polji domače zgodovine; sodeloval je pridno pri najimenitnejših političnih in leposlovnih listih dalmatinskih in hrvaških od „Dalmatinske Zore“ do dobrovniškega „Slovinea“; objavil je krasne životopise dobrovniških književnikov; sestavil je dobro pesmarico „Vjenac gorskog i pitomog eveća“, ki je bila lani drugič natisnena in tudi v našem listu pohvalno omenjena ter vrhu tega spisal dolgo vrsto leposlovnih spisov in znanstvenih razprav. Kaznačič se je prišteval tistim dobrovniškim književnikom, ki srbski in hrvaški narod jednako ljubeči, ozbiljno in iskreno delajo na to, da bi se bratska zloga ohranila med obema narodoma. Ti vrli domoljubi imajo svoje glasilo v izvrstno uredovanem dobrovniškem „Slovinec“. Na Kaznačičevem grobu plačajo vsi Dalmatinci bodi si srbske, bodi si hrvaške narodnosti, vsi časopisi pišejo o njem lepe nekrologe. Tudi „Biblioteca storica della Dalmazia“ (XXI—XXII, 137—149) se ga spomina z lepimi besedami.

„Nada“, list za zabavo i pouku, začel je s početkom tega leta izhajati v prerobenem Spletu (str. 12, 4°, stoji 3.50 za vse leto). Odgovorni urednik temu listu je vrli mladenič Mate Dudan, a sodelavci so večinoma mladi spletski narodnjaki. Na čelu lista ne stoji torej slaven književnik, ki bi bil s svojim imenom porok listovemu obstanku; nego združilo se je tu več mladih močij, da dokažejo zlasti neslovanskemu svetu, da tudi hrvatska mladina nekdanj potujčene zemlje je sposobna za literarno in znanstveno delovanje. Vsebina listu je zanimljiva in zatorej bodi „Nada“ Zvonovim čitateljem priporočena. S. R.

Zagrebski „Vienac“, katerega smo svojim čitateljem kot najboljši hrvaški leposlovni list že večkrat priporočali in kateri je o novem letu v prof. V. Klaiču dobil jako spretnega urednika, priobčuje v zadnjih svojih listih dva spisa, ki morata zanimati tudi Slovence. Prvi je „Stjepan Kočevar prama ilirstvu. Po njegovih listovih Stanku Vrazu obznanio M. Š(repel?)“. Vsi takaj priobčeni izpiski iz Kočevarjevih listov so nam jasen dokaz o plemenitem srci in rodoljubnem mišljenji Kočevarjevem že v mladih letih ter interesanten donesek k zgodovini našega literarnega razvoja. V drugem spisu: „Po koju iz Kranjske Putne crte“, neimenovan, a ne neznan pisatelj priobčuje svoje popotne spomine s Kranjske, katerim dodaje jako simpatične opazke o Ljubljani in o slovenskem narodu v obče. Taki spisi lepo pospešujejo medsebojno spoznavanje bratovskih dveh narodov ter se jako dobrodejno razločujejo od neslanih tirad in velikohrvaških rekriminacij, katere je lani v zagrebskem „Katoliškem Listu“ priobčeval gosp. Jambrečak.

Hrvatska književnost. Od novega leta izhajajo ti hrvaški časopisi: 1. Narodne novine, politiški list, vsak dan, v Zagrebu; 2. Pozor, politiški list vsak dan, v Zagrebu; 3. Sloboda, politiški list, trikrat na teden, na Sušaku; 4. Narodni list, politiški list, trikrat na teden, v Zadru; 5. Srčmski Hrvat, politiški list, dvakrat na teden, v Vukovaru; 6. Katolička Dalmacija, politiški list, dvakrat na teden, v Zadru; 7. Vienac, zabavno-poučni list s podobami, jedenkrat na teden, v Zagrebu; 8. Hrvatska vila, zabavno-poučni list s podobami, jedenkrat na mesec, na Sušaku; 9. Slovinac, zabavno-poučni list s podobami, trikrat na mesec v Dubrovniku; 10. Nada, zabavno-poučni list, dvakrat na mesec, v Spletu; 11. Modni list, za ženske oprave in dela s podobami, dvakrat na mesec, v Zagrebu; 12. Vragoljan, šaljivi list, dvakrat na mesec, v Bakru; 13. Katolički list, crkveni list, jedenkrat na teden, v Zagrebu; 14. Napredak, učiteljski list, jedenkrat na teden, v Zagrebu; 15. Hrvatski učitelj, list za ljudske in srednje šole, dvakrat na mesec, v Zagrebu; 16. Gospodarski list, jedenkrat na teden, v Zagrebu; 17. Gospodar, poljedelski list, jedenkrat na mesec, v Oseku; 18. Gospodarski poučnik, list za poljedelsko gospodarstvo, dvakrat na mesec, v Šibeniku; 19. Šumarski list, za gozdnarje, jedenkrat na mesec, v Zagrebu; 20. Občinar, list za srenjske potrebe, jedenkrat na teden, v Zagrebu; 21. Naša Sloga, list za primorsko ljudstvo, dvakrat na mesec, v Trstu; 22. Glasnik sv. Josipa, list za katoliške družine, dvakrat na mesec, v Zagrebu; 23. Smilje, list za nežno mladino, dvakrat na mesec, v Zagrebu; 24. Glasnik biskupije djakovačke, dvakrat na mesec, v Djakovu; 25. Rad, znanstveno glasilo jugoslavenske akademije, jedenkrat na četrt leta, v Zagrebu; 26. Arheološki vjestnik, glasilo arheološkega društva, jedenkrat na četrt leta, v Zagrebu; 27. Mjesečnik pravnika društva, jedenkrat na mesec, v Zagrebu; 28. Vjestnik liečničkoga društva, jedenkrat na mesec, v Zagrebu; 29. Vjestnik slavonskega liečničkoga društva, jedenkrat na mesec, v Oseku; 30. Vjestnik inženirskoga kluba, jedenkrat na mesec, v Zagrebu; 31. Slavonska pčela, list za pčelarstvo, jedenkrat na mesec v Oseku; 32. Srce Isusovo, glasnik biskupije vrhbosanske, jedenkrat na mesec v Sarajevu.

Nove knjige prišle so na svetlo te-le: S vakolika djela Iv. Trnskoga knjiga II.: Kriesnice, v Zagrebu, cena 80 nov. — Bosančice, sp. Vj. Livadić,

erte, pjesme, priče i pripoviesti iz života bosanskega, v Zagrebu, cena 1 fl. 20 nov. — Hrvatska biblioteka, knjiga V.: „Španjolci v Hrvatskoj“, v Zagrebu, cena 15 nov. — Mudri Čoso, po pučkoj predaji sp. V. Vuletić Vukasović, v Dubrovniku, cena 30 nov. — Ženitbeni običaji i svatovske pjesme u Hrvata, sp. A. Pukler, v Zagrebu, cena 80 nov. — Ružmarinke, spjevao A. Harambašić, v Zagrebu, cena 60 nov. — Prvi znaci priljepčivih bolesti kod školske djece, sp. Dr. V. Gjurokovečki, v Zagrebu. — Povjest šuma i šumskoga gospodarstva v Hrvatskoj, sp. F. Kesterčanek, Zagreb, cena 1 for. Pjesme o ratu turskom, sp. B. Petranović, v Dubrovniku, cena 20 nov. — Grabancijaš preporodjen, sp. V. Gaj, v Zagrebu, cena 1 for. 20 nov. Čestitarka, sp. L. Varjačić, v Zagrebu, cena 40 nov. — Kletva, roman od A. Šenoe, v Zagrebu, v petnajst snopičih po 30 nov. To je najveći roman slavnega romanopisca Augusta Šenoe, ki ga je še dan pred svojo smrtjo pisal. Kar ni dovršil, to je po njegovi osnovi dodelal znani pisatelj Evgen Tomić. — Ra d jugosl. akad. knjiga LXIII. in LXIV. Vsebina LXIII. knjige: prinos k naglasu u (novu) slovenskom jeziku, od Valjavca; prilog za poviest glasbe južno-slovenske od Kuhača; hmelj kod drevnih sjevernih i južnih Slavena, od dra. Čeha; gradja za književno-povijesnu ocjenu Gundulićeve Ariadne od L. Zoreta. Vsebina LXIV. knjige: teorija parabole na temelju racionalnoga parametra, od dra. Zahradnika; o ledenoj dobi sjeverne polutke naše zemlje, od prof. M. Sekulića; deset dana v Djakovu, od St. Schulzera; o svezcih i redovih čunjosjeka od prof. Vanečka; o obćenitih svezcih te redovih čunjosjeka, od prof. Vanečka; o obćenitoj inversiji te o transformaciji pomoću reciprokih provodnica od prof. Vanečka; k poznavanju lešinskih alkaloida, od dra. Janečka. — Starine, knjiga XIV., izdava jugosl. akad., vsebina: dva nova priloga za poviest Patarena, priobćio dr. Rački; Skadarski zemljišnik od g. 1416, priobćio dr. S. Ljubić; prinosi k diplomatskim odnosajem Dubrovnika s francezkom republikom, priobćio J. K. Švrljuga; Dubrovčani francezkemu kralju Ljudevitu XIV. o velikom potresu g. 1667, priobćio J. K. Švrljuga; Komulovića izvještaj i listovi (g. 1593—4) o poslanstvu u Tursku, Erdelj, Moldavsku i Poljsku, priobćili o. Pierling in dr. Fr. Rački; iz srbsko-slovenskoga prievoda bizantinskoga ljetopisa J. Zonare, priobćio Kačanovskij; priloz i za geografsko-statistički opis bosanskoga pašalika, priobćio dr. Rački; jedan list V. Karadžića i devet listova Gagića pok. Šafaříku g. 1831—4, priobćio J. Jireček; Rimsko-slovenska služba sv. Kurili i Metodu, priobćio dr. Crnčić. — Stari pisci hrvatski, knjiga XII. Djela Gj. Palmotića I. dio. izdala jugosl. akad. u Zagrebu. — Historički spomenici, knjiga XIII. izdaje jugosl. akad. Vsebina je nadaljevanje službenih zapisnikov dubrovačkoga vieća.

Srbska književnost. „Pevanija Zmaj- Jovanovića“. Zvezek X. Knjigarna M. Popović v Novem Sadu je dovršila s tem zvezkom svoje izdanje pesnj Zmaja Jovanovića, najslavnijšega živečega pesnika srbskega; v dodatku je spisal A. Hadžić obširen in temeljit životopis Jovanovićeve, iz katerega posnemam nekoliko črtic ter jih podajem čitateljem „Ljub. Zrnona“. Jovan Jovanović se je rodil v Novem Sadu 24. nov. 1833. l. iz očeta Pavla in matere Marije. Normalno šolo je izvršil Jovanović v Novem Sadu in potem vstopil v odotno gimnazijo, od koder je pa kmalu prestopil na gimnazijo v

Halašu in v Požunu. Juridičnih študij se je učil v Pešti, Pragi in na Dunaji ter l. 1861. postal podbeležnik novosadski. A živemu pesniškemu duhu njegovemu ni prijala uradniška karijera in odvetniški posel; njegov genij si je izbral književno polje, na katerem deluje že čez trideset let z največjim uspehom. Leta 1863. postane Jovanović nadzornik v Tekelijanumu v Pešti in zvrši o tej priliki medicinske nauke. Leta 1870. se je povrnil v Novi Sad zdravnik, vrhu tega je bival še v Pančevu, v Sremskih Karlovcih, Futogu, Kamenici — in naposled v Belem Gradu, kjer je bil ob enem dramaturg narodnega gledališča; a iz Belega Grada so ga grde intrige prepodile na Dunaj, kjer še zdaj živi. Na književnem polju se je oglašil Jovanović prvič l. 1849; prva pesen njegova „Proletno jutro“ je natisnena v 86. Knjigi „Srpskega Letopisa“ l. 1852. Od té dobe se je javljal češče v „Srpskem Letopisu“, v „Sedmici“ in v hrvatskem „Novemu“, a vsi njegovi proizvodi so bili lirski. Prvo večje delo njegovo je bil prevod eposa v dvanajstih spevih Ivana Aranja „Toldijada“; ob istem času je začel Dimitrija Mihajlovič izdajati v Novem Sadu humoristični list „Mesečar“, kjer se je Jovanović kazal izvrstnega humorista, posebuo s svojo, po vsem srstvu dobro znano pesnijo „Čemerdeka, Pelenbaka“, ki je travestija Subotičeve pesni „Sablja momče Cvetdevojče“. Drugo večje delo, katero je Jovanović poklonil svojemu narodu, bil je prevod Pötöfijevega eposa „Vitez Jovan“ a l. 1861. je poslal med ljudi kos prevoda divnega dela „Die Lieder des Mirza Schaffy“ z naslovom „Istočni biser“. Dve leti pozneje je prevzel Lermontovljevo pesen „Demon“ 1864. l. izdal zbirko prekrasnih pesnic pod imenom „Gjulič“, a 1870. posrbil epos „Toldijina starost“ od Ivana Aranja. Originalne lirske pesni njegove ugle dale so beli dan 1871. l. v zbirki „Sve dojakošnje pesme Zmaj-Jovana Jovanovića. I. Originalne“. Z Gjorgjem Rajkovičem je urejeval humoristične novine „Komarec“. L. 1862. je začel vrhu tega izdajati in urejevati vrli, še zdaj obstoječi list „Javor“, a 1864. šaljivi list „Zmaj“, po katerem so ga začeli čestilci imenovati zmajem. 1869. l. je izdal šaljivi koledar „Priklapalo“, a 1866. l. spisal „Šarana“, šaljivo igro, ki se še danes z največjim uspehom predstavlja in ki je natisnena l. 1872. in 1876. v „Zborniku pozorišnih del“. L. 1872. je izdal Jovanović vsega Mirzo Schaffyja v prevodu ter začel izdajati nov humoristični list „Žuža“, ki je nehal l. 1874. Dve leti kasneje je izdal šaljivi koledar „Žužan“, a 1878. je preložil „Otmu Muranj-grada“ od Aranja. Za poslednje rusko-turške vojske je izdal „Ilustrovanu ratnu kroniku“ ter osnoval šaljive novine „Starmali“, ki še danes izhajajo. Tudi drugih narodov odlične pesnike pozna Jovanović dobro in je mnogo pesnij prav vzorno preložil. Zadnje pesniško delo mu je „Enoh Arden“ Alfreda Tenisna. Ali Jovanović ni samo pesnik, on je tudi znan beletrist in učen medicince ter tudi v teh dveh strokah je izborno deloval. V zadnjih letih se je poprijel Jovanović — otročjih pesnij, ki so v začetku izhajale v „Radovanu“; Zmaju na ljubav je začel 1880 l. Čika Jova izdajati „Neven“, list za deco in Zmaj mu je glavni sodelavec; a koliko ljub in drag je Zmaju „Neven“, svedoči njegova izreka: „Neven je mezinčice moga idealnog života na zemljištu moga praktičnog iskustva“. — Hadžić karakterizuje na konci životopisa pesnika Jovanovića toli izborno, da postavljam njegove besede semkaj: „Zmaj-Jovanović je pesnik u pravom, u plemenitem smislu te reči, prvi pesnik megu današnjim našim lirskim pesnicima, pesnik, koji tvrdo veruje u

večnost tanjih čuvstava, ű prava sreće i tuge, ljubavi in mržnje, u uzvišenost i neoborivost oduševljenja za sve, što je dobro in lepo, bolje in lepše, u besmrće čiste device pejezije, koja prolazi čista in kroz divlje, tvrde narode, i kroz preizobražene razbludne mekušce, koja će preživeti vse teorije, struje, pravce i krivce društvenoga života, a ostati uvek cvet i melem duha i sreća čovekova". — Daj Bog, da se i Slovenci upoznajo z Zmajem! — — Knjigarna Luke Socića v Novem Sadu pozivlja občinstvo, da si naroči vrlo važno delo: „Srbi u Ugarskoj, njihova povesnica, povlastice, crkva, političko i društveno stanje; u dve knjige francuski napisao Emil Piko. S francoskoga preveo, popravio, i dopunio dr. Stevan Pavlović". — Zgodovina srbskega naroda v Avstro-Ogerski državi je v vsakem obziru znamenita, posebno po veliki selitvi Srbov pod patrijarhom Arsenijem Čarnojevičem l. 1690. Velik del naroda srbskega se je preselil pod vojnimi zastavami in z orožjem v roci, kot pomoć nekdanje nemške imperije rimskega carstva, poznejše Avstrije — da zavzame nova zemljišća in bode živi jez proti navalom azijskih divjakov, trajajoćim skoro tristo let. Antemuralis christianitatis! Junaštva Srbov vojakov, borba za politični obstanek v teh zemljah, trudi in požrtvovanja, da se vzdrži vera in cerkev, da narod napreduje in se izobražuje — in vrhu tega, da pošteno po junaški izpolnjuje ugovor (pactum conventum) z dvoglavim orlom Dunajskega cesarja in Peštanskega kralja, vse to zbral in uredil je vćstno odlični francoski pisatelj Emil Piko. Prelagatelj, dr. S. Pavlović, jeden prvih srbskih zgodovinarjev, prelóžil in dopolnil je to monumentalno delo. — Zabeležiti so nam še sledeće knjige: „Narodne satirično-zanimljive podrugalice. Skupio ih po Boki Kotorskoj, Crnoj Gori, Dalmaciji a najviše po Hercegovini Vuk vitez Vrćević. 8°, 148 str. Založila knjigarna Dragotina Pretnarja v Dobrovniku. Koliko vrednosti bode ta zbirka Vrćevićeva, znamo lahko, ako rećemo, da je poleg Vuka baš Vrćević najznamenitejši zbiratelj narodnega blaga v Srbiji. — Znani srbski pisatelj Milovan Gj. Glišić izdal je drugi zvezek svojih „Pripovedek". Natisnene so tu sledeće povesti: U zao čas. — Ućitelj. — Zadušnice. — Šetnja posle smrti — Posle dvadeset godina. — Novine srbske moćno hvalijo to zbirko. M. M.

„Archiv für slavische Philologie“ — VI. knjige 4. zvezek je prišel te dni na svetlo. Spet je poln lepih razprav in književnih poročil. Priobćuje te spise: Leciejewski: Die Sprache des polnischen Theils des Florianer Psalters; A. Veselovsky: Neue Beiträge zur Geschichte der Salomonssage; Al. Šahmatov: Zur Textkritik des Codex Sviatoslavi vom J. 1073. Oddelek „Anzeigen“ nam prinaša od A. Brücknerja, profesorja slovanskih jezikov na vseučilišću v Berlinu, interesantna naznanila o imenitnih novih staroslovenskih, ruskih in litavskih knjigah. V oddelku „kleine Mittheilungen“ so ti krajši spisi: Nil Popov Zwei Bruchstücke der russischen Volksdichtung aus den Zeiten Peters des Grossen; V. Jagić: Weiterer Beitrag zur Feststellung der Grenzen des dalmatinisch-kroatischen Glagolismus im XV. u. XVI. Jahrh.; V. Jagić: Slavica im British Museum; Ed. Wolter: Einige Eigenthümlichkeiten des galizischen Aprakosevangeliums vom Jahre 1266; prof. Nemanic iz Pazina nam priobćuje zanimljive bajeslovne doneske o volkodlaku iz Istre. — V književnih poročilih govori V. Jagić o tistih jezikoslovnih knjigah slovanskih, ki se zadnje mesece prišle na

svetlo ter po svoji stari navadi vsako knjigo ocenjuje s kratkimi, a krepkimi besedami, poudarjaje nje prednosti, a tudi točno označujoč nje napake in nedostatnosti. Ta pot sta prišli tudi dve slovenski slovnici na vrsto: Šumanova in Sketova. Šumanu očita — (in to grajo smo čuli tudi že od drugih strani), — da je svoji slovnici pridejal preveč nepotrebnih opazk in nepotrebnega razlaganja iz primerjajočega jezikoslovja, a da premalo razsežno tolmači nekatere značajne posebnosti slovenskega jezika, kar škoduje praktični porabnosti njegove slovnice. „Mir will scheinen, als ob der Verfasser nicht überall die richtige Mitte eingehalten, als ob er des allgemeinen, jenseits des specifisch Slovenischen liegenden viel zu viel gegeben, dagegen auf die besondern Eigenthümlichkeiten des Slovenischen etwas weniger Rücksicht genommen hat, als man es in einer Specialgrammatik des Slovenischen erwartet hätte. Etwas weniger Brocken aus der vergleichenden Sprachwissenschaft, dafür mehr thatsächliches über die localen, dialektischen Besonderheiten der slovenischen Sprache — das hätte ich mit Freuden begrüsst“. Sicer pa pohvalno omenja, da je Šuman v svoji knjigi dobro porabil gradivo, nabrano v Miklošičevi slovnici primerjajočih slovanskih jezikov ter opozarja učenjake na Šumanovo knjigo, katera je vredna njih pozornosti „in vollem Masse“. — O Sketovi slovnici pravi: „das Buch ist praktisch angelegt, versteht die Theorie in richtigen Dosen und am rechten Platze einzuflechten, es dürfte seinen Zweck vollkommen erfüllen. Die Anwendung der Accente macht es selbst für die Sprachforscher sehr schätzbar“. — Pod naslovom „Materialien zur Geschichte der slavischen Philologie“ priobčujeta Miklošič in Patera tri liste Dobrovskega Kopitarja in tri liste Kopitarjeve, ki jih je pisal Dobrovskemu; vsi so iz l. 1811. Tudi ta pot je v teh listih nako-pičenega vse polno jezikoslovnega in književnozgodovinskega gradiva, katero ima za nas Slovence posebno važnost. Tu pripoveduje spet Kopitar v svoji krepki, karakteristični pisavi, nemško besedo mešaje z latinskimi, slovenskimi grškimi ali francoskimi stavki, o novem slovenskem alfabetu, o Principi, Jaklinu, Modrinjaku, Debevcu, Jarniku, Cvetku, Ravnikarji, Rudeži, Zoisu, Vodniku, Županu i. dr. ter podaje prezanimljive doneske o splošnem književnem delovanju med tedanjimi Slovenci. Navajamo samo nekoliko karakterističnih stavkov: „Vodnikum nuper audio, cum jam statim ab initio post Landwehrlieder-versionem Napoleonis laudes cecinisset, et gratulationem de filio (t. j. o Napoleonu II. porojenem 20. marea 1811. Ured.) Parisios misisse“. — „In Krain kann keine Mutter schreiben; höchstens Männer schreiben gedruckt (d. i. mit solchen Zügen, weil sie die Schreibzüge nicht kennen) manchmal an B. Zois“. Kopitar tu govori o kmetskih ljudeh. — „Oesterreich ist ja ein slawischer Staat, wie Hacquet selbst bemerkt“. — . . . „von einem hoffnungsvollen Theologen Zwetko in Gratz (einem der besten Studenten, andere dortige Slawisten als Shmigovez et Bilz in Laibach sind mittelmässige Köpfe, Mitläufer)“. — Župan mu je „der geschmackvollste Stockslave“; o Principi pravi: „Primitz hat eine starke Anlage zum Marcismus, wenn er Kr. schreibt: alles starrt von Unslavität und Germanischgedachtem: erit noster Godsched; acuet alios, exsors ipse secandi“. — Konečno se prof. Jagić z lepimi besedami spomina pokojnega Daničiča in njegovih neumrjočih del. Storimo samo svojo dolžnost, če tudi ta zvezek Jagičevega zbornika vsem omikanim Slovencem kar

najtopleje priporočamo. Vsaj vsaka srednješolska učiteljska knjižnica po Slovenskem bi morala biti naročena na Jagičev „Archiv“, kojega vsaka knjiga (v štirih zvezkih) stoji 20 mark ali 12 gld.

Novi spisi Miklošičevi. V novinah čitamo, da je prof. Miklošič dunajski akademiji znanostij predložil razpravo: „Ueber Göthes Klaggesang von der edlen Frauen des Asan Aga“. Kdor pozna Götthejeve poezije, gotovo se dobro spomina te prekrasne, iz srbskega narodnega pesništva zajete balade njegove, ki ima jako čudno literarno usodo za seboj. Zapisal je to pesen iz narodnih ust v Dalmaciji Giovanni Battista Fortis (1741—1803), ter jo ponatisnil v svoji l. 1770. na svetlo dani knjigi, v kateri opisuje svoje potovanje po Dalmaciji, dodavši srbskemu tekstu tudi italijanski prevod. Z italijanščine je bila preložena na francoščino in v francoskem prevodu jo je čital Göthe, kateremu je tako dopala, da jo je l. 1775. preložil na nemški jezik. Prvič je bila v nemškem prevodu natisnena v Herderjevih „Stimmen der Völker“ l. 1778. Čuditi se mora človek pesniškemu geniju Götthejevemu, da je v nemškem prevodu tako izvrstno pogodil svojstvo srbskih narodnih pesnij, dasi ni razumel jezika srbskega in dasi je prelagal iz francoskega prevoda. Ko je petdeset let pozneje Göthe čital isto pesen v natančnem Talvjnem prevodu, čudil se je samemu sebi ter rekel, da je prelagal iz francoščine „mit Ahnung des Rhythms und der Wortstellung des Originals“. Dodajemo še to, da Vuk ni mogel nič več zaslediti v narodu originala, vendar je „Asan Aginico“ ponatisnil l. 1814. v svoji „Pesmarici“ iz Fortisove knjige, a pozneje jo je izpustil iz svoje zbirke srbskih narodnih pesnij. Tudi na slovenski jezik je ta krasna pesen že dvakrat preložena; prvič jo je priobčil l. 1832. dr. Jakob Župan v „Kranjski Čebelici“ (III. 65), drugič Cegnar v svojih „Pesmih“. Prof. Miklošič bo v svojem zgoraj omenjenem spisu to v literarno-zgodovinskem in pesniškem oziru zanimljivo balado gotovo na vse strani korenito razbistril, zato je teško pričakujemo njegove razprave. — Subjectlose Sätze. Von Franz Miklosich. Zweite Auflage Wien 1883, 8°, 76. Cena 1 gld. 20 kr. Ta knjiga je drugi pomnoženi natis Miklošičeve l. 1865. na svetlo dane razprave: „die Verba impersonalia im Slavischen“ ter razpravlja mal. a važen oddelek sintakse slovanskih jezikov korenito in temeljito, kakor razume to stvar samo Miklošič. Slovenske jezikoslovce opozarjamo na to najnovejšo delo največjega slavista in slovničarja zdanjega časa.

† Jan Valerian Jirsik, škof v Budjejevicah na Českem, umrl je 23. februarja. Imel je že 85 let (porojen 1798) in škof je bil od l. 1851. Jirsik bi se mogel po pravici imenovati česki „Slomšek“, kajti bil je jako plodovit pisatelj česki, ki je napisal dolgo vrsto knjig v pravem cerkvenem duhu. Najimennitnejša knjiga njegova je „Populární dogmatika“, ki je doživela štiri natisne.

Slovaki so imeli l. 1882. sledeče časopise: 1) Narodnie Noviny, Politicky, literárny a narodohospodársky časopis. Redaktor Ambro Pietor. — Ta časopis je izhajal po trikrat na teden in veljal za celo leto 12 gld. 2) Národný Hlasník. Noviny pre slovenski ľud. Redaktor Ambro Pietor. Vsak mesec je izhajal list po jedenkrat in veljal za celo leto 1 gld. — 3) Obzor. Noviny pre hospodárstvo, remeslo a domáci život. — Te novine prihajale so tri krate mesečno in velja le 3 gld. za celo leto. Urednik Romuald Lagnus. — 4) Černoknažnik.

Obrazkovy časopis pre humor a satyru. Urednik Duro Čajda. Cena 2 gold. — 5) Včelka. Obrazkovy časopis pre školskú mládež. Urednik Andrej Sokolik. — Včelka je hodila vsak mesec po jedenkrat na svetlo in veljala 2 gold. za celo leto. — 6) Katolicke Noviny. Urednik Martin Kollar. Cena 2 gold. — 7) Korouhevna Sionu. Cirkveni časopis, vnovany veškerym žaležitostem cirkve ev. a. v. Vyhodi v Skalci dva razy mesačne. Urednik Michal Boor. Cena 3 gold. — 8) Kazatelna. Izhaja po dvakrat na mesec in velja 4 gld. za celo leto. Urednik Fr. R. Osvald. — 9) Slovenské Pohľady. Časopis pre literaturo, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozar Hurban. Ta časopis, podoben „Ljublj. Zvonu“ prinaša samo izborne in dovršene članke ter je Slovacom gotovo v posebno čast. M.

Profesor Louis Legér, dobro znani francoski učenjak in pisatelj, priobčuje v pariškem časopisu: „La nouvelle revue“ potopisne črtice z naslovom: „Une Excursion chez les Slaves méridionaux“. V zvezku izdanem v 15. dan meseca decembra 1882. l. je natisnen članek: „De Lom Palanka à Sofia. — Le nouveau royaume de Bulgarie“. Od 797. do 825. strani. — V sešitku od 1. febr. 1883. l. pa popisuje: „Philippopoli et Roumélie orientale“. (Od 514 do 535 str.). M.

Ruska književnost. Knjaz Kurbskij. (V 4-h častjah. Soč. B. Fedorova. St. Peterburg 1883. Cena 2 rub.). To je naslov znamenitemu zgodovinskemu romanu, ki je izšel zdaj v drugi izdaji. V njem je Fedorov dobro naslikal rusko življenje za carja Ivana Groznega in izvrstno („majsterski“ pravi „Luč“) opisal značaj romanovega junaka kneza Kurbskega. Ker je doba Ivana Groznega jedna najvažnejših v starejši ruski zgodovini, zato hočemo ob kratkem izpregovoriti o razmeri med carjem Ivanom in knezom Kurbskim, opiraje se na Porfirjeva (Istorija ruskoj slovesnosti) in na Solovjeva (Istorija Rossiji).

Knez Andrej Kurbskij je bil jeden najslavnejših mož za carstvanja Ivana Groznega. Dasi se je odličil v mnogih bitvah, posebno v oni pri Kazanji, zameril se je vender Ivanu Groznemu zaradi jedne same izgubljene bitve z Litovci tako, da je moral bežati v Litvo, kjer je prestopil na stran poljskega kralja Sigismunda. V Litvi se je tačas pravoslavje umikalo katolištvu, ker se pravoslavni propovedniki niso mogli meriti z izobraženimi katoliškimi, zlasti z jezuiti. Za tega delj je knez Kurbskij pisal pisma knezu Ostroškemu, kneginji Čartorijski, panu Trockemu in drugim imenitnim osobam, prigovarjajoč jim skrbeti za večjo prosveto in zbiral dela cerkvenih očetov iskaje jim prelagatelj. Že precej v letih se je sam začel učiti latinščine, retorike in dialektike. Prevel je teologijo in dialektiko sv. Janeza Zl., nazvano „Margarit“, in spisal je zgodovino florentinskega cerkvenega zbora.

Važnejše od tega so pa njegove poslanice (poslanija) k carju Ivanu Groznemu in njegova „istorija Joanna Groznago“. Knez ne more trpeti samovoljno vladajočega in boljarstvo prezirajočega carja, za tega delj mu pošilja ostre poslanice, katere pa car zavrača z ravno tako ostrimi odgovori. V vsej tej korespondenciji ni najmanjšega sledu diplomatični etiketi, dajeta se prav po domače. Tako n. pr. Kurbskij piše: „Zakaj si ti, car, pobil močne v Izraelu in od Boga tebi dane vojvode izročil raznim smrtnim kaznim, v cerkvah božjih prelihl njih

zmagonosno sveto kri in ž njih mučeniško krvjo poškopril cerkvene prage . . . Od tebe ubiti stojé pred prestolom Gospodnjim in kličejo maščevanje na te; po nedolžnem od tebe zaprti in prognani vpijemo noč in dan z zemlje k Bogu . . . Širokousta, blebetač, v tujo deželo se ne spodobi tako barbarski pisati i. t. d.“ Nasprotno mu pa car dokazuje, da je izdajalec. „Ti knez, misliš, da si blagočasten, pa si pogubil svojo jednorodno dušo. Kako zaméno boš zanjo dal v dan strašne sodbe (ker si izdajalec) . . . V tvojih ustih je kačji strup, akoprav si od zunaj poln medu . . . Ti si pisal in se lagál, kakor te je naučil hudič, tvoj oče i. t. d.“ Kurbskij, kakor car vsak sebe opravičuje in jeden drugega dolžita in vidita jeden pri drugem same napake.

Te poslanice pa moremo samo tedaj prav razumeti, ako pomislimo, da jih ne pišeta knez in car samo kot privatna nasprotnika, ampak bolj kot glavna zastopnika zgodovinskega antagonizma med boljarji in moskovskimi vladarji. Car se ne ozira na Kurbskega samo kot na navadnega ubežnika, iz strahu zapustivšega domovino, nego pred vsem kot na predstavitelja vse boljarske stranke, protivne carski oblasti. Za tega delj naglašuje v svojih poslanicah pred vsem idejo samodržavne carske oblasti. Kurbskij pa grozi carju z nebeško kaznijo ne samo v svojem nego tudi v imenu mnogih: javlja se zaščitnikom boljarske ideje. Govoreč o velmožih, pobitih od Groznega, vselej pristavlja, da so oni bili potomci slavnih knezov in sebe vedno nazivlje potomcem knezov Jaroslavskih. Osnovna misel Kurbskega je, da se mora car posvetovati z boljarji, da je bilo samo tačas dobro, ko so se slušali njih sveti in da gre zdaj vse narobe, ker je car odpodil svetovalce in začel sam vladati. Osnovna misel carjeva je pa ravno nasprotna: na carja ni treba nikomur vplivati. „Doslje niso bili ruski carji nikomur odgovorni. Nam je prosto svoje sluge nagraditi in ravno tako prosto jih usmrtiti“.

Tudi v literarnem oziru so znamenite poslanice Groznega in Kurbskega. Grozni je bil precej izveden v sv. pismu, cerkvenih očetih in letopisih. V njegovih spisih se kaže njegova strastna narava in deloma tudi duševna razdraženost. On se ne drži predmeta nego skače od jednega k drugemu in se dostikrat kar nenadoma zopet k prejšnjemu povrača. A temu vkljub ima njegov zlog nenavadno moč, njegovi izrazi so dostikrat izredno originalni in zadevajo brez ovinkov trpko v svoj namen. Poslanice Kurbskega se pa odlikujejo s posebno pravilnostjo in natančnostjo v razlaganju, ali zato je pa v njih jezik pokvarjen s poljščino in latinščino.

Nič menj znamenita od poslanic pa ni „Istorija Joanna Groznago“, katero je Kurbskij napisal, kakor pravi, zato, ker so mnogi želeli vedeti, zakaj se je Ivan tako izpremenil in iz dobrega vladarja postal groznim tiranom svojih podložnih. V njej opisuje v devetih poglavjih življenje Ivanovo od otročjih let do l. 1578. Ta zgodovina je za letopisi prvi znamenitejši poskus v zgodovinski stroki. Opisuje razne dogodke, hoče Kurbskij pojasnovati tudi njih uzroke; ali ta pojasnovanja dostikrat niso verna ali pa so površna. Nima zgodovinske mirnosti in nepristranosti, kaže se tudi kakor v poslanicah strankarja. Povsod izliva svoj žolč nad Ivanom, ker si svojih ljudi ni izbral iz blagorodnih nego „iz prostago vsenarodstva“. Proslavljajoč Silvestra, Adaševa in druge odlične može, zamolčava hrabre podvige Ivanove, in govoreč o njegovi izpremembi po bolezn

in o sledeči za tem grozoviti razdraženosti, ne pripoveduje, kaj je bilo temu bližnji povod in ne omenja, kako so boljarji carja v boleznih razdražili.

Iz tega je pač vidno, kako važno ulogo ima Kurbskij v ruski zgodovini in za tega delj ni čuda, da so njegovi spisi, izdani Ustrialovim l. 1833., doživeli že tretjo izdajo in da se je tudi za zgodovinski roman B. Fedorova moralo napraviti drugo izdanje.

† **Pavel Ivanovič Melnikov.** Meseca februarja t. l. je umrl v Nižnem Novgorodu Pavel Ivanovič Melnikov, dobro znani pisatelj ruski, kateri je pisal pod pseudonimom Andreja Pečerskega. Pavel Ivanovič se je rodil l. 1819. Dopršivši študije na kazanski univerzi, potoval je po iztočnih krajih Rusije, seznanil se je natančno z ljudskim življenjem in naposled postal uradnik v ministerstvu notranjih stvari. Posebno dobro je poznal razkolništvo, katerega se je proučil iz življenja razkolnikov. Slikal je izvrstno ruske razkolnike v svojih zanimljivo pisanih romanih-kronikah „v ljesah“ in „v gorah“, katera nam predstavljata jedno celoto. V teh dveh romanih nam je popisal razkolnike tako, kakor so živeli. Koncem l. 1850. je bil začel Pavel Ivanovič izdajati časnik „Ruskij dnevnik“, kateri je donášal slike iz življenja razkolnikov. Ta list, katerega je uredoval z velikim talentom, ni imel pravega političnega programa, ampak je bil izključivo posvečen interesom Rusije. Manjši njegovi beletristični spisi so izšli v „Sovremeniku“ v „Otečestvenijeh zapiskih“ in v „Ruskem vjestniku“. Med drugim je napisal tudi „pisma o razkolu“ in „istoričeskie očerki popovšiny“.

H.

Razstava slik V. G. Perova v Petrogradu. V palači c. ruske akademije razstavljene so slike prvega ruskega genreslikarja, prerano umrlega Vasilija Perova. Perov se je porodil l. 1834. v Tobolsku v Sibiriji. Učil se je slikarstva v umetniški šoli v Moskvi, kjer je bil l. 1860. dobil prvo nagrado. L. 1866. postal je član akademije umetnosti. Bil jako plodovit umetnik; sosebno od l. 1865—1872. dovršil je najboljše slike. Njegove slike so razstavljene v dveh dvoranh akademije. Najlepše so: pokop pokojnika, učitelj risanja in lov na ptice. V njih se izrazuje globoko čuvstvo in nenavadna naravnost. Razven teh hvallijo najbolj njegovega „tamburaša“, pogovor v selu, diletanta, dohod guver-nante itd. Perov je slikal tudi prizore iz ruskih povestij, od katerih se najbolj odlikujejo Pugačevci in Nikita Pustosvjat. Od portretov, katere je dovršil, vredno je opomniti portrete Majkova, Pogodina, Ostrovskega, Rubinstejna Dalja, Pisemskega itd. Njegovih slik je razstavljenih preko 100, a načrtov čez 130. In vse to je dovršil v teku 15 let! Govori se, da hoče vse te njegove slike kupiti moskovski bogatin P. M. Tretjakov, katerega galerija ima najboljše slike najnovejših ruskih slikarjev, med temi tudi mnogo Vereščaginovih.

H.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld., za dijake po 4 gld. na leto.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: **Fr. Levac.**
Uredništvo: v Novih ulicah 5. — **Upravišтво:** na Marije Terezije cesti 5.

Tiska „Národna Tiskarna“ v Ljubljani.